

Čabiansky
Kalendár
na rok
2006

ČABIANSKY KALENDÁR

na rok
2006

Ročník
štyridsiaty štvrtý,
od znovuvydania
šestnásty

Békešská Čaba

Čabiansky kalendár redigovali:

Alžbeta Ancsinová
Hajnalka Krajcovicsová
Anna Istvánová

Šéfredaktorka:
Tünde Tusková

Jazyková spolupráca:
Juraj Briškár

Vydavateľ:
Čabianska organizácia Slovákov

Za vydanie zodpovedá:
predseda Michal Lásik

Podporovatelia:
Ministerstvo kultúry Slovenskej republiky
Mestská samospráva Békešskej Čaby
Slovenské osvetové centrum Celoštátnej slovenskej samosprávy

Sadzba a grafická úprava:
Boglárka Drimba

Fotografie:
Ján Halas

Tlačiareň:
Sirályka s.r.o.
Békešská Čaba, ul. József Attila 2-4.
Tel.: 66/441-141

Počet strán 158
Náklad 500 výtlačkov

HU ISSN 0866 - 1219

***„Oproti zlu je dobro.
A oproti smrti je život.
Tak je hriešnik proti zbožným.
Tak sa pozeraj na všetky diela Najvyššieho:
Dvoje a dvoje,
jedno je proti druhému.“***

(Apokryfy: Sírach 33, 14, 15 verš)

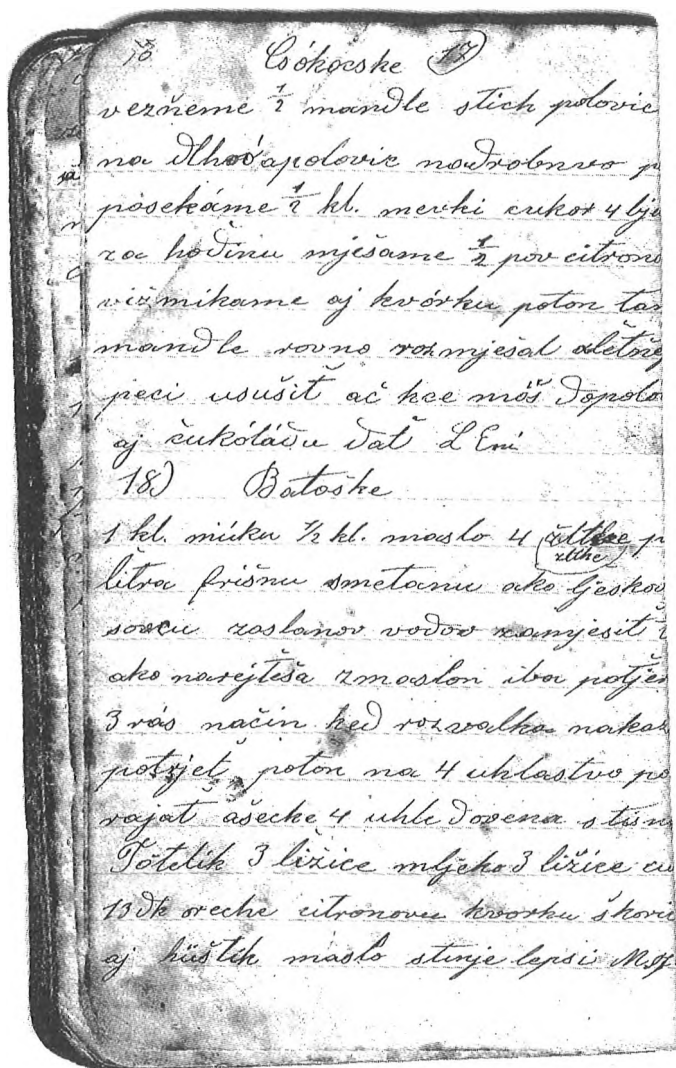

***Všetkým čitateľom Čabianskeho kalendára
želáme milostiplný Nový rok!***

	Podľa slovenského kalendára	Podľa maďarského kalendára
1. Nedeľa	Nový rok, Štátny sviatok	Fruzsina
2. Pondelok	Alexandra, Karina	Ábel
3. Utorok	Daniela	Genována, Benjámín
4. Streda	Drahoslav	Titusz, Leona
5. Štvrtok	Andrea	Simon
6. Piatok	Antónia, Traja králi, Zjavenie Pána	Boldizsár
7. Sobota	Bohuslava	Attila, Ramóna
8. Nedeľa	Severín	Gyöngyvér
9. Pondelok	Alexej	Marcell
10. Utorok	Dáša	Melánia
11. Streda	Malvína	Ágota
12. Štvrtok	Ernest	Ernő
13. Piatok	Rastislav	Veronika
14. Sobota	Radovan	Bódog
15. Nedeľa	Dobroslav	Lóránt, Lóránd
16. Pondelok	Kristína	Gusztáv
17. Utorok	Nataša	Antal, Antónia
18. Streda	Bohdana	Piroska
19. Štvrtok	Drahomíra, Mário	Sára, Márió
20. Piatok	Dalibor	Fábián, Sebestyén
21. Sobota	Vincent	Ágnes
22. Nedeľa	Zora	Vince, Artúr
23. Pondelok	Miloš	Zelma, Rajmund
24. Utorok	Timotej	Timót
25. Streda	Gejza	Pál
26. Štvrtok	Tamara	Vanda, Paula
27. Piatok	Buhuš	Angelika
28. Sobota	Alfonz	Károly, Karola
29. Nedeľa	Gašpar	Adél
30. Pondelok	Ema	Martina, Gerda
31. Utorok	Emil	Marcella

RECEPT:

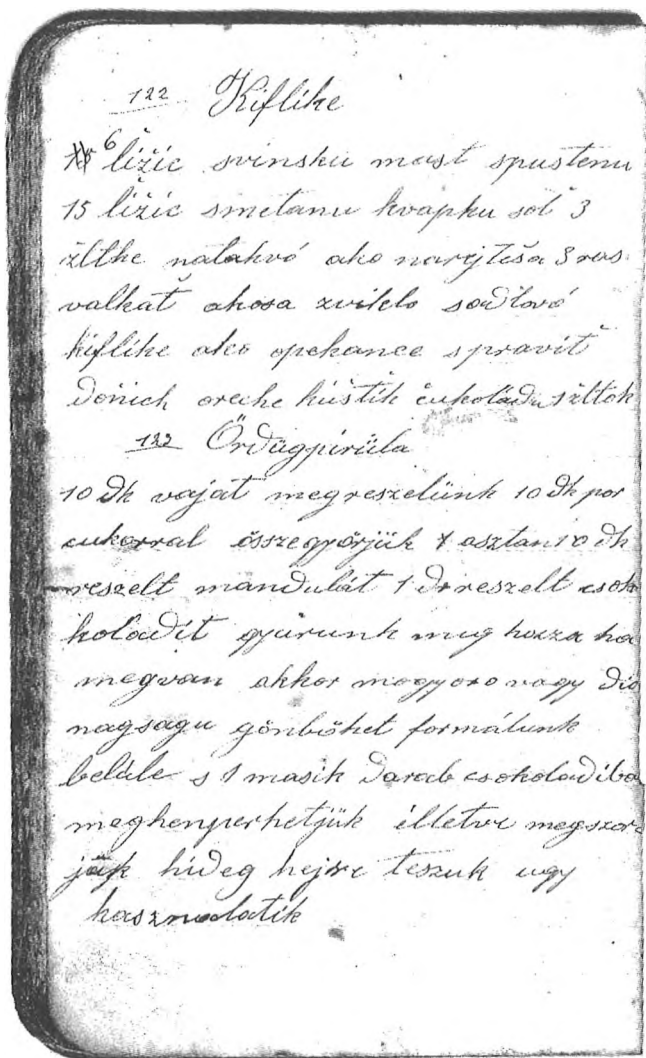
MÚDROŠ MESIACA:

V dnešnej dobe sú naše budovy vyššie, cesty dlhšie.
 Ale kratšia je naša trpezlivosť a užší je zorný uhol.

	Podľa slovenského kalendára	Podľa maďarského kalendára
1. Streda	Tatiana	Ignác
2. Štvrtok	Erik, Erika, Hromnice	Karolina, Aida
3. Piatok	Blažej	Balázs
4. Sobota	Veronika	Ráhel, Csenge
5. Nedel'á	Agáta	Ágota, Ingrid
6. Pondelok	Dorota	Dorottya, Dóra
7. Utorok	Vanda	Tódor, Rómeó
8. Streda	Zoja	Aranka
9. Štvrtok	Zdenko	Abigél, Alex
10. Piatok	Gabriela	Elvíra
11. Sobota	Dezider	Bertold, Marietta
12. Nedel'á	Perla	Lívia, Lídia
13. Pondelok	Arpád	Ella, Linda
14. Utorok	Valentín, Deň zaľúbených	Bálint, Valentin
15. Streda	Pravoslav	Kolos, Georgina
16. Štvrtok	Ida, Liana	Julianna, Lilla
17. Piatok	Miloslava	Donát
18. Sobota	Jaromír	Bernadett
19. Nedel'á	Vlasta	Zsuzsanna
20. Pondelok	Lívia	Aladár, Álmos
21. Utorok	Eleonóra	Eleonóra
22. Streda	Etela	Gerzson
23. Štvrtok	Roman, Romana	Alfréd
24. Piatok	Matej	Mátyás
25. Sobota	Frederik, Frederika	Géza
26. Nedel'á	Viktor	Edina
27. Pondelok	Alexander	Ákos, Bátor
28. Utorok	Zlatica	Elemér

RECEPT:

MÚDROŠŤ MESIACA:

Viac stovíme, ale menej užívame.

Máme väčšie domy, ale menšie rodiny.

	Podľa slovenského kalendára	Podľa maďarského kalendára
1. Streda	Albín	Albin
2. Štvrtok	Anežka	Lujza
3. Piatok	Bohumil, Bohumila	Kornélia
4. Sobota	Kazimír	Kázmér
5. Nedeľa	Fridrich	Adorján, Adrián
6. Pondelok	Radoslav, Radoslava	Leonóra, Inez
7. Utorok	Tomáš	Tamás
8. Streda	Alan, Alana	Zoltán
9. Štvrtok	Františka	Franciska, Fanni
10. Piatok	Bruno, Branislav	Ildikó
11. Sobota	Angela, Angelika	Szilárd
12. Nedeľa	Gregor	Gergely
13. Pondelok	Vlastimil	Krisztián, Ajtony
14. Utorok	Matilda	Matild
15. Streda	Svetlana	Krištof, Národný sviatok
16. Štvrtok	Boleslav	Henrietta
17. Piatok	Ľubica	Gertrúd, Patrik
18. Sobota	Eduard	Sándor, Ede
19. Nedeľa	Jozef	József, Bánk
20. Pondelok	Vítázoslav, Klaudius	Klaudia
21. Utorok	Blahoslav	Benedek
22. Streda	Beňadik	Beáta, Izolda
23. Štvrtok	Adrián	Emőke
24. Piatok	Gabriel	Gábor, Karina
25. Sobota	Veľký piatok , Marián	Irén, Írisz
26. Nedeľa	Emanuel	Emánuel
27. Pondelok	Alena	Hajnalka
28. Utorok	Soňa	Gedeon, Johanna
29. Streda	Miroslav	Augusztá
30. Štvrtok	Vieroslava	Zalán
31. Piatok	Benjamín	Árpád

RECEIPT:

89 Puzzle

3. Bjelke nahab strepat profunta
cukor profunta orke na 1 litru
~~post~~ mliku eno 3 kvapke ocot

90) Pusele

15 dg mlieka 15 dg cukru 2 vajcia roztavené
pat málo mlieka ako don djeskov
salagas málo citrónovej kôrky na
viejku klast ni horucej poci pjiť

91) *Kismuta* *kiflike*

često tag akonoprazniški satrogat kedi
skušne rozvalkat ex frisaner sadon
potrjetit roščekih bokov rozahinat
3 valkat nakaridon pomastit aleaj
dobro procvkovit pston steplin
vrošon krajat do nich ščvans
lebo oreche cokce povreča povgco
nit scukron x orechona posigat
petenno aj Dobroo ilca nakukol
nešajnalije

	Podľa slovenského kalendára	Podľa maďarského kalendára
1. Sobota	Hugo	Hugó
2. Nedeľa	Zita	Áron
3. Pondelok	Richard	Richárd, Buda
4. Utorok	Izidor	Izidor
5. Streda	Miroslava	Vince
6. Štvrtok	Irena	Vilmos, Bíborka
7. Piatok	Zoltán	Herman
8. Sobota	Albert	Dénes
9. Nedeľa	Milena	Erhard
10. Pondelok	Igor	Zsolt
11. Utorok	Július	Leó, Szaniszló
12. Streda	Esterá	Gyula
13. Štvrtok	Aleš	Ida
14. Piatok	Justína	Tibor
15. Sobota	Fedor	Anasztázia, Tas
16. Nedeľa	Veľkonočná nedeľa, Dana, Danica	Csongor
17. Pondelok	Veľkonočný pondelok, Rudolf	Rudolf
18. Utorok	Valér	Andrea, Ilma
19. Streda	Jela	Emma
20. Štvrtok	Marcel	Tivadar
21. Piatok	Ervín	Konrád
22. Sobota	Slavomír	Csilla, Noémi
23. Nedeľa	Vojtech	Béla
24. Pondelok	Juraj	György
25. Utorok	Marek	Márk
26. Streda	Jaroslava	Ervin
27. Štvrtok	Jaroslav	Zita
28. Piatok	Jarmila	Valéria
29. Sobota	Lea	Péter
30. Nedeľa	Anasztázia	Katalin, Kitti

RECEPT:

1 citron kúsavarmi is hijet 1 Dr.
 2 escholdit 2 filivir šalagaset
 62 Sprickrafle

1 liter mljeko horcovjet 1 liter
 mlieku promali donko sijet naka
 povari kustik cukot aj kustik sol
 potonko vonacien namisku nahrich
 lane poton 8 vajec zabit donko dobre
 rozrolit a tag dosjricu namesti
 pravit adobre povarovit a oskoricu
 63 Kruteni hal

5 vajec bjelke nahap strepat 1 ltk a
 5 lisc cukor a 4 lisc mlieku 1 Don
 citron vixnickat aj levorku malo, keusa
 upraje vopreovatit skajsovom likovom
 raxon protijet dovana pohrutit
 ked vichlane krajost

64 Krimes rosadlon

1 kl. mlieku 1/2 soudlo 2 ltk kustik
 cukor malo sol 2 lisc ocot

MÚDROŠŤ MESIACA:

Zväčšili sme si majetky, ale znížili hodnoty.

	Podľa slovenského kalendára	Podľa maďarského kalendára
1. Pondelok	Sviatok práce	Fülöp, Jakab,
2. Utorok	Žigmund	Zsigmond
3. Streda	Galina	Tímea, Irma
4. Štvrtok	Florián	Mónika, Flórián
5. Piatok	Lesia, Lesana	Györgyi
6. Sobota	Hermína	Ivett, Frida, Deň matiek
7. Nedeľa	Monika	Gizella
8. Pondelok	Ingrida, Deň víťazstva nad fašizmom	Mihály
9. Utorok	Roland, Nanebovstúpenie Pána	Gergely
10. Streda	Viktória	Ármin, Pálma
11. Štvrtok	Blažena	Ferenc
12. Piatok	Pankrác, Deň matiek	Pongrác
13. Sobota	Servác	Szervác, Imola
14. Nedeľa	Bonifác	Bonifác
15. Pondelok	Žofia	Zsófia, Sonja
16. Utorok	Svetozár	Mózes, Botond,
17. Streda	Gizela	Paszkál
18. Štvrtok	Viola	Erik, Alexandra
19. Piatok	Gertrúda	Ivó, Milán
20. Sobota	Bernard	Bernát, Felícia
21. Nedeľa	Zina	Konstantin
22. Pondelok	Júlia, Juliána	Júlia, Rita
23. Utorok	Želmíra	Dezső
24. Streda	Ela	Eszter, Eliza
25. Štvrtok	Urban	Orbán
26. Piatok	Dušan	Fülöp, Evelin
27. Sobota	Iveta	Hella
28. Nedeľa	Viliam	Emil, Csanád
29. Pondelok	Vilma	Magdolna
30. Utorok	Ferdinand, Božie telo	Janka, Zsanett
31. Streda	Petrana, Petronela	Angéla, Petronella

RECEPT:

37) Gadlovo

1 kl. múku por kila soido ako eno
 vajce soido a malikov rozšúkat ka 1.
 polenaci poharich ocot kústik sol
 aj cukor vodor zamjesit akona
 rejtisa poton rozvalkat asadtopo
 non roztajit rošeckich bokov po
 xahinat 3 valkat ana kiplike po
 volit donich oreche kibo cokce
 povreku povajcovit kristajon ^{nat.} pusit

38) Huglof

por kila múku 3 gr drozde vmljeka
 skisnit aj cukor kústik 4 átkke
 a gucke maslo strepat horsa
 hab ^{por povreku} poton ~~pro fúntac~~ cukor poton
 tanu dat drozde dobre vitrepat
 iba namexvi rozvalkat a hro
 jencen posipat poton pokrútit a
 do huglofovej miske položit nak
 skisne poton pomesti naska
 pečje velmej pekni aj Dobri

MÚDROŠ MESIACA:

Veľa rozprávame, málo milujeme a často sa nenávidíme.

	Podľa slovenského kalendára	Podľa maďarského kalendára
1. Štvrtok	Žaneta, MDD	Tünde
2. Piatok	Xénia, Oxana	Kármén, Anita
3. Sobota	Karolína	Klotild
4. Nedel'a	Lenka	Bulcsú
5. Pondelok	Laura, Túrice	Fatime, Túrice
6. Utorok	Norbert	Norbert, Cintia
7. Streda	Róbert	Róbert
8. Štvrtok	Medard	Medárd
9. Piatok	Stanislava	Félix
10. Sobota	Margaréta	Margit, Gréta
11. Nedel'a	Dobroslava	Barnabás
12. Pondelok	Zlatko	Villő
13. Utorok	Anton	Anton, Anett
14. Streda	Vasil	Vazul
15. Štvrtok	Vít	Jolán, Vid
16. Piatok	Blanka, Bianka	Jusztin
17. Sobota	Adolf	Laura, Alide
18. Nedel'a	Vratislav	Arnold, Levente
19. Pondelok	Alfréd, Deň otcov	Gyárfás
20. Utorok	Valéria	Rafael
21. Streda	Alojz	Alajos, Leila
22. Štvrtok	Paulína	Paulina
23. Piatok	Sidónia	Zoltán
24. Sobota	Ján	Iván
25. Nedel'a	Olívia, Tadeáš	Vilmos
26. Pondelok	Adriána	János, Pál
27. Utorok	Ladislav, Ladislava	László
28. Streda	Beáta	Levente, Irén
29. Štvrtok	Peter a Pavol, Petra	Péter, Pál
30. Piatok	Melánia	Pál

RECEPT:

53) Domine

pro 1 kila oreche pro 1 kila cukor
 1 kus čokoládu 2 rltke stinami-
 sit porvalkat potom vrch 1 bjelok
 nahab šrepat cukor donho helko
 je potreba aspon 20 de porion
 rostrjet apokrájati ako Domine
 upjet nabjelo potom čokoládu
 porochu porobit akosa wicklo

54) Medovo cesto

8 vajec 8 lxxx med pro 1 de škoricu
 1/4 kl. cukor mexi poste malo korozje
 2 lebo 3 kraske klincke 1 kavou
 šičku perigunor miku helko
 proberje natukvo xamjesit vikra-
 jat akor furmor kee

55) Soudlovo cesto

1 kilo muku pro 1 kilo soudlo trohu
 čjisku muku xosoudlon xamjesit

MÚDROŠ MESIACA:

Odleteli sme na Mesiac, vrátili sme sa.

Ale sa nám nechce prejsť na druhú stranu, aby sme sa stretli so susedmi.

	Podľa slovenského kalendára	Podľa maďarského kalendára
1. Sobota	Diana	Tihamér, Annamária
2. Nedeľa	Berta	Ottó
3. Pondelok	Miloslav	Kornél, Soma
4. Utorok	Prokop	Ulrik
5. Streda	Sviatok sv. Cyrila a sv. Metoda	Emese, Sarolta, Deň Slovákov v Maďarsku
6. Štvrtok	Patrik, Patrícia	Csaba
7. Piatok	Oliver	Apollónia
8. Sobota	Ivan	Ellák
9. Nedeľa	Lujza	Lukrécia
10. Pondelok	Amália	Amália
11. Utorok	Milota	Nóra, Lili
12. Streda	Nina	Izabella, Dalma
13. Štvrtok	Margita	Jenő
14. Piatok	Kamil	Örs, Stella
15. Sobota	Henrich	Henrik, Roland
16. Nedeľa	Drahomír	Valter
17. Pondelok	Bohuslav	Endre, Elek
18. Utorok	Kamila	Frigyes
19. Streda	Dušana	Emília
20. Štvrtok	Il'ja, Eliaš	Illés
21. Piatok	Daniel	Dániel, Daniella
22. Sobota	Magdaléna	Magdolna
23. Nedeľa	Ol'ga	Lenke
24. Pondelok	Vladimír	Kinga, Kincső
25. Utorok	Jakub	Kristóf, Jakab
26. Streda	Anna	Anna, Anikó
27. Štvrtok	Božena	Olga, Liliána
28. Piatok	Krištof	Szabolcs
29. Sobota	Marta	Márta, Flóra
30. Nedeľa	Libuša	Judit, Xénia
31. Pondelok	Ignác	Oszkár

RECEPT:

⁹⁴
 Drobno posekat a roztýjet rosi-
 nich lokov porahinot 3 ras valkat
 49) skis nu vikrajat povrchu na
 vajcovit
 Čjerno cesto
 1/2 l. mljeka pov kilo cukor xvarit
 Dat vychlanit pov kilo cukor vipsit
 Dovená na enu misku najdyjes 1
 kl. misku 5 kl. salagas 1 citron vumikat
 aj hvorku 5 vajec 2 bjelke vorjat poton
 nadrukú misku ten vipsit leni
 cukor vifjat avosno rozdeltit xebi aj
 bjelo telks bol ako čjerno poton roz-
 valka supject naj dyjes bjelo poton
 polehvarovit anan čjerno potonit
 a tje 2 bjelke 1/2 cukrom povrchu
 ro roztýjet roztýjet poton pject.
 50 Slatkarié
 7 vajec 60 dl cukru 60 dl misku
 večerjich način spravit iba rano
 pject tapsu pomastit pomucarit

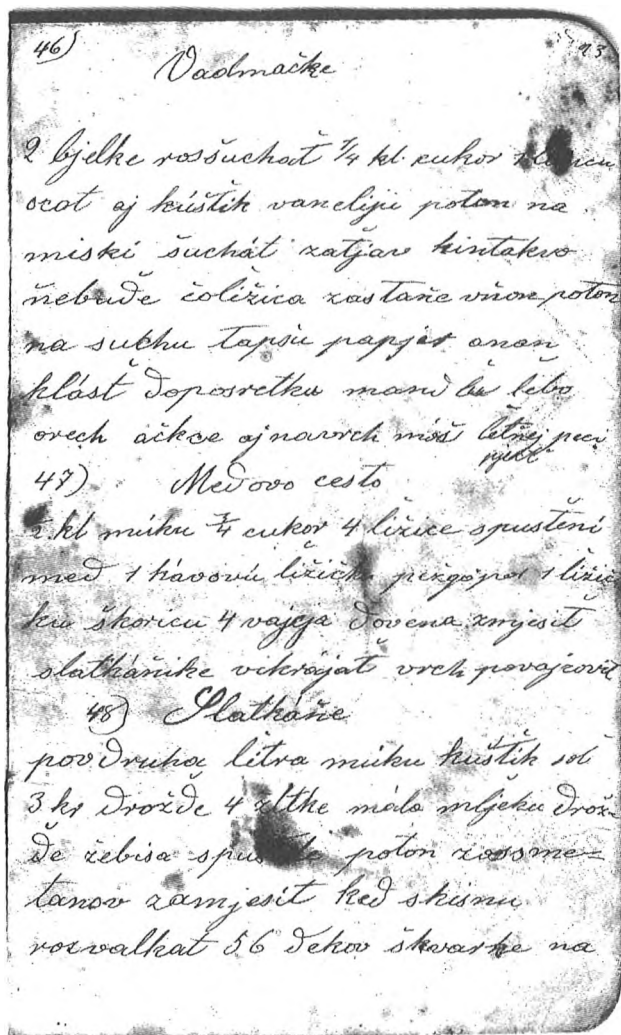
MÚDROŠť MESIACA:

Pomáhaj svojim priateľom. Buď otvorený a uvidíš, že osobné kontakty uhradia tvoje milé správanie sa.

	Podľa slovenského kalendára	Podľa maďarského kalendára
1. Utorok	Božidara	Boglárka
2. Streda	Gustáv	Lehel
3. Štvrtok	Jerguš	Hermina
4. Piatok	Dominik, Dominika	Domokos, Dominika
5. Sobota	Hortenzia	Krisztina
6. Nedel'a	Jozefína	Berta, Bettina
7. Pondelok	Štefánia	Ibolya
8. Utorok	Oskár	László
9. Streda	Ľubomíra	Emőd
10. Štvrtok	Vavrínek	Lőrinc
11. Piatok	Zuzana	Zsuzsanna, Tiborc
12. Sobota	Darina	Klára
13. Nedel'a	Ľubomír	Ipoly
14. Pondelok	Mojmír	Marcell
15. Utorok	Marcela, Nanebovzatie Panny Márie	Mária
16. Streda	Leonard	Ábrahám
17. Štvrtok	Milica	Jácint
18. Piatok	Elena, Helena	Ilona
19. Sobota	Lýdia	Huba
20. Nedel'a	Anabela	Sv. Štefan, štátny sviatok
21. Pondelok	Jana	Sámuel, Hajnalka
22. Utorok	Tichomír	Menyhért, Mirjam
23. Streda	Filip	Bence
24. Štvrtok	Bartolomej	Bertalan
25. Piatok	Ľudovít	Lajos, Patrícia
26. Sobota	Samuel	Izsó
27. Nedel'a	Silvia	Gáspár
28. Pondelok	Augustín	Augusztín
29. Utorok	Nikola, Štátny sviatok	Beatrix, Erna
30. Streda	Ružena	Rózsa
31. Štvrtok	Nora	Erika, Bella

RECEPT:

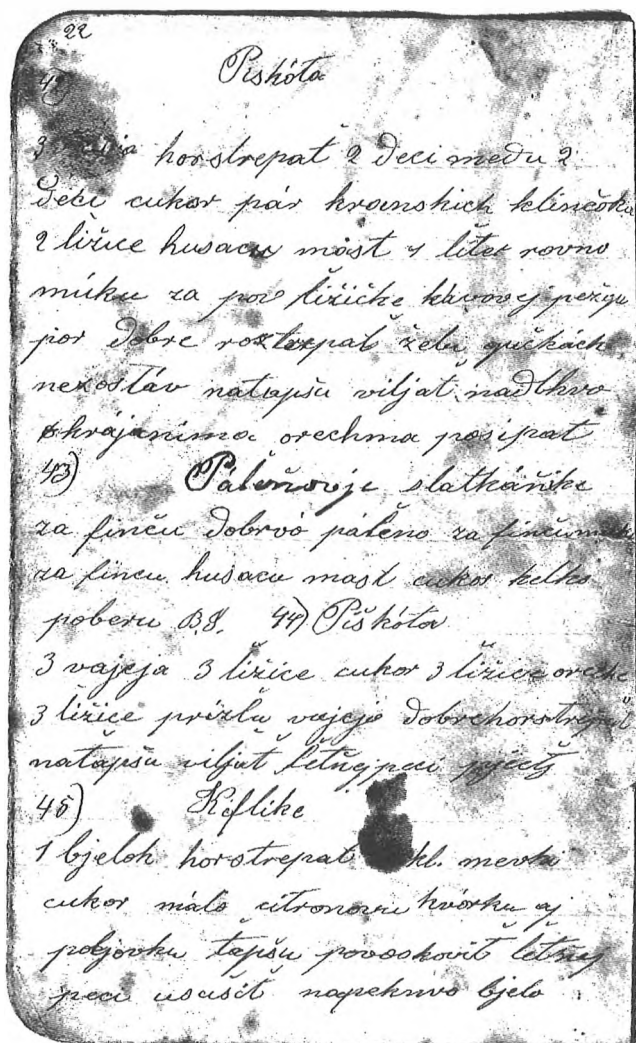
MÚDROŠť Mesiaca:

Aj v ťažkých situáciách musíš byť optimistom. To nie je ľahká úloha, možno na skutočnosť sa musíš pozeráť cez zdeformované okuliare, aby si to zvládol.

	Podľa slovenského kalendára	Podľa maďarského kalendára
1. Piatok	Drahoslava, Štátny sviatok	Egyed, Egon
2. Sobota	Linda	Rebeka, Dorina
3. Nedeľa	Belo	Hilda
4. Pondelok	Rozália	Rozália
5. Utorok	Regina	Viktor, Lőrinc
6. Streda	Alica	Zakariás
7. Štvrtok	Marianna	Regina
8. Piatok	Miriama	Mária, Adrien
9. Sobota	Martina	Ádám
10. Nedeľa	Oleg	Nikolett, Hunor
11. Pondelok	Bystrík	Teodóra
12. Utorok	Mária	Mária
13. Streda	Ctibor	Kornél
14. Štvrtok	Ľudomil	Szeréna, Roxána
15. Piatok	Jolana, Sedembolestá Panna Mária	Enikő, Melitta
16. Sobota	Ľudmila	Edit
17. Nedeľa	Olympia	Zsófia
18. Pondelok	Eugénia	Diána
19. Utorok	Konštantín	Vilhelmina
20. Streda	Ľuboslav, Ľuboslava	Friderika
21. Štvrtok	Matúš	Máté, Mirella
22. Piatok	Móric	Móric
23. Sobota	Zdenka	Tekla
24. Nedeľa	Ľuboš, Ľubor	Gellért, Mercédesz
25. Pondelok	Vladislav	Eufrozina, Kende
26. Utorok	Edita	Jusztina
27. Streda	Cyprián	Adalbert
28. Štvrtok	Václav	Vendel
29. Piatok	Michal, Michaela	Mihály
30. Sobota	Jarolím	Jeromos

RECEPT:

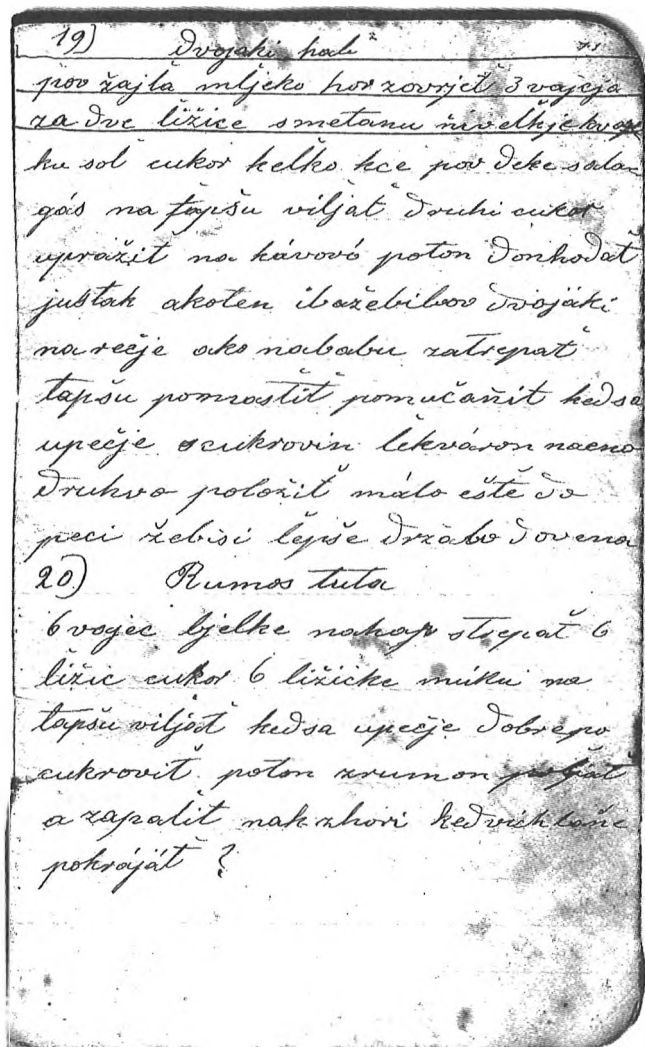
MÚDROŠŤ MESIACA:

Musíš veriť v seba, veď si schopný toho, aby si vytýčené ciele dosiahol,
 ak schopnosti máš v harmónii. Buď trpezlivý a vytrvalý!

	Podľa slovenského kalendára	Podľa maďarského kalendára
1. Nedeľa	Arnold	Malvin
2. Pondelok	Levoslav	Petra
3. Utorok	Stela	Helga
4. Streda	František	Ferenc
5. Štvrtok	Viera	Aurél
6. Piatok	Natália	Brúnó, Renáta
7. Sobota	Eliška	Amália
8. Nedeľa	Brigita	Koppány
9. Pondelok	Dionýz	Dénes
10. Utorok	Slavomíra	Gedeon
11. Streda	Valentína	Brigitta
12. Štvrtok	Maximilián	Miksa
13. Piatok	Koloman	Kálmán, Ede
14. Sobota	Boris	Helén
15. Nedeľa	Terézia	Teréz
16. Pondelok	Vladimíra	Gál
17. Utorok	Hedviga	Hedvig
18. Streda	Lukáš	Lukács
19. Štvrtok	Kristián	Nándor
20. Piatok	Vendelín	Vendel
21. Sobota	Uršuľa	Orsolya
22. Nedeľa	Sergej	Előd
23. Pondelok	Alojzia	Gyöngyi, Národný sviatok
24. Utorok	Kvetoslava	Salamon
25. Streda	Aurel	Blanka, Bianka
26. Štvrtok	Demeter	Dömötör
27. Piatok	Sabína	Szabina
28. Sobota	Dobromil, Dobromila Deň vzniku samostatného Československa	Simon, Szimonetta
29. Nedeľa	Klára	Nárcisz
30. Pondelok	Šimon, Simona	Alfonz
31. Utorok	Aurélia	Farkas

RECEPT:

MÚDROŠ MESIACA:

Svoje rozhodnutie si vždy dôkladne premysli!

	Podľa slovenského kalendára	Podľa maďarského kalendára
1. Streda	Denis, Denisa, Sviatok všetkých svätých	Marianna
2. Štvrtok	Pamiatka zosnulých	Achilles
3. Piatok	Hubert	Győző
4. Sobota	Karol	Károly
5. Nedel'a	Imrich	Imre
6. Pondelok	Renáta	Lénárd
7. Utorok	René	Rezső
8. Streda	Bohumír	Zsombor
9. Štvrtok	Teodor	Tivadar
10. Piatok	Tibor	Réka
11. Sobota	Martin, Maroš	Márton
12. Nedel'a	Svätopluk	Jónás, Renátó
13. Pondelok	Stanislav	Szilvia
14. Utorok	Irma	Aliz
15. Streda	Leopold	Albert, Lipót
16. Štvrtok	Agneša	Ödön
17. Piatok	Klaudia, Deň študentov	Hortenzia, Gergő
18. Sobota	Eugen	Jenő
19. Nedel'a	Alžbeta	Erzsébet
20. Pondelok	Félix	Jolán
21. Utorok	Elvíra	Olivér
22. Streda	Cecília	Cecília
23. Štvrtok	Klement	Kelemen, Klementína
24. Piatok	Emília	Emma
25. Sobota	Katarína	Katalin
26. Nedel'a	Kornel	Virág
27. Pondelok	Milan	Virgil
28. Utorok	Henrieta	Stefánia
29. Streda	Vratko	Taksony
30. Štvrtok	Ondrej, Andrej	András, Andor

RECEPT:

Plátkane
 poudruha litra misku
 hustik sol na 3 kr. droide
 11. ltkhe malo mjcha na
 droide iebisa spustile
 vnon poton rosmetanov
 namjesit ked skisnu
 rovalkat 56 ltk skvarko
 na drobno posekat a
 ponon rostijet rošec
 kich bokov pozahinat
 3 valkat ked skisnu
 vkrájat povrchu pro
 vajcovit

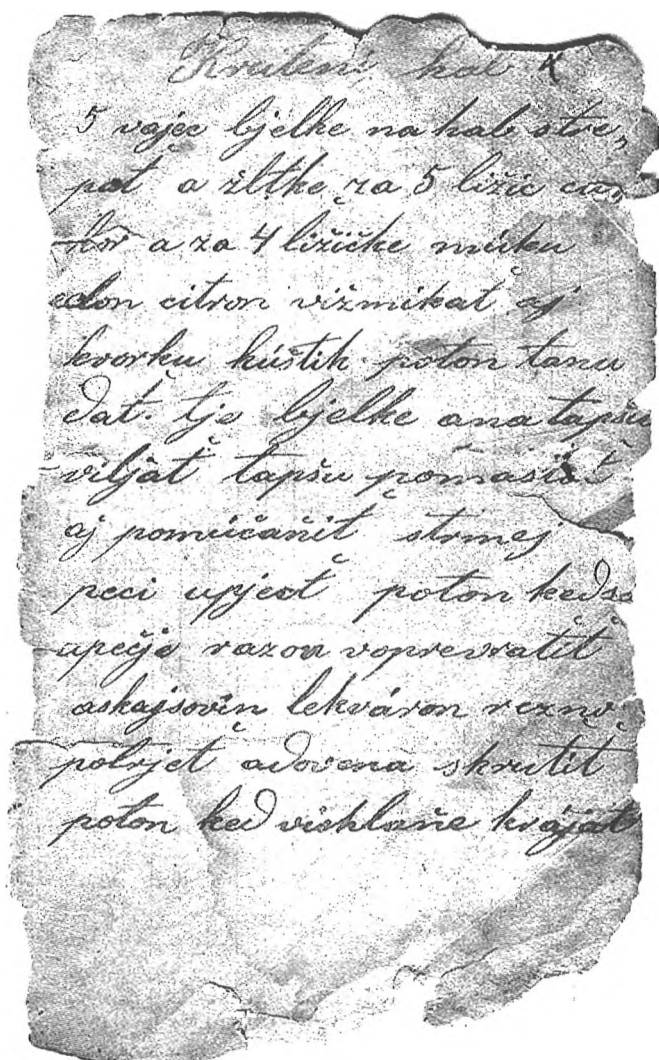
MÚDROŠŤ MESIACA:

Nikdy sa nevzdaj!

	Podľa slovenského kalendára	Podľa maďarského kalendára
1. Piatok	Edmund	Elza
2. Sobota	Bibiána	Melinda, Vivien
3. Nedel'a	Oldrich	Ferenc, Olívia
4. Pondelok	Babora, Barbara	Borbála, Barbara
5. Utorok	Oto	Vilma
6. Streda	Mikuláš	Miklós
7. Štvrtok	Ambróz	Ambrus
8. Piatok	Marína	Mária
9. Sobota	Izabela	Natália
10. Nedel'a	Radúz	Judit
11. Pondelok	Hilda	Árpád
12. Utorok	Otília	Gabriella
13. Streda	Lucia	Luca, Otília
14. Štvrtok	Branislava, Bronislava	Szilárda
15. Piatok	Ivica	Valér
16. Sobota	Albína	Eteleka, Aletta
17. Nedel'a	Kornélia	Lázár, Olimpia
18. Pondelok	Sláva, Slávka	Augusztá
19. Utorok	Judita	Viola
20. Streda	Dagmara	Teofil
21. Štvrtok	Bohdan	Tamás
22. Piatok	Adela	Zénó
23. Sobota	Nadežda	Viktória
24. Nedel'a	Adam a Eva, Štedrý deň	Ádám, Éva
25. Pondelok	1. sviatok vianočný	Eugénia
26. Utorok	Štefan, 2. sviatok vianočný	István
27. Streda	Filoména	János
28. Štvrtok	Ivana, Ivona	Kamilla
29. Piatok	Milada	Tamás, Tamara
30. Sobota	Dávid	Dávid
31. Nedel'a	Silvester	Szilveszter

RECEPT:

MÚDROŠť MESIACA:

S jedným úsmevom dosiahneš viac, ako si myslíš. Trošku humoru, pozitívny prístup ti pomôže v tom, aby si prišiel na to, že život je pekný.

Ondrej Krupa Hospodársky denník jedného čabianskeho gazdu

Hospodárske denníky sú vzácne pramene k poznaniu niekdajšieho hospodárenia roľníkov a sú to zaujímavé svedectvá ľudovej písomnosti našich Slovákov. Obsahujú nielen záznamy výdavkov a príjmov gazdovstva, ale informujú nás aj o každodennom živote roľníckej rodiny, o stykoch s väčším-menším spoločenstvom, zachytávajú silné zväzky s inými vrstvami hospodárskeho života, bez ktorých v druhej polovici 19. storočia by už nebolo mohlo fungovať nijaké roľnícke hospodárstvo. A pritom títo písmári veľmi radi opisujú aktuálne javy počasia.

Toto všetko sa odráža v hospodárskom denníku, ktorý začal písať v roku 1869 Ján Vrbovsky a v ktorom pokračoval jeho syn, Ondrej Vrbovsky do roku 1912. Vrbovskovci boli gazdovia. Mali 60 - 70 *uvjerov* so sálašom v časti békeščabianskeho chotára Kereki, pri takzvanej *Kľuke*. Syn, Ondrej, rozveľadil majetok, na úvery kúpil zem v Újkígyósi a na Medeši a rozšíril ho na 120 - 140 *jutár*. Umrel v roku 1917.

Väčšinu údajov 180 stranového rozsiahleho zošita s tvrdým, hrubým obalom tvoria záznamy gazdu o zmluvách so služobníctvom, zapisoval ich sám gazda ročne a príležitostne, keď najímal niekoho do služby. Hoci v tomto štyridsaťročnom úseku, hlavný text „zmlúv“ bol všeobecne takmer totožný, predsa sa nájdu aj varianty podľa sluhu alebo podľa žiadosti hospodára. Keďže ide o krátky príspevok, uvádzame len niektoré z nich zo začiatkových a z posledných rokov:

Sluha

Narok 1871. Zjednali sme za sluhu Botyanszky Andras ma plat penazi 30 zl. 8 keb. žita polo jačmen pov kukuričiska z enej okta otláčit dva pare čižen za koč kuriva Prijav zadavok.

Narok 1912. Zednali sme za béresa Franko András má plat peňazi 50 zl. 11 k. 7. zsita 4 jacsmen 2. páre csizsem 2 kocse kuriva aj brava uvjer kukurice aj porczie 1000. Prijav zadavok.

Ich plat až do konca pozostával z dvoch častí, z peňažného príjmu aj z naturálií. V posledných rokoch sa objavili také doplnky, ako brav, slanina, soľ ba i ako jedinečné: *Na psa kebel jačmena!* Zriedkavo sluhovia dostali ši-

ricu, kalap, kabat, kabanicu, bekeš, čapku. Podľa týchto základných údajov nemožno celkom presne určiť mužský odev sluhov, len približne: napr. v roku 1879 sluha dostal *nohavicze, čapku, kalap, kabátik, dva páre čižen, dva páre bjelo oblečenia aj kabanicu.* Musíme poznamenať, že do roku 1879 dôsledne píšú slovo *sluha* (len raz: mladší bíres – pozri ilustráciu), od 1880 zasa: *béres* a v rokoch 1911-12 sa viackrát nadhodí text aj maďarským pravopisom.

Gondáš hlavne dostal odev, ale či bol sluha, či malý bíreš, všetci mali mať v naturáliách spomenuté dva páry čižiem! Napr.:

Narok 1875. Zsednali sme za Gondas Krizsan Andras. Má plat peňazi zl. 6 no. Bekeš Nohavicze Kabatik dva páre oblečenia dva páre čižen aj operjat. Prijav Nazadavok.

Slúžky

V zmluvách slúžok sú podrobnejšie opísané súčiastky odevu, podľa týchto údajov sa dá krásne upresniť, aký mohol byť kroj chudobných dievčat:

Narok 1872. Zednali sme služku Runak Juditu. Má plat peňazi 32 zl. Cecelyu tarkavu šatu 2 ručníke svetlje farbrjarske Dva páre bjelo oblečenia rubáč od svjatku edon na každi den vizitku šňurku prusljak dva pare čižem. Prijala zadavok. (Šnurka=pestré, široké stuhy, ktoré si priviazali o vrkoč: šnurku do vrkoča.) Patrili im ešte aj šata, fertucha, ručník dva na hrdlo, dva na hlavu: ručník na hlavu hodbabní, aj kartunovi. Však sa menili ich nároky aj požiadavky. Od roku 1876 už služka dostala okrem edon pár čižen aj cipelye. Neskôršie si niektoré nárokovali miesto topánok papuče. A od roku 1900 len topánky: Narok 1900 zednali sme za slušku Perdák Jutka má plat peňazi 30 zl. enje cipelye zo saričkami 2 oplecka 2 rubáše na gylci den 2 fertuche.

Tak sa zdá, že v meste už ani slúžky nechceli chodiť v čižmách.

Vážne sú údaje aj o murárskych prácach: Roku 1898. *Murárska robota. Zednal som Murara Pana Majstra Botyanszki Gjura na tento spôsob že vedľa Plamu mi povinen murarsku robotu šecku spraviť edon mur od komore pod akov zmurat šecko vibjelit 2 raz zachižov, hvizdár (WC!) poreperovat uličnje murike a na mošoháze vrkocs aj za mošoházov za šuchat aj šecko bjelit... Zednali sme majstrov na chiže vibjanyja, múre vibity 9šuhúv viška 2. omazaty zblaton zapalášity, koch spravity atď. Gazda si zaopatril črep, okružli a z Gyáru, surovje a pálenie tehle, flaster, za pádiment, maljarom za farbu, Depov drevo, Mesjarovi, Kováčovi, Kresárom atď. Tieto údaje výrazne svedčia o tom, že v tradičnej stavbe, v každodennom živote sa vynorili prvky a nároky mestského okolia (napr. asfaltová dlažba).*

Ondrej Vrbovsky jednej dievke kúpil pov *chižu*, druhej zase usporiadal veľkolepú svadbu. V kúpenom nábytku cítíme tiež aj meštiansky vkus (napr. šifon), ale napriek tomu, že otec je bohatý gazda, veno tohto druhu je skromné, priemerné ako u iných súdobých sedliackych mladých nevestách: *Mojej Jutkina trova na svadbu. Za Butor som vienav u Snobela Kasňu dva šifone a jenu postel 58 fr. Svadba mohla byť – ako v tom čase ešte všeobecne – viacdnová, lebo Hucov som zednal 7mich chlapov na 24 hodín za 16*

Marek 1873		st.	zl.
Vydali sme za mlad. siho bratra Susanský Pat Má plat penazi 38 zl. triat pet & kob. s čaka z jacinovya Eva páre čien za Kova Kuvia			
Na výdavok prijav		2.	26
Januar 25	Výdela si dostav	1.	
Febru 18	Na Gabjančij jadrnok si dostav	1.	26
Febr. 4	Dať som ti 150 Gabjančij jadr	1.	
Febru 18	Na uoci Kob. som ti 100	24	26
Spolu		55	26
Vrbovsky Andrej			

zl. *Aj pálenka bola: 15 liter páleno na cirkvi som kúpiv terkelyovo – cirkev mala iste vynikajúcu pálenku! A 13 l páleno od Srajera som kúpiv.*

Keďže mal vec s bankami (splácanie úverov si presne zaznamenal), nemohol vynechať ani skrachovanie, bankrót banky v Békéšskej Čabe v roku 1891: *Januára Na Čabe vtomto Roku Bank buchov zastrelil sa Lavner aj čo bov pénztárnok a Krnák čo bov Könyvvezető a Barzovsiho chitili aj Krajinszky sudca Tribus sa zastrelil na Békési fő Notárus sa zastreliv. V tej dobe veru pre spreneverenie previnilci mali ozaj seriózny následok!*

Zaujali ho aj spoločenské nespokoje. O agrárnej vzbure chudobných 1. mája 1891 píše neutrálne, ale s presnými faktami. Radšej ho zaujímajú úroda a počasie: *Potom 1-ho Maja bola velka bursa na Čabe chudobni ludja sa sprotivili szolga bírova Straku rendőr biztosa Sprisjaka Rozenthála žida velmej na bili tak že aj vojsko malo Robotu bolo prišlo 700 chlapov z velkiho Váradu na pokoj robenja. Uroda bola strednja na žito jačmenya velya na Kukuricz hojna uroda potom vjesen velka suchota...*

V manželskom živote nemal šťastie, v r. 1873 *Bola Velka Kolera*, preto v auguste zomreli mu prvá manželka *Rajtar Eržika* a aj matka. Keďže veľká domácnosť nemohla zostať bez ženy, po troch mesiacoch sa zasa oženil s *Ilkou Kvas*. O rok aj ona zomrela *Na Heftiku*. *Potom som sa Oženiv po tretí krat Roku 1875 S Markov Uhrin. Maja 10-ho bov Szobás. W pondelok.*

Ako nábožný evanjelik zaznamená si v denníku aj nasledujúcu cirkevnú udalosť: *Roku 1874tom Posvjacali novje zvone. Apr. 2ho na zeleni štvrtok štiri. Edon oferovav Marik Pál ten veľkí a Druhí Marik Janos. Podľa ľudovej povere ten veľký tak vyzváňa pomali: Mav koňe, mav vole, už níma nič.*

Len niekoľko ukážok sme vyzdvihli z mohutného materiálu denníka Ondreja Vrbovského. A že nám zachoval tieto cenné poznatky, ďakujúc mu, nech zvoní Maríkov zvon na jeho a otcovu pamiatku a na ich večný pokoj.

Slová vliate do veľkého zvona Malého evanjelického kostola:

*Kdýž líbi hlas zwonu
Proniká oblohu
srdečne, nábožne
wzdýchni k Pánu Bohu.*

*Na druhej strane je nasledujúci text:
Zwon tento cirkvi Evang. B. Čabánské daroval
Pavel Marík s prwow manželkow Mária Ondrejčík
A s druhow Helenow Poliak. R. P. 1874.*

Štefan Tóth

Vážnych 12 bodov slovenských aktivistov z Békešskej Čaby z roku 1939

Po viac desaťročiach, keď dolnozemská Slovač bez ústredného národnostného záujmového orgánu si nevedela uplatniť záujmy, ktoré by zodpovedali ich spoločenskému, hospodárskému stavu, aktivisti urobili rozhodný krok. Usmerňovaní rýdzo národnostnou politikou a kultúrnym hnutím, odmietali každú nesvoju, cudziu stranícko-politickú účasť. Ich myšlienkou bolo, aby ich hnutie nebolo propagandou na zástavách iných, ale aby ho viedli tí, ktorí žili menšinovým životom.

Pre uskutočnenie týchto cieľov videli ako najvhodnejšiu osobu Ludviga Zigmunda Seberéniho (Szeberényi Lajos Zsigmond) superintendenta, člena hornej snemovni. Vieme, že ho prosili – z bezdátneho dopisu, duplikátu – aby v ich veci intervenoval u ministerského predsedu, u Bélu Imrédyho. Napísali si požiadavky, aby tie v memorande zoslohované superintendent Seberéni odovzdal.

Body zneli nasledovne:

1. Priznávanie sa ku slovenskému národu a osvedčenie sa za krajinu slovenskú, ako za našu starú vlasť, nesmie byť záležitosťou policajnou a príčinou všelijakých sekatúr a preháňačky zo strany polície a žandárov.
2. Pomenovanie „tót“ zatýmto nesmie byť používané, ale máme byť menované naším vlastným menom „Slovák“!
3. V osadách so slovenskou väčšinou, úradná reč má byť slovenská, a úradníci majú byť Slováci.
4. V osadách kde sú Slováci tiež, má byť zriadený primeraný počet škôl elementárnych, tak štátnych ako aj cirkevných a obecných s vyučovacou rečou slovenskou. Detské opatrovne (ovody) majú byť preorganizované za opatrovne slovenské a učiteľky, učitelia, poľažne správkyne detských opatrovní majú byť Slováci.
5. V osadách Békéšcaba, Sarvaš, Slovenských Komlós majú byť zriadené mešťianky s vyučovacou rečou slovenskou. Profesori týchto škôl majú ovládať aj slovenčinu.
6. Gymnázium, ktoré je na Čabe a učiteľský ústav, hospodárska škola na Sarvaši majú byť preorganizované na ústavy s vyučovacou rečou slovenskou.

7. Pre profesorov a obecných notárov má byť na univerzite zriadená katedra slovenskej reči, poťažne náukobeh.
8. V osadách, v ktorých žijú Slováci vo väčšine, treba vytvoriť volebné obvody, aby si slovenské obyvateľstvo mohlo zvoliť svojich poslancov do národného zhromaždenia.
9. Treba umožniť, aby sa zakladali slovenské spolky, družstvá, kultúrne, hospodárske a dobročinné inštitúcie.
10. Žiadame slobodu tlače – vydávanie slovenských kultúrnych a politických časopisov.
11. Žiadame umožniť bezprostredné a bezprekážkové styky so Slovenskom.
12. Na záver, nech sa na poli cirkevnom (ev.a.v.) založí slovenský seniorát so slovenským vedením.¹

Podľa mojej mienky v pozadí tohoto listu, ktorý má charakter petície, stál sám Ján Sekerka, – ktorý sa po takmer ročnom pobyte v Bratislave, vrátil domov v júni 1938 z Československa. Cítiť z listu, že politické ciele sa sformulovali na rozhodne vyššej úrovni. Na to bola schopná len osoba dobre pripravená, vystrojená radami a plná energie. Tomu zodpovedal tiež Ján Sekerka. Moje predpoklady potvrdzuje i dokument, ktorý sa objavil pri spracovaní toho istého korešpondenčného materialu. Obsahovo sa úplne stotožňuje s listom písaným Seberénimu. Tento však už bol datovaný 5. februára 1939 a bol adresovaný ministrovi kultúry alebo ministrovi vnútra. Totiž v oslovení je uvedený rezort. Z viacerých faktov sa domnievam, že list sa nedostal k adresátovi, veď sme našli pôvodne podpísaný exemplár. Podpísalo ho 14 osôb. Každý z nich je známou osobnosťou slovenského kultúrneho hnutia v Békešskej Čabe a na jej okolí.

1 H.z. = Történeti Gyűjtemény M.M.M. = Munkácsy Mihály Múzeum Békéscsaba – pozostalosť J. Sekerku. Nedatovaný list, napísaný v Békešskej Čabe, Ľudovitovi Seberénimu, v slovenskom jazyku - kópia. Ďalší list, ktorý sa len niekoľkými štylistickými opravami líši od predošlého, datovaný je na 5. februára 1939. Tiež bol skoncipovaný po slovensky a v Békešskej Čabe. Má štrnástich podpisovateľov: Ján Sekerka, Ján Hudák, Ondrej Kerepecký, Ján Gerči, Juraj Svetlík, Ján Mazán, Juraj Tejší, Matej Zahorán, Ján Soboslaji, Ján Moťovský, Matej Kováč, Ondrej Hudák, Pavel Mekiš, Ján Kerepecky. Adresát: „Vážený pán minister!“ – Podľa toho ho neadresovali ministerskému predsedovi Bélovi Imrédymu, ale ministrovi kultúry gr. Pálovi Telekimu, resp. ministrovi vnútra Ferencovi Keresztes-Fischerovi.

Ľudovít Augustín Haan
Obrazy zo starej Čaby
Spomienky zo začiatku 19. storočia

Sviečky za môjho detstva sa ešte v obchode nepredávali. Moja matka preto každý rok na jeseň kúpila niekoľko libier loja u mäsiara a sama si namáčala celoročnú zásobu sviečok. Neskôr potom vždy sa našla medzi vecami, kúpenými na gyulajskom trhu, aj jedna debna sedmohradskej sviečky, ktorá sa ale spálila len v takých výnimočných prípadoch, keď napríklad sme mali nejakých hostí. Zápalkám vtedy ešte nebolo ani chýru, ani slychu. Oheň sa dal len horko-ťažko založiť kresaním. V noci, keď napríklad v dedine sa rozniesli chýry, rodičia zobudili slúžku a kázali jej priniesť za hrsť suchej slamy z kôlne. Zatiaľ otec nakresal oheň z práchna, ktoré slúžka položila do slamy a zatiaľ krútila slamu vo vzduchu, kým sa nechytilo horieť. Preto zapálili radšej sviečku.

Až o dlhý čas prišla matke tá myšlienka, že kúpila síru, ktorá sa potom roztopila a do nej kúsok papiera a dreva namáčala, aby v prípade potreby tieto zapálila na horiacom práchne a aby nemuseli horko-ťažko so slamou oheň zapáľovať. Takéto sírové papieriky boli vždy položené pri hrdle pece. Zápalky sa stali známymi len po roku 1831, a to tak, že za niekoľko rokov ešte v malej fľaške na azbest sa vitriol nalieval. Namáčaním do nej sa zapáľovali zápalky. Už aj to sa pokladalo za veľký pokrok popri tom, že fľašku stále museli posielat do lekárne, aby položili do nej nový azbest, alebo doliali čerstvým vitriolom. To sa ešte pokladalo za veľkú vymoženosť, keď sme videli také zápalky, ktoré iba o stenu bolo treba suchnúť, aby sa zapálili.

Môj otec bol prvý, ktorý na Čabe začal pestovať ďatelinu a dohán. Keďže ďatelinovo semeno na Čabe a na vidieku nebolo možné predať, každý rok aspoň raz odcestoval do Pešti tromi – štyrmi vozmi, ktoré boli naplnené ďatelinovým semenom. Bola to trpká cesta takto na osi. Prvý deň zvyčajne v popoludní sme boli na Sarvaši, odkiaľ pokračujúc ďalej, v noci sme boli na brehu Tisy, vo Vezsenyi. Či sme sa tešili tomu, že načas sme došli k Tise a prievozníci nás preplavili do dediny! Na druhý deň na poludnie sme boli v Cegléde a na noc v Pilíši. Napokon na tretí deň na večer sme sa doterigali do Pešti.

Už začiatkom roku 1831 začali písať noviny o cholere, ktorá strašne pustoší v Poľsku, následkom čoho aj u nás nastal veľký strach, ale potajomky sme verili v to, že k nám nevtrhne. Avšak koncom júla už prišli zvesti, že

cholera zúri v Máramarosi. Máramaros bol spojený so Szolnokom, kam soľ donášali na pltiach Rumuni máramarošskí. Teda začiatkom augusta už v Szolnoku si dvíhala hlavu táto choroba. Dobré sa pamätám, že 7. augusta Pavol Hrabovský, bývalý čabiansky prisažný, priniesol môjmu otcovi list z Pešti. Tento spomínaný Hrabovský priniesol aj choleru zo Szolnoku do Čaby. Už 9. augusta zomrel v cholere. Po ňom zomrel aj sused, Ján Duna. Ku koncu augusta už natoľko sa rozmáhala choroba v dedine, že od 29. augusta sa mali hlásiť pohreby už na radnici namiesto fare. Následkom uznesenia župy, kostoly pozatvárali.

(Országos Széchenyi Könyvtár, Quart. Hung. 1952)

Preložil Ján Gombos

Morový kameň

Slová Jána Kollára vryté do morového kameňa postaveného v roku 1831. Kameň stojí v mestskom parku Széchenyiho, v niekdajšom evanjelickom cintoríne

Text kameňa:

*W cholere nemoci dwětisic
Čabanú
za pět týdnů padlých leží
tanto u panu
Aby i potomci jich pamatku
ctili
predstaveni obce stúp ten
postavili.*

Ľudovít Augustín Haan
Spomienky na starú Čabu
(Úryvok z denníka)

Za môjho detstva na Čabe žili nasledujúci „honorátori“, čiže ľudia, ktorí nosili „pantalóny“: dvaja evanjelickí kňazi, môj otec a Ondrej Uhrinyi; katolícky kňaz József Erdélyi a jeho kapláni, piati evanjelickí učители: Juraj Andrassovics, Pavel Semian, Samuel Czucker, Karol Straka a Pavel Vozárik; slúžny Ján Stummer; župný vyrubovač daní Jozef Beliczay; traja miestni notári, menovite Ján Koricsánszky, Ján Vidovszky a Matej Petrovsky; kasnár panstva Stang, hospodársky správca Pálenik, prokurátor panstva Žigmund Omaszta, poštový majster Samuel Omaszta, jeden advokát Žigmund Omaszta starší, ktorý nemajúc procesy radšej hospodáril. Tu bol potom chirurg menom Liszt, lekárnik Juraj Hamaliar, syn superintendenta Martina Hamaliara, ďalej obchodník so železiarskym tovarom Juraj Gaal, ktorého obchod bol väčšinou zavretý, lebo Čabania si takéto tovar nakupovali na Ľulianskom trhu. Keby nebol predával aj soľ na každodennú potrebu („a la minúta“), sotva by bolo bývalo kupcov v obchode behom celého týždňa. Sem patrili ešte Ondrej Dombár, obchodník, jeden katolícky učiteľ a kantor, jeden kapitán na dôchodku, menom Búcs a napokon krčmár Lipót Heródek. Jeden Žid bol iba, nejaký Lőrincz, ktorý kupčil s kožou, perím, najmä zajacmi a bol veľmi chudobný. Ostatní ľudia, ešte aj majstri chodili v gatiach, cez leto v huniach, alebo v kožušku, cez zimu v bundách. Len kde-tu bolo vidieť na niektorých majstroch ošúchaný modrý dolomán. Veľmi dobre sa pamätám, keď sa maliar Ján Šuch dostal domov z putovania do Čaby, začal nosiť pantalóny, s akým okom sa dívali naňho Čabania a najmä majstri. Pokladali za neslušné to, že Ján Šuch už má takéto ašpirácie (snahy), že sa chce podobáť pánom. Medzi týmito honoratormi nebol žiaden prívetivý vzťah. Každý žil pre seba. Ani jediný príklad nebol na to, žeby bol niektorý z učiteľov navštívil faru. Slúžny a katolícky kňaz ani raz nebol u nás. Spomedzi domov ešte najlepší bol dom Koričanských, kam moji rodičia občas zavítali a Koričanskovci zase k nám.

Čo sa týka rozlohy Čaby, za môjho detstva, posledné domy v dedine boli na dolnom konci. Boli to Ondroviczské mlyny pod číslom 564, mlyn pod číslom 667, a pod číslom 1181.

Za Kerešom okrem starej pošty, ktorá ďaleko bola od mesta, boli domy tiež. Pri pošte, pozdĺž terajších zakerešských viníc, smerom k Gyule bolo

10-15 podzemných chatrčí, v ktorých žila najchudobnejšia vrstva Čaby. Od týchto chatrčí dostala prezývku celá táto mestská štvrť: chrobačie domy (Bogárház). Tam, kde je teraz parný mlyn a nádherné domy Andora Urszinyiho, Petra Kisa, Štefana Reöka, sa rozprestieral sčasti katolícky a sčasti evanjelický cintorín. Asi na dvore dnešného parného mlyna sú pochovaní kňaz Michal Milecz a učiteľia Ján Schiro a Ján Rolko. Ešte za môjho profesorstva stál Mileczov pomník z mramoru.

Na hornom konci mesta posledné domy boli pod číslom 1458 a 2251. Domy, ktoré stoja za nimi, boli postavené po roku 1825. V terajších najstarších viniciach za môjho detstva sa ešte našlo kde-tu hrozno. Dnes niet po nich ani slychu, ľudia tam žijú príliš tesne vedľa seba.

Terajšie vinice v Jamine boli za môjho detstva ešte ozajstnými viniciami, okopávanými hlbokým jarkom zo všetkých štyroch strán. Cez ne len kde-tu viedol prechod s bránou a popri ňom stála strážnica. Neskôr tu začali stavať domy, ale keďže prichádzajúci ľudia tu potajomky začali víno predávať, Žid, ktorý prenajal regálne práva, mal právo zrúcať domy takýchto ľudí. Dnes už nenájdeme ani stopy po hrozne, je tu vyše 700 pekných domov, v ktorých žije viac ako 3000 duší. (...)

Takzvaná lúka za môjho detstva a mladších rokov bola ozajstnou lúkou. Od dnešného trhoviska až po Békés a od takzvaných „chrobačích domov“ po Gyulu bolo more vody. Táto voda pretekala cez hrádze v takom množstve, že na jar na oboch spomenutých miestach sme mohli premávať len člnom. Stalo sa nielen raz, že podžupan Simay so slúžnym na jesenné župné zhromaždenie takýmto spôsobom cestovali do Gyuli. Tam, kde je teraz trhovisko, tam sme mali my mladí priviazané člny, po nich sme šli s puškou na lúku na divé kačice. Bolo vtedy divej zveri, že keď sa voda vyliala, aj z okna starej pošty, mohli sme strieľať divé kačice nadostač. Ešte v roku 1844 ako kaplán som pochoval človeka, menom Šebian Petrovsky, ktorý sa utopil tam, kde teraz pozdĺž békeškej hradskej stoja najkrajšie sálaše. Na tejto lúke sa rodila šašina, ktorá bola rozdelená podľa účasti vlastníctva, podľa rozdelenia takzvanej strely medzi obyvateľstvom. Každý rok v júni vychádzala húfa ľudí kosiť trávu. Človek si ani predstaviť nevie ten prach, čo zaplavil celé mesto, keď sa pustil dlhý rad vozov, aby zvážal seno do mesta. Dnes na mieste lúky sú najúrodnejšie mestiská so salašmi.

(Országos Széchényi Könyvtár, Quart.Hung.1952)

Preložil Ján Gombos

Ján Jančovič
Padina v Banáte
K dvojstoročníci slovenskej obce
(1806-2006)

K zakladateľom patria aj Čabanía

Srbská časť Banátu zaberá severovýchodný cíp krajiny. Tento pôvodne historický kraj vo Vojvodine, rozprestierajúci sa medzi Dunajom a Tisou, bol v minulosti málo úrodným močaristým územím. Za obdobie tureckej nadvlády sa táto pohraničná marka uhorského kráľovstva takmer vyľudnila. Prví Slováci prišli do týchto končín Uhorska roku 1782 najprv do Nového Komlóša, ale ten pre zlé podmienky podobne ako ďalšie dve prechodné sídla, osady Bardán a Ečku, veľmi skoro opustili. Natrvalo sa potom vo väčších sídlach usadili roku 1786 v Aradáči, roku 1802 v Kovačici a roku 1806 v **Padine**.

Podobne ako Kovačica aj Padina, nachádzajúca sa v jej susedstve, leží v južnom Banáte na rozsiahlej rovine, ktorá ostala po odchode Turkov pustá. Miestu, kde leží teraz Padina s drsnými životnými podmienkami, sa dlho vyhýbali všetci migranti. Výmerom z 11. septembra 1804 sa hraničiarsku osadu rozhodlo zaľudniť veliteľstvo Vojenskej hranice- nemeckobanátskeho regimentu s potvrdením Dvornej rady vo Viedni. Prvým odvážnym Slovákom, ktorí doputovali s povolením cisára Františka I. v roku **1806** do tohto púštného piesočnatého kraja - do osady s názvom Padina, vymerali hneď v prvom roku 83 pozemkov na stavbu domov, jeden pozemok pre obecný dom a ďalší pozemok pre školu a faru. Prvé dva roky tu boli slovenskí prisťahovalci bez studne a sprášovitý chotár, na ktorom sa usadili, vyzeral skôr na púšť, ako na územie, na ktorom by mohli začať hospodáriť a natrvalo sa usadiť. Všetci osadníci boli vlastne poddaní roľníci a vybrali sa sem obrábať pridelenú zem a súčasne vykonávať hraničiarsku službu. Bez vody a studne to nebolo možné, preto sa prví osadníci rozhodli z tohto vtedy nehostinného miesta doslova utiecť. Veliteľstvo vtedajšej Vojenskej hranice však týchto smelých a tvrdých slovenských roľníkov, ktorí plnili i hraničiarsku službu, jednoducho vrátilo späť. Vojenské veliteľstvo, aby tu udržalo prvých osadníkov, potom bolo nútené vyčleniť prostriedky na založenie osady a po dvoch rokoch pobytu slovenských osídlencov vykopať im aj prvú studňu. Takto potom vytvorili zlepšené podmienky pre príchod ďalších slovenských osadníkov, ktorí sem prichádzali z viacerých slovenských a zo skôr usadených dolnozemsých stolíc. Podobne ako v Aradáči a

Kovačici v prvej vlne v Padine prevládali Slováci z Novohradskej stolice, potom postupne aj Gemerskej, Nitrianskej a Peštianskej, ale z tých už nie všetci prišli rovno zo Slovenska. V roku 1808 využil padinský farár Martin Hamaliar (syn Sarvaškého farára – superintendenta M.H.) návštevu arcivojvodu Ludwiga na Vojenskej hranici a v Pančeve ho požiadal o rozšírenie novozakladajúcej osady, osídlením ďalších slovenských osadníkov. Z arcivojvodovho rozhodnutia ešte v tom istom roku prišiel do Padiny druhý prúd 80 slovenských rodín, z ktorých mnohí prišli z Békešskej stolice. V tejto druhej skupine zakladajúcej novú hraničiarsku osadu muselo byť dosť už skôr usadených Slovákov v Békešskej Čabe, keď sa jedna časť Padiny dodnes nazýva **Čaba**. Niekoľko rodín pôvodne pochádzajúcich z okolia Myjavy sem postupne prišlo aj zo Stolnobelehradskej stolice zo Zadunajska. Z cirkevnej matriky sa možno dozvedieť, že sa v prvom roku pobytu Slovákov v Padine narodili prví jej obyvatelia-dvojčky Katarína a Eva Žolnajové. Prvý najmladší Padičan bol Michal Cicka, syn Michala a Zuzany, rodenej Vaškorovej. Prvý sobáš bol zaznamenaný 10. novembra 1806, keď do manželstva vstúpil Ján Šimák (narodený 17.9.1785 v Pôtri), ktorý sa v lete roku 1806 dosťahoval z Pôtra ako najmladší, vtedy dvadsaťročný syn Andreja Šimáka a Doroty rod. Novákovej a za manželku si v Padine zobral Máriu Ďuricovú, dcéru Michala a Anny rod. Tothovaj.

Od svojho začiatku s učiteľom a farárom

Je dôležité, čo bolo v tom čase zvyklosťou slovenských evanjelických prisťahovalcov na Dolnú zem, že do novozakladaných osád prichádzali, alebo si hneď na začiatku povolávali učiteľov a farárov. V Padine už v prvom roku príchodu mali svojho učiteľa Jána Kováčika, ktorému postavili z ubitej hliny školu s bytom. Vyučovanie aj keď bolo cirkevné, sa hneď od začiatku muselo prispôbovať predpisom územnej vojenskej ustanovizne s názvom Vojenská hranica. Jej veliteľstvo malo okrem iného aj dohľad nad vyučovaním a muselo byť tiež informované o všetkom, čo sa v osade a škole deje. Po prvých dvoch rokoch, roku 1808 si priviedli novuusadení Padičania aj prvého farára Martina Hamaliara, rodáka z Veľkého Krtíša. Dovtedy prvé dva roky Padičania patrili do evanjelického cirkevného zboru v Kovačici, ako jeho dcérocirkev. Príchod farára Martina Hamaliara bol nielen povzbudením cirkevného a národného života, ale znamenal aj prílev ďalšej väčšej skupiny evanjelických Slovákov, ktorí sem prišli priamo zo severných slovenských stolíc bývalého Uhorska. Práve v čase formovania novej dediny navštívil Padinu kvôli nemecko-banátskemu hraničiarskemu regimentu arcivojvoda Ludwig a keď videl, že ďalší rozvoj tejto slovenskej dediny závisí od dostatku vody, nariadil vykopať na náklady štátu a potom aj udržiavať v dobrom stave dve hlboké studne. Tunajší Slováci na znak vďaky na návrh

farára Hamaliara rozhodli o premenovaní osady po Ludwigovi na Ludwigsdorf. Neskôr z tohto názvu vznikla nariadením počas pomadžarčovania miest a obcí v Uhorsku maďarská modifikácia názvu dediny Lajošfalva. Po rozpade monarchie sa obyvatelia tejto čisto slovenskej veľkodediny vrátili k názvu, ktorý ľud od svojho zrodu aj tak vždy volal Padina, čo vo voľnom preklade so srbčiny znamená svah alebo úpätie. Po odchode farára Martina Hamaliara do Kovačice, keď Padičania mali vtedy iba modlitebňu, prišiel za farára dovtedy kaplán pri otcovi v Báčskom Petrovci – Ján Stehlo. Ten sa hneď na začiatku svojho príchodu zasadzoval za výstavbu chrámu, ale narážal na prekážky s udelením povolenia od vojenského veliteľstva a tak kostol začali stavať v roku 1832 a dokončili ho roku 1839. Z významných slovenských učiteľov, ktorí v Padine v čase Uhorska na seba najviac upozornili, to bol okrem národného buditeľa Alberta Martiša, aj hudobný skladateľ Viliam Figuš-Bystrý, ktorý v Padine pôsobil v rokoch 1903-1907.

Zápas s rosou života

Problém vody v Padine sa stával čoraz aktuálnejším, pretože s rozrastaním sa obyvateľstva dovtedajšia jedna studňa nestačila ani len pre pitnú vodu. Dovtedy, kým nemali studňu, chodili prví Padičania po vodu až do deväť kilometrov vzdialenej, Slováckmi o štyri roky skôr založenej Kovačice, skadiaľ ju v krčahoch a drevených nádobách privážali pekne po poriadku, podľa rozvrhu pre každú rodinu, do zásobníkov domov. Neskôr, keď už mali svoju prvú studňu a po návšteve arcivojvodu aj ďalšie dve studne, na prepravu vodu zo studní do svojich dvorov si zhotovili špeciálne vozy so sudmi, ktoré nazývali vodáre. Voda vo vykopaných studniach sa nachádzala vo veľkých hĺbkach a studne boli väčším obmurovaným a zastrešeným objektom, aby sa v nich mohli kvôli pohonu pohybovať kone. Bolo to podobne ako aj u nás v minulosti známom pohone pomocou rumpílového prevodu, keď tu kone pohybujúce sa do kruhu prenosom okrúcali reťazou koleso a valec, čím v jednom stolitrovom drevenom vedre vyťahovali vodu a súčasne druhé prázdne vedro spúšťali na dno studne. Aj na základe takého naberania vody v susedných slovenských dedinách o Padinčanoch posmešne vraveli, že v Padine sa voda melie. Charakteristickou črtou týchto studní v minulosti bolo, že pri týchto životne dôležitých objektoch pre život a existenciu obyvateľov, sa dňom a nocou ponevierali smädné kone a kravy. Aj sedliaci vracajúci sa z poľa sa tu často museli tlačiť, aby sa tu oprášili a umyli znoj po namáhavej práci. Voda tu bola vzácna a pre usadených Slovákov sa v Padine stala rosou života – zápasom o prežitie. Nie náhodou si jeden z tunajších popredných insitných umelcov – maliar Ján Husárik, donedávna tvoriaci istý čas aj na Slovensku, zvolil za svojho ústrednú tému –

smäd. Zápas o vodu, ktorý ako chlapec pozoroval, povzbudzuje v ňom spomienky, fantáziu a boj sedliaka s prírodou, čo sú časté námety jeho obrazov.

Padina dnes

Aj keď v Padine majú už aj jeden priemyselný podnik, rozhodujúcim zamestnaním Slovákov v Padine stále zostáva poľnohospodárstvo. Z družstevných a spoločenských poľnohospodárskych podnikov je to Pokrok a Dolina a súkromní hospodári. Od roku 1990 sa vo väčšej miere začalo rozvíjať súkromné podnikanie v rôznych oblastiach: v obchodoch – predajniach, potravinárskych výrobniach, nábytkárstve, elektroserveise, autoopravárstve... Padina už dávno patrí v rámci celej Vojvodiny, kde žijú Slováci, medzi najslovenskejšie obce a za Slovákov sa tu hlásia takmer všetci obyvatelia, z celkového počtu takmer šesťtisíc. Je to dôsledok nepretržitej národno-osvetovej práce, rozvinutého slovenského školstva, slovenskej evanjelickej cirkvi a viacerých kultúrnych a spoločenských podujatí. V roku 1990 v Padine medzi prvými slovenskými obcami bývalej Juhoslávie znovu obnovili činnosť miestneho odboru Matice slovenskej v Juhoslávii, ktorá svojimi stálymi národnými podujatiami upevňuje medzi členmi a ostatnými

Padinčan Pavel Slivka (1846-1930) s manželkou (1860-1949)

obyvateľmi slovenské národné povedomie. Pri obnove činnosti tejto inštitúcie sa v jej začiatkoch najviac angažovali predsedovia MO MS Martin Šimák, ktorý sa neskôr stal podpredsedom celej MS pre Banát, ďalej Pavel Kuľa, Dušan Kereš... Hlavnou a profesionálnou ustanovizňou pre kultúrnu činnosť však stále zostáva Dom kultúry, ktorý nesie meno po známom vojvodinskom slovenskom básnikovi a literárnemu kritikovi, padinskom rodákovi Michalovi Babinkovi (1927-1974). Tento stánok kultúry vykonáva kultúrnu činnosť prostredníctvom divadelnej, literárnej, folklórnej a speváckej odbočky. Od roku 1973 sa Padina každoročne stáva usporiadateľom festivalu vojvodinských Slovákov v speve s názvom Padina spieva. Svetoznáma Galéria insitného umenia v Kovačici má tu svoju odbočku, v rámci ktorej tvoria aj insitní maliari Padiny. Patria medzi nich aj na Slovensku známymi svojimi výstavami a obrazmi Ján Bačúr, Ján Husárik, Michal Povolný, Martin Marko, Pavel a Juraj Ľavroš, Ján Širka a v ostatných rokoch k nim pribudli ďalší noví adepti tohto zvláštneho fenoménu Slovákov v Banáte. Už vyše šesťdesiatročnú organizovanú činnosť zaznamenáva aj telovýchova a šport.

Padinský farár Ján Cicka s expadinčanom Martinom Slivkom z Nitry

Medzi najstaršie športy aj tu patrí futbal, keď futbalový klub s názvom Jánošík dal o sebe vedieť už roku 1938. Po skončení druhej svetovej vojny niesol tento klub opäť pekný názov pripomínajúci tunajším Slovákom starú vlasť a volal sa Tatra. Potom už neskôr sa dostal pod strechu novovytvoreného športového strediska Dolina, v ktorom sú združené aj ďalšie oddiely: volejbalový, stolnotenisový, hádzanársky, kolkársky, šachový, v ktorých nachádza uplatnenie veľké množstvo mladých a nadaných Slovákov. Kým v mnohých slovenských vojvodinských dedinách zaznamenávajú v ostatných rokoch pokles počtu Slovákov v dôsledku nižšej pôrodnosti, v Padine je ešte stále natalita vyššia ako mortalita, ale odsťahovávaníu svojich súkmeňovcov za

prácou v zahraničí sa neubránili ani oni. Veľa ich spolurodákov už niekoľko desaťročí žije najmä v Austrálii, Nemecku, Rakúsku a v ostatných rokoch aj na Slovensku. Padina sa vo Vojvodine právom považuje za najslovenskejšiu obec. Významné národnokultúrne počiny vyvíja aj evanjelický cirkevný zbor pod vedením farára Jána Cicku, ktorý okrem iných aktivít vydáva aj zborový časopis Padinské zvony. Už päťdesiat rokov pôsobí pri cirkevnom zbore Oltárny krúžok žien, ktorý pomáha svojim spoluobčanom a veriacim najmä v charitatívnej oblasti. Zimné obdobie tu vrcholí rôznymi aktivitami. Divadelníci každoročne navštívia divadelnú hru. Dievčenská spevácka skupina a folkloristi sa pravidelne predstavujú doma a na okolí s novo navčineným programom. Pre svojich krajanov v Austrálii, kde žije väčšia komunita ich rodákov, nakrútili a poslali pätnásťhodinový videozáznam autentického padinského folklóru. Ján Bačúr ako líder insitných maliarov, ktorý má už za sebou päťdesiatročnú tvorbu, vydal v roku 2004 svoju reprezentatívnu celofarebnú knižnú monografiu, a aj ďalší jeho kolegovia nevystavujú svoje obrazy len doma, ale aj v zahraničí. Miestni matičiari pripravujú pre svojich členov a ostatných záujemcov tradičnú spoločensko-zábavnú súťaž s názvom Víno - hudba - klobása, kde v súťaži o najlepšie víno a najlepšiu klobásu súperia aj s hosťami z Kovačice. Všetky usporiadané podujatia majú za cieľ popri zábave aj udržiavanie spolupatričnosti a národného povedomia. To popravde povedané zatiaľ v Padine nikdy nechýbalo a veríme, že nebude nikdy chýbať. Pri poslednom sčítaní ľudu roku 2002 žilo v Padine 5575 Slovákov.

Bertalan Bertók Tranoscius, spevník dolnozemských evanjelikov

Spevník pre evanjelických veriacich troch národností (Slováci, Poliaci, Česi) vydali pred 350 rokmi v Lévoči, v kníhtlačiarni Vavrinca Brevera. Juraj Tranovský, evanjelický farár v Liptovskom svätom Mikuláši, bol prvým, ktorý spoznal význam kostolného, ba aj mimokostolného spievania evanjelických veriacich.

Vydaním Tranoscia zostavil taký spevník, ktorý kladie dôraz na zapamätanie si textovej časti s melódiou. Takýmto spôsobom chcel zachrániť evanjelických veriacich od rekatolizácie. Prvé vydanie kancionálu obsahovalo len 400 piesní, z ktorých väčšina bola tvorba Juraja Tranovského. Analógia dala možnosť na tvorenie nového textu, tým bola daná možnosť na rozširovanie obsahu spevníka. V rokoch 1636 – 1942 vydali Tranoscus v rozličných miestach asi 140 krát. V poslednom vydaní nájdeme 1041 piesní.

Cieľ kancionálu bol dovŕšený. Békeščabianska Evanjelická a. v. cirkev sa začala zaoberať po Trianone novými vydaniami Tranoscia, lebo v tomto období získanie slovenského vydania bolo ťažké. Preto v rokoch 1923 – 1942 posledné štyri vydania sa uskutočnili tu. Musím vyzdvihnúť dvoch békeščabianskych evanjelických farárov, ktorí prispeli svojou činnosťou, aby tento kancionál vyšiel v Békešskej Čabe. Boli to Ľudovít Žigmund Szeberényi a jeho syn Gustáv Szeberényi.

Tranoscius sa stal symbolom náboženských sviatkov dolnozemských evanjelických Slovákov (Vianoce, Nový rok, Veľká noc, Turíce, Advent), ba dal príkazy aj na každodenné činnosti. Veriaci našli v kan-

Tranoscius z roka 1882

cionálne spevy k radosti, smútku, na krstanie, svadby a pohreby. Spevník sa nachádzal v každom dome, kde žili slovenskí evanjelickí veriaci. Úctu veriacich vidíme v tom, že bohatší sedliaci ho dali zviazať medenou rytinou. Aj pri rodinnom fotografovaní bol potrebný ako osobný predmet. Zvykom sa stalo, že na prvú stranu napísali okrem mena majiteľa aj mená detí a ich narodenia, aj dátum umretia najbližších príbuzných.

Stopy Transoscia nájdeme aj vo výtvarnom umení. Gusztáv Veres namaľoval jednoduchú sedliacku ženu a jednoduchého sedliaka. Obidvaja držia v rukách

Transoscius. V krásnej literatúre tiež nájdeme odkaz na Transoscius. Slovenský symbolistický básnik Ivan Krasko v básni *Vesper Dominicae* spomína na svoju mamku. Jeho mamka čerpá silu z piesní tohto kancionálu, a verí, že jej syn sa vráti domov.

Na bohoslužbách evanjelických veriacich aj dodnes spievajú z Transoscia. A keď máte záujem, milí čitatelia, na fare evanjelickej cirkvi si môžete pozrieť vydania rozličných kancionálov. Pomôže vám pri tom evanjelický farár, Pavol Kovács.

Ivan Krasko: *Vesper Dominicae*

(Úryvok)

*Transoscius má
pootvorený
- mosadzné sponky,
hladené hmatom
pradedov ešte,
matno sa lisnú
v pripozdnom svetle -
Posledný na list dlva sa, dlva,
- tam naznačené
je ťažkou rukou:
„Pán Buh požehnal
nám syna, ktorýž...“-
až dobré oči
slzami skropia
zažltlé listy..*

*Však stará kniha
čo rozplakala,
matičku moju utíši zase:
už spieva mäkkým,
Tenuškým hlasom:
„Den nedeľní se
skonáva, schválmež...“
- A súmrak padá
vždy väčší, hustší
v izbietku malú -
- A pokoj sadne
pomaly, tíško
na sivú hlavu
matičky mojej -*

Pavel Husárik

Presídlenie Slovákov z Rumunska do Československa

Ako sa zrodila myšlienka presídlenia?

Už v medzivojnovom období revanšizmu Nemecka, Maďarska a Bulharska bol vážnou hrozbou pre štáty vytvorené rozpadnutím sa Rakúsko-Uhorska a Nemeckej ríše.

Táto politika vyvolávala napätie medzi novými štátotvornými národmi a národnosťami, ktoré etnickým pôvodom patrili k revanšistickým štátom.

Rozbitie územnej celistvosti Československa, Rumunska a Juhoslávie v období 1938-1940 toto napätie ešte prehĺbilo.

Už pred ukončením 2. svetovej vojny na Slovensku začínajú prípravy na presídlenie zahraničných Slovákov do vlasti. Tieto prípravy začala *Vedecká spoločnosť pre zahraničných Slovákov*. Po ukončení vojny bola obnovená Československá republika. So súhlasom spojeneckých mocností (Veľkej Británie, Sovietskeho zväzu a USA) vznikla najprv dohoda o výmene obyvateľstva medzi Československom a Maďarskom.

Roku 1946 bola do Maďarska vyslaná *Presídľovacia komisia*. O rok neskôr bola takáto komisia vyslaná aj do Rumunska. Sídлом komisie sa stala Oradea. Presídlením sa sledovala výmena slovenských občanov maďarskej národnosti s maďarskými občanmi slovenskej národnosti.

V prípade Rumunska o takejto reciprocite nemohla byť reč. Podkarpatská Rus pripadla po vojne Sovietskemu zväzu. Československá republika v tejto dobe vyhostila Nemcov z oblasti Sudet, čím táto oblasť zostala takmer bez obyvateľstva.

Už v auguste 1945 pri valnom zasadaní Československého zväzu v Rumunsku sa prejednávala otázka repatriácie Slovákov a Čechov z Rumunska do Československa. Presídľovacie komisie, ktoré neskôr vznikli, propagovali repatriáciu pod heslom: „MAŤ VOLÁ!“. V radoch Slovákov a Čechov v Rumunsku myšlienky reemigrácie podchytila učiteľská inteligencia. Tá v prevažnej väčšine pochádzala z Československa. Aj značná časť Slovákov, ktorí mali vyše storočné korene v tunajších lokalitách, sa začala vážne zamýšľať nad tým, že opustí Rumunsko.

Čo podnecovalo Slovákov z Rumunska k presídleniu?

Nové pomery v Rumunsku začali podnecovať Slovákov k myšlienke vrátiť sa do starej vlasti. V roku 1946 sa začínajú debaty okolo možného vysťahova-

nia sa. Tunajší Slováci podliehajú učiteľmi propagovanej myšlienke ohľadom lepších národných podmienok.

Zároveň sa Slováci začínajú obávať, že sa nedostanú do identických životných podmienok. Boja sa, že pôda, ktorú dostanú, nebude v dostatočnom rozsahu, že ju repatriáciou stratia. Obávajú sa, že Slováci presídlení z Maďarska získajú lepšie podmienky. Obávajú sa, že sa nedostanú kompaktne do nových lokalít. Slováci z Banátu sa ale obávajú aj toho, čo sa s nimi stane v prípade, že sa do ich lokalít nasťahujú rumunskí či srbskí kolonisti.

Ich obavy boli do veľkej miery oprávnené. Presídľovanie Slovákov z Maďarska začalo prv. Tí sa dostávali do nížinatej oblasti južného Slovenska, kde naďalej žil veľký počet Maďarov.

Ťažká povojnová situácia, zvýšené dane, zvýšené dávky obilia z hektára, odvázané do Sovietskeho zväzu ako vojnové odškodné, strach z možného znárodnenia pôdy nakoniec presvedčili značnú časť Slovákov vysťahovať sa z Rumunska. Dochádzalo k odpredaju majetku a definitívnemu odchodu.

Reemigrácia sa prejavila vo všetkých lokalitách obývaných Slovákmí. Len v Nadlaku sa postupne prihlásilo na presídlenie 3773 Slovákov. Slováci odchádzali z Butín, Tešu, Klopodie, ale aj z Bihoru a Salaju.

Následky presídlenia

Po vycestovaní posledného transportu so slovenskými repatriantmi v januári 1950 počet Slovákov a Čechov v Rumunsku poklesol. Z vyše 50.000 Slovákov a Čechov sa vysťahovalo vyše 21 000. V Rumunsku ich zostalo okolo 30 000.

Pokles počtu Slovákov viedol v konečnom dôsledku k zániku slovenských škôl v lokalitách, kde slovenské obyvateľstvo bolo už pred repatriáciou málo početné.

Aj sami repatrianti v oblastiach južného Slovenska a Sudet v nasledovných desaťročiach stratili svoju národnú identitu, asimilovali sa po tom, čo vyše storočia odolávali asimilačným tendenciám vo svojom rodisku na Dolnej zemi.

K tomu sa pridáva aj sám fakt, že Rumunsko opustili skoro všetci slovenskí učitelia a dokonca i kňazi. Za takýchto okolností časť slovenských škôl zanikla. Zanikol aj evanjelický seniorát. V Rumunsku totiž zostal iba jeden jediný slovenský evanjelický kňaz: Rudolf Molnár v Butíne, odkiaľ bol povolaný do Nadlaku.

Repatriácia dokonca na krátke obdobie vytvorila vážny problém ohľadom budúcnosti slovenského gymnázia v Nadlaku.

Na čítanie

„Už cez noc sa balia. Autá sa schádzajú na hlavnú ulicu. Čakajú sa ešte dve autá z Moravy (Semlacul Mare) a Klopodie. V 10 hodín prichodia. Prezrú sa ešte znovu všetci odchádzajúci, či majú aktá v poriadku. Šéf nechcel podpísať, vraj nemá „ordin“ (príkaz). Dostávajú jedine z obecného domu prehlásenie, že nie sú stíhaní súdom.

V 12 hodín vyrážajú z Butínu. Odchodia smerom na Perkasov, Dentu. Ľudu plno. Lúčia sa blízni. V očiach slzy. Posledná pieseň nesie sa z úst repartiantov:

*„Ešte sa raz obzrieť mám
k tým butínskym záhradám...”*

Potom už autá opúšťajú dedinku. Ešte sa majú vrátiť. Prísť majú pre rodiny ostavšie, aby vzali nábytok a veci. Odchodia hlavy rodín, aby podali potvrdenia, vlastne všetky svoje aktá.

31. máj 1948

Učiteľ Plech odovzdáva zápisnicou školu a celý inventár. Má odísť do Československa už definitívne. Začiatkom augusta prichodí správa, že všetky cirkevné školy prechodia do štátnych rúk.”

Ján Plech: Butín. Kronika školy a života

„Na tento čas je Nadlak zaostalejší, odtrhnutý od sveta, nemá cesty. Tie, ktoré má, sú neschodné, keď prídu dažde. Tvár jeho sa zmenila, vymizli slovenské kroje. Presídlilo sa do 2000 slovenských duší na Slovensko v roku 1947. Prichodia sem a usádzajú sa tu iné národnosti.

Takže, ak takto pôjde, o 50 rokov bude len spomienka na Slovákov.

Podľa môjho názoru nebolo chvályhodné opustiť túto bohatú zem, ktorú naši starí otcovia zúrodnili. Smutno sa dívam do budúcnosti. Ak by som počul posledné slovo tej mojej slovenčiny v Nadlaku:

*„Slovenčina moja, krásne ty zvuky máš,
Slováka zdržuješ, život mu dáš...”*

2. júla 1948

Osobnosti našich dejín

Daniel Zajac (1804-1870)

Narodil sa 31. decembra 1804 v Poľnom Berinčkoku (dnes Mezőberény v Maďarsku). V Nadlaku pôsobil od roku 1839 až do smrti ako evanjelický a.v. farár. Umrel 25. apríla 1870.

Je autorom knižne vydaných kázní. Spolu s Ľudovítom Haanom vydal *Dejepis starého i nového Nadlaku* r. 1853. Autori sa v ňom venovali miest-

nej slovenskej problematike. Analyzovali vývoj tunajšej slovenskej komunity za prvých 50 rokov jej trvania (1803-1853).

Knižnou a literárnou činnosťou Zajac prispel k udržiavaniu a rozvoju slovenskej komunity v Nadlaku.

Ľudovít Haan (1818-1891)

Ľudovít Augustín Jaroslav Haan sa narodil v Sámsonháze (dnešné Maďarsko) 13. augusta 1818. Bol synom evanjelického a.v. kňaza, do škôl chodil v Poľnom Berinčoku, Prešove, neskoršie študoval v Jene a v Berlíne. Po štúdiách pôsobil ako učiteľ i kaplán u svojho otca v Békešskej Čabe. V období 1849-1855 bol farárom v Nadlaku. Po otcovej smrti nastúpil na jeho miesto v Békešskej Čabe. Tam aj umrel 12. augusta 1891.

Literárnu činnosť vyvíjal už počas prešovských štúdií. Bol polyglot, písal vo viacerých jazykoch. Venoval sa historickej literatúre a publicistike týkajúcej sa miest jeho pôsobenia. Výsledkom jeho výskumov sa stali *Pamätnosti Békeščabánske* (1845) a *Dejepis Starého i nového Nadlaku* (v spolupráci s Danielom Zajacom, 1853). Písal aj verše a prekladal z maďarčiny. Zostavil cenný súpis uhorských študentov na Jenskej univerzite. Svojou činnosťou sa dopracoval za člena Uhorskej akademickej spoločnosti (1877).

Jeho práce sú dôležité pre štúdium dejín a tradícií Slovákov na Dolnej zemi.

Stanica v rumunskom Nadlaku

János Janecskó Spomienka na Jána Sucha

Ján Such bol tvrdošijným, od svojho presvedčenia neústupným sedliakom. Svoj sálaš s pôdou mal na západnej časti Telekgerendáša, v blízkosti čorvášskeho chotára, ktorý usilovne obrábal, oral a sial so svojimi dvoma vernými ťažnými spoločníkmi, so svojimi dvoma koňmi.

Báťa Jana charakterizovala hlboká náboženská duševnosť, splňal aj úlohy kurátora v cirkevnej škole v Telekgerendáši (Csorvás-alsó), a každú nedeľu triedu zariadil na modlitebňu, držal dobrý styk s prednostami cirkvi. Keď proticirkevnosť sa dostala k špičke, školy poštátnili a zakázali vyučovanie náboženstva, zapísal sa na kurz starejších. Kňazi kurz držali v Békešskej Čabe. Báťa Jano celý deň oral, sial, ryl, spravil práce na pôde, po čom večer zavítal do Čaby. Svoje kone šetril, ale seba nie. Šetril aj svoje lesklé čižmy,

prehodil ich cez plecia a bosý kráčal do Čaby. Pred mestom si ich obul, a tak sa objavil pred kňazmi. Smerom domov, v chotári mesta si zas vyzul svoje čižmy a skoro 20 km boso kráčal. Ako starejší počas 30 rokov organizoval svadby, pohreby, slúžil dedinskej spoločnosti.

V dobe vytvorenia družstiev márne k nemu zavítali agitátori, báťa Jana nemohli nahovoriť ani mu pohroziť. Jeho zem vyvlastnili a začlenili, za čo mu vyparcelovali zem vo viacerých čiastkach v okraji chotára. „Dnes iba ten nevie vyžiť, kto je chorý alebo je zaháľač.“ – vravieval a ostal mimo družstiev.

Bol slušným, „oddal Bohu, čo patrí Bohu a cisárovi, čo patrí cisárovi“. Keď vybavo-

Ján Such na svadbe v Telekgerendáši

val svoje veci na Úrade, svoje papuče a klobúk nechal na chodbe a bosý vstúpil do kancelárie predsedu. Ani na prosbu prednostov neprestal s týmto zvykom. Ctil vedúcich obce, ale tajomníka strany a predsedu rady vždy oslovoval „pán tajomník“ a „pán predseda“, aj v období súdruhov.

Pri každej voľbe rady, pred každým výborom sa objavil s pleteným „buťkošom“ a s dobrým pálenom vítal nových vedúcich dediny. „Buťkoš,“ hral veľkú rolu aj pri vysvätení nového kostola, veď aj biskupa poctil svojou pálenkou, ktorú nazýval „papramorgó“ (mrmlenie na kňazov).

Mal rád svoje rodisko, bol vlastencom, ktorý pri premene systému postavil sa pred oslavujúcu masu a zarecitoval Národnú pieseň od Petőfiho.

Z perí starého, od pocty zošediveného, chudého, strápeného Slováka zvučala prisaha: „Esküszünk, esküszünk, hogy rabok tovább nem leszünk.“ („Prisaháme, prisaháme, že sa mučiť viac nedáme!“).

Aj takýchto ľudí zrodil čabiansky chotár. Ján Such zomrel pred desiatimi rokmi, jeho pamiatku neopustíme.

Alexander Petőfi

Hor sa Uhor!

(úryvok)

Hor sa Uhor! Vlast' ťa volá,
Tu je už čas, staň do kola!
Voľte teraz: či slobodu,
A či rabstvo nášmu rodu?!
Na nášeho Boha Uhrov prisaháme,
Prisaháme, že sa mučiť viac
nedáme!

Do dnes rabmi sme len boli,
To praotcov našich bolí,
Ktorí voľne žili, mreli:
Nemôžu hniť v rabstva zemi.
Na nášeho...

Tulák je: kto keď mreť treba
Nevie obeť staviť seba,
Kto si vyše život cení
Pokiaľ vlast' slobodná neni!
Na nášeho...

Jasnejší meč nad okovy
Meč do pästi víťazovi!
A my okovy volíme?!
Hoj! Meč z pošvy vytasíme!
Na nášeho...

Meno Uhrov oslávime,
Starí blesk mu navrátime,
Špinu vekov my zmyjeme,
Čo naň kydä podlé plemä.
Na nášeho...

A na hroby naše hľadá
Pomstva húf, starí, mladí!
A v zbožných modlitbách žehná
Večne naše sveté mená!
Na nášeho...

(Zdroj: dr. Pechány: *Dejiny
uhorského boja za slobodu*)

Bela Hamvas Uhorská/maďarská kuchyňa

Celá Európa je ojedinelá v bohatstve jedál. Nielen preto, že už aj zámožnejší mešťania si pravidelne pripravujú talianske a francúzske, ba aj anglické jedlá, ale najmä preto, lebo ak v niečom, potom v kuchyni jedna oblasť preberá všetko, čo iná ponúka. Tak sa jedlá z Horného Uhorska dostali na Západ a do Sedmohradska a nato obohatené o nové črty sa zase vrátili späť na Sever a na Dolnú zem. Je zvláštne, že jedine v chode jedál sa uplatnila úplná jednota piatich géniov*. Jedlá cudzieho pôvodu boli masnejšie, najmä väčšmi paprikované, boli trochu ťažšie, ale chuťovo bohatšie. Napríklad morské ryby alebo západné nárezy. To, čo sa varí v Uhorsku/Maďarsku, pravdaže, nemožno nazvať *kuchyňou*. Základom kuchyne je vždy štýl jednotnej civilizácie. Uhorská/maďarská kuchyňa má výdatné jedlá, ktoré však nezapadajú do systému. Jednotlivé chody sú vynikajúce, ale celok nemá štýl, preto napríklad pripraviť jednotné menu je takmer nemožné.

Všeobecne sa pokladajú za maďarské jedlá tie, ktoré sa pripravujú na Dolnej zemi: exotické, kotlíkové jedlá, guláš, halásle, fazuľová a šošovicová polievka. Je to jednotvárna nomádska výživa. Napokon na Dolnej zemi je veľmi veľké percento studenej stravy: slanina a klobása s chlebom, koncom leta so zelenou paprikou. Chýba rozmanitosť. Jednotvárnosť sa naruša iba počas sviatkov, keď sa režu kurence, ale aj z nich robia perkelt alebo paprikáš, a pečú koláče, alebo na hody, keď sa stôl povinne musí prehýbať, upečie sa hus alebo kačica a zhotoví závin.

Toto dosť chudobné menu už veľmi dávno splynulo s viedenskou kuchyňou prichádzajúcou zo Západu. Podľa všetkého základom viedenskej kuchyne je zmes dolnorakúskej meštianskej a vojenskej stravy. Zopár druhov mäsa s pomerne riedkou šľavou, prílohy takmer bez chuti, ťažké cestoviny. Hrubá a všedná požíveň. Vojenské garnizóny ju rozšírili po celej monarchii, v jednotlivých oblastiach asimilovala príznačné krajové jedlá, napríklad knedľu alebo makaróny, alebo kapustový polievku. Charakter viedenskej stravy určuje pivo, lebo nápoj vždy napovie, čo treba jesť, a nie naopak. Viedenská kuchyňa nie je primastná, je dosť úsporne korenistá, zapráža čerstvú zeleninu, obľubuje múčne prílohy, polotučné mäso a skôr slaný ako sladký chod z cesta. Zákusky sú ospanlivé a celé menu je tuctové.

Jedenie v Uhorsku/Maďarsku takmer vždy malo gargantuovský zmysel. Ale pravá kuchyňa v tom zmysle, že by bola organicky a cieľavedome vytvorená, bola iba v Sedmohradsku. Kuchyňu vyššej úrovne vždy možno

spoznať podľa mäsa. V Sedmohradsku na mise sa veľmi často nachádza trojaké alebo štvoraké mäso tak ako v Číne. Je to už nesporný znak civilizácie. Civilizácia nie je príroda, ale príroda na vyššej úrovni, zošľachtená príroda. V Sedmohradsku sa zrodil celý rad rozličných plnených alebo nakladaných mäsových jedál, ktoré pravdepodobne uprednostňovali už v Byzancii. Silne korenené jedlo z viacerých druhov mäsa, ryže a kapusty svojou štruktúrou pripomína srbské jedlo zhotovené z ryby, paradajok a papriky a jeho chuť určuje pomer jednotlivých zložiek, pričom to isté jedlo môže byť báječné aj nekonzumovateľné. Tieto jedlá už nepotrebujú kotlík, ale ohnisko, sporák a pec. Sedmohradská kuchyňa obľubuje rovnako rafinovane zhotovené cestá, zákusky a dezerty, ktoré na Dolniakoch nieže nepoznajú, ale nevedia ani pripraviť, a ani si naň nerobia nároky. Hoci sedmohradské jedlá nie sú také masné ako dolnozemske, jednako sú väčšími syté a bohaté. Sedmohradčan vie z tých istých plodov zhotoviť jedlo vyššej úrovne.

Víno určuje uhorský/maďarský jedálny chod tak ako francúzsky alebo taliansky alebo španielsky chod jedál. Uhorský/maďarský je však kontinentálny, ťažký, lebo aj víno je ťažšie.

Úplná jednota piatich častí Uhorska/Maďarska sa prejavuje v jedlách. Vo víne však mnohorakosť miestneho svojrázu nemá obdoby, hoci všetky uhorské/maďarské vína majú čosi jednotné. Kto tu pozná víno iba ako komerčný fľašovaný nápoj, nemá ani potuchy o neslýchanom bohatstve intímnych miestnych géniov, o tisícorakej pestrej dispozícii tejto zeme. Samotné oblasti už odkrývajú očarujúce variácie arómy, chutí, buketu, sily, ohnivosti, hladkosti, čím sa líši kyslastý prešporský/bratislavský rizling od rustského alebo šopronského, v čom sa líši juhozápadné šomlóske alebo *sentedörd/hedské* od vína z balatonského kraja, kde sa stretáva Západ a Juh a Východ: Badačoň-Révfülp-Dörgiče-Füred-Aráč-Čopak. Nielen hony a nielen ročníky a odrody vína tvoria toto bohatstvo, ktoré je nevyčerpateľné. Možno rozpoznať chuť jednotlivých pivníc, schopnosť a zbožnosť jednotlivých gazdov vytvára také rozdiely, ktoré sa podobajú jedine neopísateľným odtieňom nálad ľudskej bytosti.

V každom maďarskom víne zo svahov a strání je čosi juhozápadné, osobitne to cítiť v Seksárde, Dindeši, Jágri a v Tokaji. Nechýba mu vyžarujúce čisté teplo, pokojný jas, ktorý je vášnivý a viac-menej zasnený; je v ňom mediteránny pokoj včelieho rozjímania, to, že sa neponáhľa, má čas pokojne sa rozhliadnúť a neprehnúť chvatne radosť. Avšak mimo a vnútri samej južanskej prírody nežije elementárna rozkoš života, ale orfické poznanie najvyšších vlastností vycibreného ľudského ducha, uvedomená realita chvíle, jednota Platóna, Anakreonta, Epikura a Marca Aurélia, idey, jas a múdrosť. V Seksárde je to celkom iné ako v okolí Dindeša, iné ako v Jágri alebo v Tokaji.

Možno žiť bez vína? Možno, ale potom život nemá ani polovičnú hodnotu. Ľudia pijúci pálenku nikdy nedosiahnu taký vysoký stupeň radosti. Víno nie je nevyhnutnosťou ľudskej existencie. Ohromné je na ňom, že je zbytočné, ale dôležitejšie než je samo osebe. Možno žiť bez čistého svedomia a dobrej nálady, mierumilovnej morálky a tichej zbožnosti? Možno, ale taký život nestojí za nič. Potom neostáva nič iné ako bujaré fašiangy roznietené zbesilým chvatom. Zápas o existenciu je jediným prijatým zákonitým poriadkom života a dôležité môže byť len to, čo k tomu patrí, ja a môj záujem, moja výhoda a môj prospech. Víno je mimo zápasu o existenciu ako viera, umenie a krása.

Dolnozemske vína sú ľahšie a redšie a chuťovo nie sú také variabilne rozmanité. Víno kečkemétske, malokerešské z Báčskej župy, ako aj ostatné pieskové vína so svojím individuálnym leskom sa vôbec nevyrovnajú vínam zo svahov a strání a hodia sa skôr k jedlám ako na to, aby ich človek pil osobitne pre potechu večnosti.

*Z eseje Päť géniov (Öt géniusz)
vybral a preložil Karol Wlachovský*

Kálmán Mikszáth (1847-1910)

Nitra, milá Nitra

Slováci sú zachránení, či sa zemiaky urodia alebo nie. Ba aj keby sa vo svete prestali drotovať hrnce, *quod Deus avertat*, prežitie Horniakov možno pokladať za zaručené. Lebo darmo sa rodí na ostatnej žirnej zemi Uhorska repka, sklovitá pšenica, keď iba Horniaky sú schopné dodávať predsedov volebných komisií.

Nitra, milá Nitra, čo o tebe hovorí tento rozjarený slovenský veršík¹, keď si ešte prekvitala...Veď v skutočnosti prekvitáš teraz, toto je čas tvojho najväčšieho rozkvetu.

Ak niekto povie, že je nitrianskym rodákom, človek si pritom bezmála mľaskne jazykom: „Ten by len bol dobrý za predsedu volebnej komisie.“ V Uhorsku niet takého poslanca, ktorý by si neželal nitrianskeho predsedu volebnej komisie (prirodzene, za), ba ak sa aj v cudzine šíri povest' o skvelom nitrianskom počine, vlády alebo dynastie roznášajú do všetkých ústavných krajín sveta v útlom veku nitrianske deti, aby z nich vychovali volebných predsedov.

Lebo pripúšťam, vážený čitateľ, že chytračenie, násilie a brutalita pri voľbách je korupcia, ale nápad je oprávnený. Och, zaiste? Kto by chcel zďakadiaľ vylúčiť božskú invenciu, vymrštenú isku umu? Ak všade má miesto, určite má miesto aj pri voľbách, a ak vezmeme do úvahy, že aj druhá strana je nápaditá (ak predsa nie je, tak prečo nie je nápaditá?), celá vec sa môže pokladať za rytiersky súboj (totižto tá jeho časť, ktorá sa sústreďuje na výraznejší prejav rôznorodej vôle voličov), a každé chytračenie je iba maniera, ktorej možno čeliť iba inou manierou.

Lebo treba prijať, prosím úctivo, že každý mešťan s bielym golierom v kabáte z Nitrianskej župy by mohol byť volebným predsedom, a úloha volebného predsedu je veľmi ťažká aj preto, lebo aj súperi sú rodení volební predsedovia z Nitrianskej župy. I preto je to tak, že v Nitrianskej župe nikdy nie je dvojce rovnakých volieb, dva rovnaké plány, tak ako aj v maľbe kópia je bez hodnoty. Nitrianski predsedovia sú originálni a individuálni. Obzrú si volebný obvod so znaleckými očami ako krajčíri súkno, čo z neho

1 Kálmán Mikszáth cituje vstupný verš básne Ľudovíta Štúra a potom parafrázuje ďalšie verše prvej slohy: „Nitra, milá Nitra, ty vysoká Nitra! Kdeže sú tie časy, kdeže sú tie časy, v ktorých si ty kvitla?“ Báseň zhudobnil Ján Valaštan-Dolinský, a tak v súčasnosti je známa ako slovenská hymnická pieseň.

Kálmán Mikszáth spája Nitru so Skalickou (so skalickým volebným obvodom) aj z veľmi praktického hľadiska, lebo podľa územného členenia vtedajšieho Horného Uhorska Skalica patrila do Nitrianskej župy (predtým stolice).

možno urobiť, a tak ako to oni robia, to nie je násilie, trúfalosť, falošná hra, ale viac, oveľa viac, je to umenie.

Nitriansky predseda, napríklad, nikdy nepovie, že je málo súkna. Hlúposť, veď vie šiť aj bez súkna. Ešte menej namieta, že súkno je červené, a nie modré. Pod jeho rukami sa zmení na modré. Nezdráha sa, je len opatrný, odvážny, ale obozretný, nehladá na Boha ani na človeka, ale dobre si prezrie volebný zákon, lebo nerobí fušerskú prácu.

Nikdy na nič nepovie, že je to „nemožné“. (To slovo chýba v lexikóne Nitrianskej župy.) Možno je všetko. Nanajvýš povie, že materiál, s ktorým treba pracovať, je veľmi podozrivý a nebezpečný.

- Pôjde to trošilinku ťažšie.

Skrátka, nitriansky predseda volebnej komisie je dokonalá bytosť. Najlepšie vyvinutá postava, ktorá dosiahla najvyššiu úroveň domácej inštitúcie.

Skalický volebný obvod je na samom okraji Nitrianskej župy i celej krajiny. Jeho obyvatelia sú fanatickí, bigotní Slováci, ktorí dajú na kňazov. Ani tohto roku jazyk kňazov nezarástol trávou. Vôbec sa nehanbili poučiť ľud. Vincent Vaculík bol kandidátom ľudovej strany. Aj ľud chcel Vincenta Vaculíka, lebo kňazi postavili otázku tak: buď peklo alebo Vaculík.

Avšak urodzená stolica kandidovala Timoteja Frideckého, takže do parlamentu pôjde Timotej Fridecký a bodka.

Dobre, dobre, ale ako ta pôjde? Bude to trošilinku ťažké. Radili sa, dumali.

Ejha, nuž, predovšetkým zo skladu treba vybrať dobrého predsedu volebnej komisie, potom všetko ostatné je jeho starosť.

A zaraz aj našli dobrého predsedu, *nomina sunt odiosa*: nazvime ho jednoducho pán Predseda.

Pán Predseda pochopil situáciu, že tri štvrtiny pobalamuteného ľudu stoja za Vincentom Vaculíkom a len štvrtina pokrivkáva za Timotejom Frideckým, a ďalej berúc do úvahy všetky okolnosti, politické, poveternostné a miestopisné, vyhlásil toto:

- Bude to ísť, amici, ale treba k tomu „rozum“. (Maďarskému „ész“ sa po slovensky hovorí „rozum“.)

Keď sa potom blížil čas volieb, Predseda aj s početnými smerodajnými a úradnými mužmi osobne vyhládal priestor vhodný pre voľby a tesárom vyznačil tri miesta.

- Tu postavte tri stánky.

- Načo treba tri stánky? – spytuje sa notár a zároveň predseda strany.

- V nich budú hlasovať, amickenko.

- Nič také, - protestovali stoliční páni, - hlasovať možno iba na dvoch miestach.

- Mne na tom nezáleží, – Predseda prefíkane žmurkol namiesto odpovede. – Len postavte tie tri stánky. Čo som povedal, to som povedal.

- Ale prosím. Zákon hovorí, že pri vyššom počte ako 1500 hlasov majú byť dve sčítacie komisie, a nikde sa nehovorí, že môžu byť tri.
Predseda vyprskol.

- Vari som to povedal. Nič som nepovedal. – Potom rozveselený rozšafne dodal: – Zákon niečo iné hovorí nám, pánom, čo ho vieme aj čítať, a ja zasa oslovujem tesárov, ktorí vedia stavať stánky. Tak nech postavia tri.

Postavili teda tri stánky, a to so zreteľom na taktické ciele tak šikovne, že ten, kto sa dostal do vonkajšieho priestoru jedného stánku, v ten deň sa cez vojenský kordón a iné prekážky nemohol dostať k ostatným stánkom, lež ako človek, ktorý odhlasoval, mohol ísť s Božou slávou domov alebo do mesta.

A keď nadišiel veľký deň volieb, ako zákon prikazuje, v prvých dvoch stánkoch sa usadili dve volebné komisie spolu s prisediacimi pozorovateľmi, ktorí boli zvolení podľa zákona. Do tretieho stánku si zasa sadli corteši Frideckého strany, predseda, notár, čert, peklo, samí živiálni, prívetiví džentlmeni; prvý si sadol na miesto predsedu, druhý si tam zasadol ako prisediaci pozorovateľ podľa toho, ako si rozdelili úlohy, aj oni obložili stoly volebnými listinami a rozličnými inými pakšamétami, a tých, čo tam prišli hlasovať za Vincenta Vaculíka, potom spôsobne zapísali, neodmietli ani jediný hlas, a odhlasovaných vypustili druhými dverami, skadiaľ už nebol návrat do volebného priestoru.

A to veľmi dobre padlo prostoduchým vaculíkovcom, lebo pravý Predseda, ktorý v prvom stánku zbieral *pravé* hlasy, sa k nim správal veľmi neprívetivo, najmä zo začiatku. Dnu vošlo zo desať osôb a zaradom vyhlásili: Vincent Vaculík, Vincent Vaculík, Vincent Vaculík

Predseda nazrel do spisov.

- Vincent Vaculík nie je na listine. Marš do pekla!² (Chodte do pekla!)

A keďže nápaditý Predseda sa postaral aj o ďalšie menšie-väčšie sekatúry, medzi prívržencami Vaculíkovej strany sa zvesť veľmi rýchlo rozšírila (možno ju pomáhali šíriť aj prefíkanci, ktorí sa votreli do ich tábora).

- Rodáci, podľa hlasovať do tretieho stánku. Tam je najlepšie. Tam sú páni prívetiví a neodmietajú ani jeden Vaculíkov hlas.

Tak sa stalo, že časť Vaculíkovej strany, ktorá hlasovala na dobrom mieste, sa zdecimovala, a druhá časť nebola zdecimovaná, ale hlasovala na zlom mieste, pred nejestvujúcou komisiou.

Ach, Nitra, milá Nitra! Ešte nikdy si tak neprekvitala!

Napísal som to teda na diktát istého farára roku Pána 1896, v predvečer svätých Vianoc. Ak to nie je pravda, na tom nezáleží, ibaže v ten rok kňazi z jedného človeka (čiže zo mňa) urobili väčšieho pochábl'a.

(1896)

Preložil Karol Wlachovský

2 Aj v origináli po slovensky. (Poznámky prekladateľa).

Kálmán Mikszáth (1847-1910)

Žoviálni previnilci

Tento príbeh mi rozprával Bela Grünwald*. Prihodil sa jeho pandúrom, keď bol podžupanom.

Pravda, ľal'a... ved' už nejestvujú ani pandúri. Za nimi naveky zapadli hrdzavé dveré na krypte. No zbehlo sa to pokojne. Akoby sám náčelník urodzenej stolice im bol rozkázal: „Len choďte dopredu, ja zvol'na pôjdem za vami.“ (Akoby sa to bolo stalo iba kvôli paráde.)

Avšak ako je to, tak je to, už je neskoro kvíliť za stolicou, radšej v nej teda hľadáme, na čom sa možno zasmiať.

Vravím, prihodilo sa to pandúrom, navyše dvom najstarším, fúzačovi Štefanovi Oštiepkovi a povestnému Martinovi Vojníkovi (neráčte sa pohoršovať nad menami, sme vo *Zvolenskej župe*), sprevádzali previnilcov z mestečka Babiná do Banskej Bystrice, čo do počtu štyroch.

V tých časoch medzi zaistencami a pandúrmí bol v istom zmysle srdečný vzťah. Strážcovia poriadku nemali dôvod nenávidieť rozvracačov poriadku, lebo z nich žili, prenasledovaní zasa takisto mali záujem dobre vychádzať s vrchnosťou.

Bežná obyčaj teda bola taká, že zloději sa cestou zastavili pri každej krčme, aby počastovali svojich sprievodcov, ak mali peniaze. (Pritom tie mali, lebo kradli.) Boli to skvostné, veselé, slastné púte. Cesta cez raj do župnej väznice. Spravodlivosti nezáležalo na tom, či dostane svoju korisť o deň či dva neskôr, pandúrom to zasa dobre padlo, a napokon (dbajme trochu aj na ľudskosť, páni) úbohého previnilca takisto porodila jedna mater, aj tomu náleží trochu radosti.

Urodzení páni Vojník a Oštiepka v mladších rokoch spravidla pojali do spoločnosti aj zo dve ženy, aby potom v dedinskej krčme, hajde do toho, pustili sa do tanca, ak to život tak naračil.

* *Bela Grünwald* (2.12.1839 – 4.5. 1891), hontiansky rodák zo Svätého Antola pri Banskej Štiavnici, historik a politik dualistického Uhorska. Hlavný notár a podžupan Zvolenskej župy (1868-1878), poslanec Uhorského parlamentu za Banskú Bystricu (1878), člen Uhorskej akadémie vied (1888), zástanca jednotného maďarského (uhorského) národa a tvrdej asimilačnej politiky voči Slovákom v Uhorsku. Autor politického pamfletu *Horniaky* (A Felvidék, 1878), všeobecne uznávaného historického spisu *Staré Uhorsko* (A régi Magyarorszá, 1888), menej vydarenej práce o I. Széchenyim Nové Uhorsko (Az új Magyarország, 1890) a početných prác o teórii a jej aplikácii na správne zriadenie Uhorska. Život skončil tragicky vlastnou rukou na brehu Seiny v Paríži. S Kálmánom Mikszáthom sa zoznámil a stretával v Uhorskom parlamente. (K.W.)

Lenže teraz už zostarli. Láska opúšťa človeka na hranici päťdesiatky ako uštvaneho psa, ale víno je dobré až do skonu, verné a žiadané.

Aj ho cestou popíjali dúškami, že pri poslednej štácii pán Oštiepka nevedel stáť na nohách, ba aj pán Vojník sa potácal.

- Poneste mi pušku, – chrčal Oštiepka.

Jeden z previnilcov mu sňal tárchu z ramena a zvučne vyspevujúc, niesol ju pred sebou ako nejakú zástavu v procesii.

- Hrom do psej pečene, – zručol pansky spupne Martin Vojník. – Tak mne pušku neponesiete, čo? O čo je väčší pán môj kmotor Oštiepka ako ja, há?

Slovák obvinený z vlámania teraz prevzal Vojníkovu pušku, ale pod dvomi opitými pandúrmí sa ešte i tak zbesilo knísala nepokojná rodná zem. Pri každom kroku spadli.

Zaistenci dali hlavy dokopy.

- Čo máme robiť s týmito dvomi opilcami?

- Utečme im! – navrhol Žid obvinený z trestného činu podielnictva.

- Zabime ich! – povedal Slovák podozrievaný z vlámania.

- Vyvedme im nejaký kúsok, – skočil do reči Maďar zapletený do krádeže, – odprevaďme ich do mesta tak, ako sú. Nech sa na nich vynadíva celá stolica.

- Tak veru tak, priateľko, – plesal Šváb, ktorý falšoval bankovky. – Možno, že vrchnosť nám ešte aj odpustí trest, keď sa tak pekne zachováme.

Skrátka, väčšina hlasov rozhodla, že previnilci ani neušli, ani nezabili oštiepkovcov, ale nežne podopierajúc, odprevali ich za jasného dňa, na poludnie do Banskej Bystrice.

Pri nezvyčajnom pohľade sa ľudia zhĺkli do hlúčkov. Chýr o ňom ako blesk obišiel priestranstvá zaľudneného mesta.

Vpredu kráčal slovenský plátenník s vysoko vztýčenou puškou, vzadu hrdo dvíhajúc hlavu kráčal Šváb a takisto mal zbraň na ramene.

Uprostred medzi nimi sa plňantali dvaja pandúri, prvý sa opieral o Židovo rameno, druhý o rameno maďarského previnilca a hulákali na plné hrdlo.

Celé mesto prepuklo do veľkého rehotu. Do úsmevu rozšírili pery ešte aj tí dvaja okridlení anjeli, čo nesú lesný a horský erb župy. Zvážnela iba jedna tvár.

Keď sprievod dorazil pred župný dom, podžupan bol práve pri okne, skadiaľ sa pozeral a hlboko sa zamračil. (Odvtedy zakaždým iba z tohto okna hľadá na župu.)

Pritom sa nad tým naozaj mohol zasmiať, lebo kvôli tomu sa svet nezrútil. Stolica predsa len bola pekná a čarovná. Bol tam poriadok aj sám osebe. Ak schybil pandúr, tak česť zachránil previnilec.

Koniec koncov česť nikdy nechýbala. Nemuseli si ju požičiavať od susedov... chcem povedať od štátu.

(1886)

Preložil Karol Wlachovský

Pavel Rohár
Jadvigín vankúšik v českém preklade

Slúbil som Vám, že po prečítaní knihy *Jadvigín vankúšik* (*Jadvigín polštář*), napíšem glosu o tomto románe, ktorého obsah je mi veľmi blízky. Na začiatku chcem ale upresniť, že moja glosa nebude literárno-kritická, pretože na to nie som povolaný. Bude to glosa čisto subjektívna, pretože môj vzťah k obsahu je tak emocionálny, že sa objektivity vzdávam. O tomto románe už bolo iste napísaných hodne kritických statí nielen v Maďarsku, ale i v zahraničí, kde dielo vyšlo.

Ja som sa dostal k českému prekladu, ktorý na výbornej úrovni, až na maličkosti, ktoré môže postihnúť len ten, kto tam žil a má tam korene. Takže, to nie je na závalu obsahu. V preklade sú použité dialógy v niektorých situáciách v typickom „komlóšskom“ nárečí. Preklad vyšiel pod názvom *Jadvigín polštář*. Zároveň som sa poďíval na filmovú adaptáciu románu na videu, ktorá má vynikajúci dabing, takisto ako aj použité dialógy v nárečí. Bohužiaľ som sa nedostal k slovenskému prekladu a ešte väčšia škoda, že som si zatiaľ neprečítal maďarský originál (ten ale mám sľúbený od priateľa z Pécsu).

Som rodený Komlóšan s veľmi hlbokým vzťahom k svojmu rodnému mestu aj po viac ako 50 rokoch, čo som odtiaľ odišiel s rodičmi. Tam som vlastne prežil ranné detstvo, poznamenané romantikou prostredia povojnovej doby. Na Slovensku som žil 21 rokov v oblasti so zmiešaným obyvateľstvom, kde neboli žiadne národnostné problémy, naopak harmonické súžitie, nepočítajúc drobné problémy, ktoré prináša život. A od roku 1968 stále žijem na Morave, ktorá je samozrejme súčasťou Českej republiky. Ani tu neboli žiadne problémy, naopak spolužitie Čechov a Slovákov bolo prirodzené a dobré. Žijem v Třebíči, v meste, ktoré je 60 km na západ od Brna. Z tohto mesta pochádza, alebo tu pôsobili významní činitelia kultúry a politiky, napr. Ludvig Svoboda, náš prezident a významný vojenský činiteľ odboja, básnik Vítězslav Nezval, Bohumil Šmeral, Milan Klusák a ďalší. Veľmi ťažko som znášal rozpad republiky, ako mnoho Slovákov a Čechov a do dneška som sa s tým nezmieril. Celé roky som cestoval do zahraničia ako sprievodca cestovného ruchu – a to pri zamestnaní. Pracoval som ako vedúci Poštovej novinovej služby v Třebíči. Takže ani po zmene prostredia som nezabudol na svoj rodný kraj, na Komlós. Stále spomínam ako som chodil do 2. triedy do Szokolaich školy (Kereszt utca) a naproti nej sme my bývali. Spomínam ako som chodil zo školy aj na sálaš po medzovskej ceste, popri sálaši Melegovom, Hrivnákovom a už bol náš a trochu ďalej už súvislý rad sálašov - a začínalo to sálašmi Kmetkovým-

mi. Potom už bola „hranica“ a tam bol malý domček, kde bol „čejs“ Balog. Prepáčte, že som sa tak rozpísal, ale len som chcel navodiť správnu atmosféru.

A teraz už k románu. Porovnával som jeho filmovú adaptáciu a vlastný román, ktorý je svojim denníkovým obsahom ďaleko časovo obsiahlejší. Čítal som ho so zaujatím a aj detaily vo mne vzbudzovali spomienky, čo iste nevyvolávalo v „normálnom“ čitateľovi. Autor iste mal určitú predlohu hlavných hrdinov i zo skutočných osôb, alebo rodín na Komlóši. Tento román vo mne evokoval spomienky na svoje detstvo, ktoré som prežil na Komlóši – a bolo nádherné, zbavené akýchkoľvek negatívnych spomienok a duševne z nich čerpám do dneška.

Iste, že román je fikcia, ale z obsahu priamo vyplýva, že námetom mu bol život na Komlóši. Po stránke formálnej autor optimálne zvolil formu denníka, ktorý mu umožnil využívať bohatú formu vnútorného monológu. Je zvláštnosťou, ale pochopiteľnou, že ako námet zvolil život zámožnej rodiny sedliackej a meno Osztatny je aj trochu nárečove podfarbené. Tá voľba bola preto pochopiteľná, že v bohatej rodine mal možnosť vpliesť záhadné tajomstvo, ktoré sa vinie celým dejom a vytvára určité napätie, ktoré vytvára v návaznosti i čitateľský záujem.

Nárečové dialógy boli prevzaté zo slovenského prekladu (i monológy) a vytvárali síce prirodzenú atmosféru deja, ale nevyzneli vždy harmonicky a to sa vyskytlo vo filme. Tie dialógy vyzneli česko-slovensko-komlóšsky. Isteže každé dielo je najkrajšie a najvýstižnejšie v originále.

Hlavní hrdinovia diela sú zasadení do diela tak, aby vždy boli nositeľmi hlavnej myšlienky dejovej línie – t.j. komplikovaný vzťah dvoch ľudí s rozdielnou nielen výchovou, ale aj pôvodom a vzdelaním. Ondriš predsa pochádza z bohatej gazdovskej rodiny, plnej záhadných tajomstiev. Je síce vzdelaný a aj sedliackej robote ho dobre naučil otec, ktorý ho ale prevyšoval priebornosťou, skúsenosťami a jeho prirodzený intelekt vysoko výčnieva nad Ondrišov. Na druhej strane Jadviga tiež prevyšuje intelektom Ondriša. Je svojou povahou a charakterom skôr patriaca do mesta a nie na dedinu. Vyštudovala v zahraničí a je priamo protipólom Ondrišovej matky a vopred sa dá predpokladať, že nezapadne do ich rodiny. Ondrišova matka, veľká gazdiná, svojou panovačnosťou Jadvigu uráža, ktorá sa ale povznesie nad všetko. Tajomný osud pririekol Ondrišovi Jadvigu, ale autor musel vopred vedieť, že sú to dve rozdielne osobnosti, ktorých manželský život bude veľmi komplikovaný. Bol to iste autorov zámer, aby sa tým vytvárali i komplikované situácie, pre čitateľa zaujímavé a zároveň umelecky hlboko zakotvené do deja.

Vytvoril sa dvojnásobný trojuholník – Ondriš, Jadviga a Ondrišov otec a Jadviga, Ondriš a Franci. V prvom prípade to vyznievalo nepriamo z deja a v druhom prípade to bol klasický trojuholník Jadviga podvádza Ondriša s Francim, najlepším kamarátom Ondriša. Sú to dve dejové línie, ktoré zároveň

vytvárajú isté napätie v deji. Ďalšie tajomstvo je to, odkiaľ vlastne pochádza Jadviga, resp. kto je ona. Tajomstvo dominuje a akoby z neho vyplývalo to, že Jadviga je možno i Ondrišova sestra a to by bol vlastne ... incest. Ale všetko je len akoby naznačené zápletkami. Ondrišovú matku si vlastne jeho otec vzal akoby východisko z núdze, alebo tam zohrávalo niečo iné - a opäť sa vynára tajomstvo. Zdá sa mi a je to možno i pravda, že Závada je majster vytvárania deja s dominujúcim tajomstvom – a vie s tým profesionálne narábať. Nesmiem zabudnúť na výraznú postavu diela – Gregora. Je síce správcom majetku Osztatných, ale jeho úloha je nielen v tomto postavení. Ondriša „vychováva“, ak treba, aj ho postrčí na správnu cestu, akoby mal konať. Býva na sálaši, lebo je v trvalom, ale vyslovene nie otvorenom konflikte s Ondrišovou matkou. A aj jeho osoba je opradená tajomstvom – mnoho toho vie, a vždy koná tak, aby majetok Osztatných zveľadľoval a niekedy sa zdá, žeby to bez neho mohlo dopadnúť zle.

Chýba mi v celom diele jedno, že autor nezasadil do deja takú osobu, ktorá je charakteristická pre dolnozemskej Slovákov - stredný roľník, ktorý sa celé desaťročia plahočil na svojom kúsku pôdy, aby uživil svoju rodinu, ktorý si vždy uvedomoval, kde sú jeho korene, ako sa utváral jeho život na Dolnej zemi. A ešte jedna charakteristická postava v románe – pán farár Bacovszky. Trochu mi vadilo, že táto postava bola ironizovaná a jeho konanie nadnesene zosmiešňované. Je temer isté, že predobrazom tejto románovej postavy bol farár Hrdlička, pán profesor Hrdlička. S odstupom času vieme, že jeho snahy boli vopred odsúdené k nezdaru, že vytvorí akúsi enklávu slovenskú uprostred majority je neuskutočniteľné. Ovšem koľkokrát v živote sa snažíme o niečo dobré s presvedčením a len po čase zistíme, že je to neuskutočniteľné. Tá irónia bola aj vo filme, kde ho zosobnil Marián Labuda. Mala by byť úcta k tomu, že v minulosti tu boli osobnosti, ktoré bojovali za to, aby dolnozemska Slovač mala svoje práva a nezanikla....

(Napríklad rodina Franciscich, keď posledný z nich sa stal zbormajstrom detského zboru rozhlasu v Bratislave.)

A nakoniec si položíme otázku, čo bolo príčinou, že román sa stal bestelerom všade, kde vyšiel. Odpoveď je mnohoznačná, ale hlavne zaujímavý dej, zaujímavá zápleтка a celý dej pretkávajúce tajomstvo, ktoré sa čitateľ po prečítaní románu úplne nedozvie.

Tieto moje postrehy sú skutočne subjektívne. Môžem sa myliť ale nechcel som sa nimi nikoho dotknúť. Pál Závada je popredným súčasným maďarským spisovateľom a je len chvályhodné, že aj týmto románom dokázal, že kde sú jeho korene.

Juraj Dolnozemský Rozlúčka a čas

Generálnemu konzulovi Štefanovi Daňovi

*Obmedzí čas
každého muža
-preteká cez telo a dušu!
Úlohy aj pod dennou kontrolou
sú ťažké!
Človek, jednotlivec,
medzi výzvami,
stále vážne bojuje!
-rozumom sprevádzaný!
Aj zodpovednosť
nám je udelená!
Ktorou žiť treba
- múdrosť a chleba!*

*Očakávaniam - smrteľný
chce vyhovieť!
Aby pred odchodom
nemal výčitky svedomia!
Úspechy sú tiež záhadami plné,
dokonalosť len v túžbach žije!*

*Preto: pán generálny konzul,
pán Štefan Daňo!
Želáme Vám,
nech Vás aj naďalej
šťastie po neľahkej ceste
ešte dlho odprevádza!*

Michal Lásik
Rozlúčka
s pracovníkmi Generálneho konzulátu SR

*„Priblížili sme Vám to, čo Vás
cez generácie viazalo a viaže k našej krajine.“*

V roku 2001 v príjemnom prostredí centra Békešskej Čaby, na brehu kanála Körös bol otvorený Generálny konzulát Slovenskej republiky. Pri výbere sídla zavážil fakt, že naše mesto je „metropolou“ dolnozemsých Slovákov. Náš materský štát týmto vyjadril vôľu a snahu pomôcť tu žijúcim krajanom.

V kronike Békešskej Čaby a békešskej župy, budú strany písané od roku 2001 zvýraznené; mesto vďaka aj tu žijúcim Slovákom sa stalo sídlom Generálneho konzulátu. Takouto, z hľadiska Slovákov významnou udalosťou bolo hádam iba to, keď koncom 19. storočia bola Čaba sídlom evanjelického biskupa.

Obrazne môžeme povedať, že kúsok starej vlasti sa prisťahoval k nám. Generálny konzul Štefan Daňo vo svojom príhovore to vyjadril nasledovne:

*„Priblížili sme Vám to, čo Vás cez generácie
viazalo a viaže k našej krajine.“*

*Štefan Daňo, gen. konzul
Slovenskej republiky
v Békešskej Čabe*

Otvorenie Generálneho konzulátu z hľadiska slovenskej národnosti malo neoceniteľný význam, naša národnosť začala naberať na hodnote. Ak sa predtým našli v meste, v našich osadách ľudia ktorí nevedeli o tu žijúcich slovenských komunitách, vďaka politickej váhe a všestrannej činnosti konzulátu by sme už takéhoto nevedomka asi ťažko našli. Svojou politickou váhou nám pán generálny konzul, Štefan Daňo, pán konzul Ladislav Tischler pomáhali v budovaní našej kultúrnej a školskej autonómie, v nadväzovaní kontaktov s materským národom, priblížili nám kultúrne hodnoty slovenského národa (od baletu, divadla, vážnej hudby, až po výstavy), ktoré boli významnými udalosťami kultúrneho diania celého mesta. Pomáhali nám šíriť dobré meno dolnozem-

ských Slovákov, spestrili obraz o nás na Slovensku. Vynaložili nemalé úsilie v záujme oživenia ekonomických vzťahov našich regiónov, pomáhali nám uchádzať sa o finančnú podporu na Slovensku.

Prišiel rok 2005, keď vypršal ich termín v Čabe. Po štyroch rokoch misii sa v Dome slovenskej kultúry na pozvanie Štefana Daňa, Ladislava Tischlera a Ľubici Tischlerovej stretli Slováci na rozlúčkovú slávnosť.

Prítomných pozdravil Michal Lásik, predseda Čabianskej organizácie Slovákov, medzi inými teplými a vďačnými slovami. Ján Fuzik, predseda Celoštátnej slovenskej samosprávy poďakoval za úprimný záujem o život tunajších Slovákov. Nasledoval rad poďakovaní predstaviteľov slovenskej národnosti Békešskej župy, po čom vysvitlo, že pri ich odborných zásluhách sa vytvorili aj priateľské kontakty medzi diplomatmi a tunajšími občanmi. „*Myslím si, že sa máme lúčiť s tým, že naďalej budeme vyhľadávať ďalšie možnosti, aby sme boli spolu.*“

Je tu chvíľa priateľského lúčenia. Myslím si, že nebudem príliš odvážny, ak pripomeniem, že v pánovi Generálnom konzulovi, pánovi konzulovi a v Ľubici Tischlerovej sme získali aj dobrých priateľov, prežili sme spolu mnoho pekných chvíľ, aj veselosti, ktoré si uchováme v pamäti a srdci. Tento vzťah, dúfame pretrvá aj do budúcnosti a nebude ukončený Vaším odchodom do vlasti.

Pri podaní ruky na rozlúčku a odovzdaní spomienkových darčiekov bol lúčiacim sa pracovníkom konzulátu venovaný diplom s nasledujúcim textom:

Čabianski Slováci

ako prejav svojej úcty a vďaky udeľujú priateľom dolnozemskej Slovákov

Štefanovi Daňovi, Ladislavovi Tischlerovi, Ľubici Tischlerovej

doživotné riadne členstvo v krajskom spolku

Čabianska organizácia Slovákov a abonentku Domu slovenskej kultúry

Dôvod: Členstvo je zaslúženovo, lebo je vyslúženovo.

Békešská Čaba, 08.11. 2005

Ladislav Tischler konzul

Ľubica Tischlerová

Alžbeta Hornoková Uhrinová Pätnásťročný Výskumný ústav Slovákov v Maďarsku

V príspevku je predstavená pätnásťročná história Výskumného ústavu Slovákov v Maďarsku (VÚSM), so zvláštnym zreteľom na čabianske, dolnozemske súvislosti, keďže mienime osloviť vážených a milých čitateľov Čabianskeho kalendára.

Začiatky

Myšlienka založenia slovenského výskumného ústavu vznikla koncom 80. rokov v Békešskej Čabe. Iniciátori - univerzitný profesor, genetik čabianskeho pôvodu Matej Šipický, ktorý v tom čase bol predsedom Zväzu Slovákov v Maďarsku (ZSM) a v súčasnosti je predsedom Vedeckej rady výskumného ústavu a čabianska slovenská inteligencia, na čele s Annou Ištvánovou, ktorá vtedy bola podpredsedníčkou ZSM a v súčasnosti je riaditeľkou Domu slovenskej kultúry v Békešskej Čabe predpokladali, že nepriaznivý stav slovenskej národnosti, krízové postavenie slovenského jazyka a kultúry, zrýchlený asimilačný proces by pozitívne mohlo ovplyvniť vytvorenie takej inštitúcie, ktorá by bola vhodná odborne a vedecky analyzovať spoločenské procesy týkajúce sa minulosti a súčasnej situácie Slovákov v Maďarsku v záujme zachovania jazyka, kultúry a tradícií slovenskej národnosti žijúcej v Maďarsku.

Slovenský výskumný ústav bol prvým vedeckým ústavom svojho druhu v našej krajine. Ostatné národnosti v Maďarsku si svoje podobné inštitúcie založili na jeho príklade neskôršie. Iniciatívu zdola zrealizovala spoločenská organizácia ZSM, ktorá inštitúciu v roku 1990 oficiálne založila na návrh iniciátorov so sídlom v Békešskej Čabe (Békéscsaba).

Ciele a úlohy ústavu na základe koncepcií zakladateľov vypracovala jeho prvá riaditeľka, univerzitná profesorka Anna Divičanová, dnes hlavná odborná poradkyňa VÚSM v spolupráci s prvými pracovníkmi vedeckej dielne s etnografom Ondrejom Krupom, v súčasnosti titulárny hlavný vedecký spolupracovník VÚSM a s bývalým vedeckým tajomníkom Jánom Chlebnickým. Prví pracovníci inštitúcie boli Dolnozemčania. Hlavnými výskumnými oblasťami mali byť sociológia, história, národopis, pedagogika, psychológia a dialektológia. Neskôr sa bádania rozšírili o kultúrnu

antropológiu a sociolingvistiku. Popri výskumu a edičnej činnosti inštitúcia má byť doškolovacím centrom pre inteligenciu, poskytovať odbornú pomoc školám, vychovávať dorast, atď. A nie v poslednom rade sprostredkovať, šíriť a popularizovať výsledky vedeckovýskumnej činnosti v kruhu slovenských a maďarských odborníkov, študentov, záujemcov.

Súčasnoscť

Pracovné podmienky

Po sľubných začiatkoch bádateľskej dielne nasledovali roky neistoty, v rokoch 1997-2001 Slovenský výskumný ústav prežíval veľmi ťažké obdobie, kvôli nedostatočného a nepravidelného financovania hrozilo mu nebezpečie zániku. V roku 2001 prevzala do prevádzkovania inštitúciu Celoštátna slovenská samospráva, odvtedy jeho fungovanie je stabilné, vypočítateľné. Situácia VÚSM sa výrazne zlepšila od roku 2003, keď sa v štátnom rozpočte prvýkrát vyčlenilo na podporu prevádzkovania menších inštitúcií 440 mil. Ft-ov. Z rozpočtovej podpory stačí, na mzdy, na krytie výdavok fungovania a v skromnej miere prispeje aj k výdavkom na činnosť. Na výskumy, vydavateľskú činnosť, vedecké, vedecko-popularizačné aktivity uchádzame o podporu na rôzne inštitúcie a nadácie. Súbehmi nás podporuje verejná nadácia Pre národné a etnické menšiny v Maďarsku, Ministerstvo národného kultúrneho dedičstva MR, Ministerstvo školstva MR a v poslednej dobe aj Úrad vlády SR, Generálny sekretariát Úradu vlády SR a Ministerstvo kultúry SR.

Vďaka pravidelnej centrálnej maďarskej a jednorázovej finančnej podpore Úradu vlády SR, – ktoré sme dostali z iniciatívy Generálneho konzulátu SR – mohli sme zmodernizovať infraštruktúru nášho pracoviska. Môžeme povedať, že naše pracovné podmienky sú moderné.

V posledných rokoch sa v značnej miere zmenilo aj personálne zloženie výskumného ústavu. V roku 2001 bol zamestnaný historik, archivár Ján Gomboš a Zuzana Gulyášová-Kunovcová, ktorá spočiatku zastupovala referentku Magdalénu Laczovú počas jej materskej dovolenky, od roku 2003 je knihovníčkou-referentkou. Sociologička Eva Hunyová pracovala od roku 2001 na spoločnom statuse nášho pracoviska a Výskumného ústavu pre národnosti Maďarskej akadémie vied, o rok z neznámych dôvodov dala výpoveď a tým VÚSM stratilo aj tento polovičný status. Prvá riaditeľka Anna Divičanová od apríla roku 2002 je hlavnou odbornou poradkyňou ústavu. Novou riaditeľkou inštitúcie na základe konkurzu Celoštátnej slovenskej samosprávy sa stala Alžbeta Uhrinová-Hornoková. Hlavný vedecký pracovník Ondrej Krupa od 1. augusta 2002 prerušil svoj pracovný pomer. Na jeho

miesto sme vypísali súbeh na plný úväzok, ktorý vyhral Alexander Ján Tóth a je pomocným vedeckým pracovníkom VÚSM od januára 2003. Pochádza z Miškovca. Vedecký tajomník Ján Chlebnický na jubilejnej konferencii výskumného ústavu zahlásil, že od 1. januára 2006 chce ísť aj fakticky do penzie.

Náš pracovný kolektív v roku 2005 pozostával z ôsmich ľudí, z nich štyria sú zamestnaní na plný úväzok, (traja výskumníci, – vrátane riaditeľky – a sekretárka-referentka), traja na polovičný (hlavná vedecká poradkyňa, vedecký tajomník a knihovníčka-referentka) a jeden je čestný, titulárny spolupracovník. Na povinnosti, ktoré sa očakávajú od ústavu, ktorým máme vyhovieť je nás málo, preto pokladáme za našu najdôležitejšiu úlohu postupne zlepšovať personálne podmienky ústavu.

Pracujeme mnohými externými pracovníkmi, významnými predstaviteľmi akademických inštitúcií na Slovensku a slovenskej inteligencie v Maďarsku, bez aktívnej pomoci ktorých by nevedel náš ústav plniť svoje úlohy.

VÚSM je umiestnený v budove Regionálneho strediska MAV v Békešskej Čabe, kde máme dobré podmienky, ale priestory nám pomaly nestačia, preto sa tešíme, že vďaka finančnej podpore Úradu vlády SR mohli sme si zariadiť študovňu-knižnicu pre verejnosť, pre výskumníkov, študentov. Je potrebné postupne ale priebežne rozvíjať okrem personálnych aj vecné podmienky ústavu.

Vedeckovýskumná činnosť

Výskumný ústav Slovákov v Maďarsku má skúmať podľa jeho zakladajúcich dokumentov výlučne minulosť a súčasnosť tu žijúcej slovenskej menšiny a je spoločenskovedný ústav interdisciplinárneho charakteru. Váha jednotlivých vedeckých disciplín závisela a závisí od personálnych podmienok. Za najúspešnejšiu výskumnú oblasť v posledných piatich rokoch môžeme pokladať etnológiu a kultúrnu históriu, vďaka neúnavnej, tvorivej vedeckej aktivity Ondreja Krupu a Anny Divičanovej. Vo vedných disciplínach sociológie a sociolingvistiky tiež môžeme zaznamenať pekné výsledky. Vo výskumných projektoch bádateľskej dielne Békešská Čaba a Dolná zem zohráva vždy popredné miesto, veď v tomto regióne žije najviac Slovákov v Maďarsku.

Vedeckí pracovníci VÚSM o výsledkoch svojej vedeckovýskumnej činnosti priebežne informujú odbornú verejnosť doma a v zahraničí, hlavne na Slovensku, ale aj v Rumunsku, Čech a vo Švajčiarsku na rôznych konferenciách, odborných programoch a v publikáciách.

Výchovno-vzdelávacia činnosť

Výskumný ústav Slovákov v Maďarsku, resp. jeho právny predchodca od založenia inštitúcie, od roku 1990 pokladá za jednu zo svojich najdôležitejších úloh podporu škôl, pomoc v zodpovednej práci pedagógom. Robí to rozličnými spôsobmi, predovšetkým svojimi publikáciami. Preštudovanie ústavom vydávaných kníh – okrem cvičenia sa v slovenskom jazyku, v porozumení vedeckého textu – obohacuje čitateľov poznatkami o minulosti a súčasnosti, o zvykoch a tradíciách, o jazyku a kultúre Slovákov v Maďarsku. Tieto vedomosti sa dobre dajú použiť aj vo vyučovacom procese, na hodinách slovenskej vzdelanosti, slovenskej literatúry a slovenského jazyka. Účasťou na rôznych vedeckých programoch, vedecko-popularizačných prednáškach organizovaných touto bádateľskou inštitúciou môžeme dosiahnuť podobné ciele. Projekt miestno-historických čítaniek slúži priamo pedagógom a žiakom, študentom. Jánom Chlebnickým zostavenú *Čabiansku* (1996), *Komlóšsku* (2000) a *Sarvašskú čítanku* (2002) môžeme pokladať za dobré a populárne učebné pomôcky, takisto knižku, *CD a Pracovné listy* (Kraslánová – Tóth – Dózsová a kol., 2005) ku knihe *Pripravujeme sa na jazykovú skúšku* (Viera Barková – Alžbeta Uhrinová eds. 2004).

Z našich kolegov viacerí sú autormi, spoluautormi, rôznych školských dokumentov, resp. spolupracovníkmi, spoluorganizátormi pedagogických doškolovacích kurzov. Účasťou maturitných a štátnych záverečných skúšok, doktorandských obhajobách, všelijakých súťaží, vedením diplomových prác tiež napomáha naše pracovisko prácu pedagógov a školských inštitúcií.

Edičná činnosť

Vedeckou činnosťou VÚSM sa môžu zoznámiť záujemcovia v našich publikáciách. Vydali sme od založenia inštitúcie 32 slovenských, resp. dvoj-jazyčných kníh o histórii a súčasnosti, ľudovej a modernej kultúre a o jazyku Slovákov v Maďarsku., vrátane učebných pomôcok. V našich publikáciách Békešská Čaba a Dolná zem sú vždy podľa svojej váhy, dominantnej úlohy reprezentované. *Národopis Slovákov v Maďarsku* od roku 1993 vychádza v spolupráci nášho ústavu, podobne sa v značnej miere podieľali kolegovia našej bádateľskej dielne na vydávaní publikáciách *A szlovák népesség főbb demográfiai jellemzői* (2004) a *Csabai tanyák – Élet a falusi* (2005). Snažíme sa o to, aby odborníci a záujemcovia, čím skôr sa zoznámili našimi novými publikáciami zorganizujeme preto pravidelne ich prezentáciu. Prezentácia deväť našich kníh bola v tomto regióne v Békešskej Čabe (6), Sarvaša (2), Slovenskom Komlóši (1). Vďaka Domu zahraničných Slovákov dvakrát boli vystavené naše publikácie na Knižnom veľtrhu v Bratislave a prostredníctvom Cudzojazyčnej knižnici v tomto roku prvýkrát v Budapešti na Knižnom festivale.

Vedecké a vedecko-popularizačné programy*Medzinárodný, interdisciplinárny výskumný tábor*

Slovenský výskumný ústav od roku 1991 je hlavným organizátorom zberateľských a výskumných národopisných táborov. Prevzal, „zdedil“ túto prácu od iniciátora, zakladateľa, od Demokratického zväzu Slovákov v Maďarsku, ktorý ho organizovala pravidelne od roku 1977. V Békešskej župe z 28 táborov bolo realizovaných šesť, dva v Békešskej Čabe, Sarvaši, jeden v Slovenskom Komlóši a Poľnom Berinčoku. Tábor v poslednej dobe sa nazýva: *Medzinárodný, interdisciplinárny výskumný tábor* a to preto, lebo popri zachovaní prvom rade jeho etnografického charakteru zúčastňujú sa ho aj bádatelia iných vedných disciplín slovenských a maďarských akademických pracovísk, vysokoškolských inštitúcií. K práci výskumníkom ponúkajú nenahraditeľnú pomoc naši domáci zberatelia: Alžbeta Tószegiová, Judita Oláhová, Helena Lizáková-Molnárová, Ondrej Lopušni, Juraj Dolnozemský, ktorí sú zároveň aj vynikajúcimi informátormi. Výskumníci o svojich skúsenostiach v teréne napíšu si správu a výsledky bádania prezentujú, alebo vo vedeckom časopise *Národopis Slovákov v Maďarsku*, resp. publikáciách VÚSM a v rôznych odborných časopisoch. Vďaka etnografovi Jaroslavovi Čukanovi z nitrianskej Univerzity Konštantína Filozofa sa zrodila už počas národopisných táborov pozbieraného materiálu aj samostatná monografia *Dolnozemské reflexie na neroľníckej zamestnanosti* (Čukan, 2001). Vysoko si hodnotíme, že aj ďalší kolegovia z tábora plánujú pripraviť knihu o Slovákoch v Maďarsku. Cítíme sa veľmi uctení, že Slovenská národopisná spoločnosť pri Slovenskej akadémii vied pokladala naše národopisné tábory za uznaniahodné a udelila kolektívu Výskumnému ústavu Slovákov v Maďarsku *Cenu za rok 2004 za dlhoročné organizovanie národopisných táborov*. Je to prvým kolektívnym uznaním nielen tábora, ale aj našej bádateľskej dielne vôbec.

Konferencie

Pri okrúhlych výročiach založenia slovenských lokalít v Maďarsku náš ústav pravidelne organizoval interdisciplinárne sympóziá. V tejto oblasti v Békešskej Čabe, Slovenskom Komlóši, Sarvaši a v Poľnom Berinčoku. Považujeme jubilejné sympóziá za potrebné a dôležité medzníky v histórii daného mesta, dediny, sú dobrými príležitosťami vedecky podkladaného zosumarizovania stavu slovenskej národnosti, na základe ktorého sa dajú určiť úlohy ďalšieho rozvoja.

V roku 2003 Výskumný ústav Slovákov v Maďarsku zorganizoval v Békešskej Čabe, prvýkrát vo svojej histórii tematickú, jazykovednú konferenciu pod názvom *Slovenčina v menšinovom prostredí*.

VÚSM bol spoluorganizátorom jubilejného podujatia, konferencie – tiež v Békešskej Čabe – organizovanej pri príležitosti 100. výročia narodenia evanjelického farára, historika, etnografa Júliusa Dedinského v roku 2005. Naše pracovisko reprezentovali okrem kolegov s veľkým úspechom aj víťazi súťaže *Živý odkaz osobností zašlých čias*, žiaci Slovenského gymnázia v Békešskej Čabe Zsolt Bereczky a Peter Pečeňa.

Vedecko-popularizačné prednášky

Prednáškový seriál „Z pohľadu vedy“, sme zaviedli v roku 2002 prvom rade preto, aby sme predstavili širokej verejnosti výsledky vedeckej činnosti našich interných a externých kolegov, aby sme zviditeľnili činnosť VÚSM. Po druhé, prednášky väčšinou v slovenskom jazyku ponúkame ako možnosť vzdelávania sa, môžu slúžiť aj doškološovaniu pedagógov a vôbec inteligencie. V sérii doteraz odznelo 37 prednášok. V Békešskej župe v Békešskej Čabe (21), Sarvaši (5), Slovenskom Komlóši (3) Telekgerendáši (1), Čabačude (1). Tematické okruhy prednášok boli nasledovné: dejiny a migrácia Slovákov, genealógia, výsledky sociologických a lingvistických výskumov, kultúrna a cirkevná história, národopis, ľudové liečenie, moderná literatúra, dejiny železničnej dopravy, genetika. Prednášateľmi sú výskumníci ústavu a naši vonkajší kolegovia z domácich a slovenských vysokoškolských a akademických pracovísk, ale sme mohli vítať medzi nami aj nášho krajana z Rumunska.

Počet poslucháčov bol medzi 10-50 ľudí, boli zastúpené skoro všetky vekové kategórie, od stredoškolákov až po dôchodcov. Po prednáškach sa obyčajne vytvorila živá diskusia, tiež väčšinou v slovenskom jazyku, ktoré boli dobrými príležitosťami na zamýšľanie sa nad nadhodených problémoch a používania slovenského jazyka.

Študentsko-vedecké aktivity

Kolektív Výskumného ústavu Slovákov v Maďarsku v roku 2002 sa rozhodol osloviť mládež a ich pedagógov s novou formou spolupráce. Mienili sme získať doteraz z pasívnych prijímateľov aktívnych spolupracovníkov, kolegov. Pri finančnej podpore Ministerstva školstva sme vypísali pre žiakov základných a stredných škôl i pre vysokoškolských študentov, resp. pracujúcu mládež súťaže, ktoré majú byť zamerané na vlastný výskum uchádzačov.

Cieľom výskumného ústavu so študentsko-vedeckými aktivitami je prvom rade vzbudiť záujem o bádateľskú činnosť v kruhu mladých, v nádeji získať nasledovníkov pre túto prácu. Chceme ponúknuť nadaným žiakom ďalší priestor na vyskúšanie svojich schopností a zručností, na samostatné riešenie daných výskumných úloh, ktoré obohacujú ich vedomosti a slúžia aj k lepšiemu poznaniu slovenskej menšiny, priblíženiu dávneho života predkov a súčasných otázok menšinového bytia. Súťažné práce je treba odovzdať

v slovenskom jazyku. Zorganizovali sme už tri súťaže, v školskom roku 2002/2003 pod názvom *Zo školských lavíc do života* v roku 2003/2004 *Ja a moji predkovia*, v roku 2004/2005 *Živý odkaz osobnosti zašlých čias*. Súťaže boli vypísané v troch vekových kategóriách, bolo ich treba odovzdať dopredu písomne, najlepšie práce boli prezentované aj slovne, kde sa určilo definitívne poradie. Na slávnostnom vyhodnotení boli odmenení súťažiaci a ich učitelia. Prevažná väčšina účastníkov súťaží sa prihlásila z Békešskej župy, z Békešskej Čaby (32), zo Sarvaša (25), Slovenského Komlóša(3),

Ďalšie aktivity

V uplynulom období sme mali možnosť, česť zorganizovať jubilejné oslavy našim kolegom, Anne Divičanovej a Ondrejovi Krupovi a rozlúčku s prvým pracovníkom výskumného ústavu, vedeckým tajomníkom s Jánom Chebnickým.

Rok 2004 sa určite zapíše do histórie VÚSM lebo naša inštitúcia ako inštitúcia prvýkrát mala možnosť z iniciatívy Domu zahraničných Slovákov sa predstaviť na Slovensku výstavou a seminárom v Slovenskom národnom múzeu. Výstava o *Vedeckej činnosti Slovákov v Maďarsku* od vernisáži Bratislave sa stala putovnou, rozhodli sme sa využiť ju na predstavenie našej činnosti pred širokou verejnosťou. Záujemcovia si ju už mohli pozrieť v 9. slovenských lokalitách, z nich v 5. dolnozemských: v Békešskej Čabe, Sarvaši, Slovenskom Komlóši, Telekgerendáši, Čabačude.

Vedecká rada Výskumného ústavu Slovákov v Maďarsku

Pri VÚSM pracuje Vedecká rada, ktorá v roku 2001 bola reorganizovaná a v roku 2003 osobou novej riaditeľky rozšírená. Predsedom VR je iniciátor inštitúcie Matej Šipický. Členovia zastupujú maďarské a slovenské akademické pracoviská. Riaditeľka Domu slovenskej kultúry Anna Ištvánová a predseda slovenskej samosprávy Békešskej Čaby Juraj Ando sú stálymi pozvanými hosťami zasadnutí. Vedecká rada zasadá ročne dvakrát, priebežne hodnotí, pripomienkuje vedeckú a vedecko-organizačnú činnosť bádateľskej dielne. Návrhy a uznesenia VR znamenajú pre naše pracovisko ozajstnú odbornú pomoc.

Kontakty

V riešení našich vedeckovýskumných úloh je pre nás ničím nenahraditeľná odborná pomoc slovenských a domácich kolegov akademických pracovísk, resp. vysokoškolských inštitúcií, slovenských organizácií, inštitúcií. Bez aktívnej

pomoci našich externých kolegov, pomocníkov by nevedel náš ústav úspešne plniť svoje úlohy, začo sme Vám veľmi povďační.

Na záver

Na základe pätnásťročnej činnosti slovenského výskumného ústavu môžeme konštatovať, že sa osvedčila iniciatíva zakladateľov, založiť ústav so sídlom v Békešskej Čabe. Ústav má veľmi dobré, aktívne slovenské pozadie v tomto regióne, inštitúcie a organizácie v Békešskej župe sú našimi ozajstnými a spoľahlivými partnermi. Výsledky našej inštitúcie sú v značnej miere výsledkami úspešnej spolupráci s Čabänmi, Komlóšanmi, Sarvašanmi a ďalšími predstaviteľmi Slovákov v Békešskej župe.

O histórii inštitúcie boli vydané jubilejné publikácie, v ktorých sa záujemcovia môžu podrobnejšie zoznámiť s dejinami inštitúcie (Divičanová – Chlebnický 2003, Divičanová – Uhrinová 2005).

Literatúra

Prvé desaťročie Slovenského výskumného ústavu – A Szlovák Kutatóintézet első évtizede 1990 - 2000. Békešská Čaba – Békéscsaba 2003. 199 p.

15 rokov Výskumného ústavu Slovákov v Maďarsku – A Magyarországi Szlovákok Kutatóintézete 15 éve. Zostavovatelia: Anna Divičanová – Alžbeta Uhrinová. Összeállították: Gyivicsán Anna – Uhrin Erzsébet. Békešská Čaba – Békéscsaba, 2005. 459 p.

Pripravujeme sa na jazykovú skúšku, učebná pomôcka na jazykovú skúšku stredného stupňa, typu „C“ – Nyelvvizsgára készülünk. Barková, Viera – Uhrinová, Alžbeta (Eds.). Békešská Čaba: VÚSM, 2004. 289 p.

Pripravujeme sa na jazykovú skúšku – CD a Pracovné listy. Zostavili: Zenta Dózsová – Erika Kraslánová – Alexander Tóth. Békešská Čaba: VÚSM, 2005.

Čukan, Jaroslav: Donozemské reflexie na neroľníckom zamestnaní. Nitra. Univerzita Konštantína Filozofa, 2001. 231 p.

Anna Divičanová
**Pozdrav Jánovi Chlebnickému
v mene pracovníkov Slovenského
výskumného ústavu**

Janko, dúfala som, že do tej sedemdesiatke zostaneš s nami, že nás aj naďalej budeš posilňovať – tak patriarchálne opatrovať – (tak potichu, ako to robíš).

Od začiatku pracujeme spolu v tomto ústave (vyše 15 rokov) a hádam môžeme na to byť aj pyšní, že v prvej autonómnej národnostnej inštitúcii, ktorá sa založila – vďaka porozumeniu a trocha aj smelosti Zväzu Slovákov v Maďarsku – ešte pred tromi rokmi ako by bol býval prijatý národnostný zákon.

Konkurz, ktorý bol vypísaný pre budúcich pracovníkov ústavu a kvôli tomu som bola členkou poroty – znamenal pre mňa prekvapenie ale aj radosť, keď som sa tam stretla s menom Jána Chlebnického. Prekvapením, že uznaný, svojimi študentmi obľúbený pedagóg a dlhé roky aj riaditeľ slovenskej školy a gymnázia, opustí svoje bojovisko, ale bojovisko s istotou, a dá sa na cestu neznámeho, cestu neistoty a nepoznanej perspektívy. Ale mala som aj radosť, veď vstúpil do tohto nového terénu človek, ktorý ako riaditeľ školy má skúsenosti v usmerňovaní, organizovaní a najmä skúsenosti v hospodárení. Veď sami sme si museli všetko vybojovať, z rôznych nadácií peniaze získať, čo bolo vtedy inak nóvum. Nesklamala som sa v Jankovi Chlebnickom. Prinesené zázemie nás mnohokrát ozaj zachránilo.

Janko sa stal na dlhé roky jediným stabilným pracovníkom ústavu na celý úväzok – vymenovaný za vedeckého tajomníka ústavu a každodenným „pánom“ v jednej izbe, vymenovanej za teritórium, za životný priestor ústavu.

Štátus „vedeckého tajomníka“, ktorý Janko zastáva aj v súčasnosti, nebol len formálnym titulom, bola to obsažná práca organizovania tak každodennej práce ústavu ako aj vedeckých sympózií, národopisných táborov, gazdovanie s každým forintom. (Raz mi prišlo na um, že koľko tisíc a tisíc km precestoval z Békešskej Čaby do Budapešti, kde sme si vybavovali veci a „vecičky sveta“ (ako to Novomeský hovorí, v jednej svojej prvotine), najmä tie nešťastné finančné! Bol organizátorom budovania vzťahov medzi ústavom a vedeckými ústavmi a vysokoškolskými katedrami doma i na Slovensku.

Vynikajúca organizačná činnosť vedeckého života – čo sa vlastne veľmi zriedka stáva – mu bola uznaná na vedeckom poli zo strany slovenských kolegov – etnografov, keď bol zvolený za čestného člena Slovenskej národopisnej spoločnosti SAV.

Myšlienka písať dvojязыčné čítanky o histórii a kultúre Slovákov jednotlivých osád a regiónov tiež patrí Jánovi Chlebnickému. Bola to veľmi vážna organizačná ale aj vedecká činnosť; príprava týchto čítaniek a snaha, aby sa tieto doplnkové učebnice stali ozajstnými, študentmi čítanými zážitkami a zdrojmi pre poznanie okolia vlastných slovenských predkov, ale aj živú prítomnosť tak na slovenských, ako aj maďarských školách osady a okolia. Len ľutujeme, že sa nám to nepodarilo realizovať, že naša výzva a snahy Jána Chlebnického sa neuskutočnili, tak ako sa mali. Ale to by mala byť už úloha tých, ktorým to patrí v prvom rade empatia maďarských pedagógov a školskej administratívy.

Ján Chlebnický mnoho urobil za to, aby slovenský výskumný ústav bol uznanou inštitúciou v Békešskej Čabe a v Békešskej župe – čo sa niekedy prejavilo aj v istej finančnej podpore miestnych a župných úradov.

Vznikom slovenských menšinových samospráv Ján Chlebnický ako vedecký tajomník medzi prvými sa usiloval vybudovať vzťahy medzi ústavom a samosprávami, aktivizovať, dať do pohybu pre nás neznáme zdroje, miestne sily najmä tým, že vzbudil záujem miestnych občanov o vlastnú kultúru, jazyk, výchovu. Naši Slováci začali pre vedu a za vedu prinášať aj obeť.

K takýmto príkladom patrí aj zrod knižky 300 rokov v Číve – vydali si ju sami Čivania – ktorá sa zrodila z výsledkov rovnomennej konferencie organizovanej ústavom, alebo takýmto príkladom je aj pripravovaná Pilíšska čítanka.

A ešte by som o jednej veci chcela hovoriť, o tej neľahkej a peknej ceste, po ktorej kráčajúc sa Ján Chlebnický stal predstaviteľom – a to nie ani hociakým – domácej slovenskej inteligencie; predstaviteľom prvogeneračnej inteligencie, ktorá sa vrátila medzi svojich rodákov, venovala sa slovenskej kultúre, stala sa tvorcom a sprostredkovateľom slovenskej kultúry.

V tomto procese Ján Chlebnický ako Komlóšan sa stane Čabanom spolu aj s inými Komlóšanmi; integruje sa do tunajšej slovenskej society. (O tomto by hádam sám vedel nám mnoho rozprávať; a to hádam raz aj napíše Janko pre nás.)

Ale tejto „čabianskosti“ = čabäntvu môže ústav vlastne ďakovať, že sme ťa tu mali za 15 rokov, že si nám bol, pre nás dávnejších ale aj pre novších pracovníkov pevným orientačným bodom, takpovediac stálicou. Ďakujeme.

Ale zato, že by sme ani na ten Komlóš nezabudli, na tvoje rodisko, odkiaľ si si priniesol vytrvalosť k práci, prísnosť voči sebe, k čomu ťa učil aj osud malého žiaka, ktorého matka zo sálaša posielala v zime deň čo deň do školy, s teplým zemiakom vo vrecku (s horúcou krumpľou vo vačku, ako sa to na Komlóši vraví), aby ťa zohriali v treskúcej zime, ale aj učili k tvrdosti života a k vytrvalosti.

Prajeme ti dobrý oddych, dobré gazdovanie so zdravým, ale dovoľ nám aj to, aby sme naďalej mohli počítať s tvojimi skúsenosťami a niekedy i s tvou prácou.

Ďakujeme Ti!

Ján Chlebnický so svojou manželkou na rozlúčkovej slávnosti

Juraj Ando
**Slávnostný príhovor
k pani Helene Somogyiovej**

*Vážené dámy a páni, milí hostia!
Ďakujeme Vám, že ste prijali naše
pozvanie a prišli sem, na túto
slávnosť.*

Čabianska menšinová samospráva a ďalší organizátori usporiadali túto slávnosť, pri príležitosti odchodu pani Somogyiovej do dôchodku. Pre pani Helenku začína nové obdobie života. Už nemusí chodiť každý deň do práce. Napriek tomu si myslíme, že odchod do dôchodku bude pre Helenku znamenať iba malú zmenu a ona aj naďalej aktívne zostane medzi nami.

Pani Helenka sa nedávno lúčila so svojimi spolupracovníkmi na Mestskom úrade, kde vo svojej rozlúčkovej reči zdôraznila, že sa vždy snažila zostať verná svojim slovenským koreňom. Toto si myslíme aj my, čabianski Slováci. Zišli sa tu tí, ktorým netreba vraviť, čo pre nás znamená náš slovenský pôvod, čo *znamená byť Čabanom*, čo *znamená pre nás toto mesto*. A pani Helena patrí medzi tých, ktorí telom i dušou pracovali pre mesto a pre nás, čabianskych Slovákov. Pracovať začala v základnej škole č. 11, kde vyučovala aj slovenský jazyk. Jej oduševnenú prácu si všimol aj mestský odbor školstva a poveril ju dozorom nad výukou slovenského jazyka na tunajších školách.

V roku 1990 začala pracovať na Mestskom úrade ako národnostná referentka. Bolo to výnimočné obdobie jej života, veď takúto prácu pred ňou ešte nikto nevykonával. Musela vypracovať náplň činnosti, stanoviť ciele a úlohy, ktoré *slúžili mestu a slovenskej národnosti*.

Tak si myslíme, že toto sa jej podarilo splniť k plnej spokojnosti nás všetkých.

Pani Helenka bola vždy tam, kde bolo potrebné pomôcť slovenskej veci. Má nepochybniteľné zásluhy na tom, že tunajší Slováci dostali nehnutelnosť, dnešný Dom slovenskej kultúry, ktorý slúži nielen nášmu mestu, ale je kultúrnym centrom všetkých dolnozemsých Slovákov.

Aj začiatky vysielania v slovenskej reči v miestnej televízii sú spojené s jej menom. Na tradičných mestských večeroch býva jeden deň vždy slovenský. Výber programu, pozvanie hostí a starostlivosť o nich, bola vždy jej úloha.

Po vytvorení menšinových samospráv ju hlavný notár poveril úlohou udržiavania stykov medzi vedením mesta a menšinovými samosprávami. Slovenská, rómska, rumunská neskôr aj poľská samospráva postavili pred ňu veľa nových úloh. Navždy nám ostanú v pamäti každoročné programy, ktoré organizovali pri príležitosti národnostného dňa.

Pani Helenka bola počas desať rokov redaktorkou *Čabianskeho kalendára* a knižnej série *Čabianska etnografia*.

Vždy sme ju stretli tam, kde mohla niečo spraviť pre mesto a pre Slovákov. K tomu, aby bola vo svojej práci úspešná, musela udržiavať dobré styky s cirkvami, civilnými organizáciami aj so Spolkom ochranárov mesta.

Pozeraúc jej osobnosť, ako vonkajší pozorovatelia, musíme skonštatovať, že pre ňu to nebola ťažká úloha. Od pani Helenky sme nikdy nepočuli ponosy, nikdy nezvyšovala hlas, nikdy sa s nikým nevadila. Ťažké úlohy dokázala plniť v tichosti, inteligentne na vysokej úrovni. Svoju osobu nikdy nedávala a nedáva do popredia, pre ňu bola a je vždy prvorodá konkrétna úloha.

Dôležitou časťou jej práce bolo udržiavanie kontaktov s družobnými mestami. Pani Helenku poznajú v Brezne, Trenčíne, Martine, Krompachoch, v Nadlau aj Schenkenfeldene.

Milá pani Helenka!

Prajeme Vám činný, ale zároveň pokojný, zdravia plný a šťastný dôchodok, aby ste ešte dlho mali vôľu zostať medzi nami!

**Na základe vykonanej práce na národnostnom poli Slovenská menšinová
samospráva župného mesta Békešskej Čaby, udeľuje
pani Helene Somogyiovej
najvyššie vyznamenanie békeščabianskych Slovákov:
Plaketu za čabianskych Slovákov.**

Juraj Rágyanszki
Milan Rastislav Štefánik v Sarvaši
(Úryvky z *historickej štúdie*)

Milan Rastislav Štefánik (1880-1919) je významná a známa osobnosť slovenskej histórie. Slováci dobre poznajú život Štefánika. Vedia, že bol politikom, astronómom, vojenským letcom a najvýznamnejšou osobnosťou moderných slovenských dejín. Kto dobre pozná jeho životopis vie, že Štefánik študoval od roku 1894 do roku 1898 na gymnázium v Sarvaši. Pri písaní práce boli použité ročenky z gymnaziálnej knižnice, ktorá má sídlo v budove bývalej prvej hospodárskej školy v Európe, neskôr gymnázia, dnes Múzeu Samuela Tešedíka. Triedne knihy z tohoto obdobia sa žiaľ nezachovali. Okrem spomínanej literatúry som použil informácie zo spomienok Eugena Náдора.

Ako študoval Štefánik na Sarvaši? Sarvašské gymnázium bolo tolerantné. Riaditeľ gymnázia Július Benka nedovolil, aby žiaci mali konflikty a nedorozumenia kvôli národnosti alebo vierovyznaniu. Na škole študovali evanjelici, katolíci, židia, žiaci rôzneho vierovyznania aj národnosti. Z týchto dôvodov sem prišli viacerí Slováci, medzi nimi aj Štefánik. Vtedajšia škola bola jednoduchá jednoposchodová budova. Miestnosti vo vnútri boli tmavé a mali podlahu z pieskovca. Na prízemí boli: riaditeľňa, zborovňa, knižnica, byt pedagoga, kabinet výtvarnej výchovy, prírodopisu, fyziky, zemepis, dejepisu a jeden malý výklenok, kde uskladnili kriedu. Na poschodí boli triedy. V každej triede bola polica na knihy. Študenti len tie knihy mohli používať, ktoré boli v triede. Veľkú knižnicu mohli používať len učitelia. V škole bola len jedna reprezentačná miestnosť, dvorana.

V školskom roku 1895/1896 bol šiestakom. Triedny učiteľ šiestej triedy bol Jozef Mocskónyi. Štefánik mal dve hodiny náboženstva v týždni. Študenti sa učili o dejinách kresťanstva. Dôležité bolo, aby sa veľa dozvedeli o protestantizme. To učil Štefánikov triedny učiteľ a okrem toho učil aj latinčinu šesťkrát do týždňa. Na hodine maďarčiny, ktorú učil Béla Lippay, sa študenti učili retoriku a o Shakespearovi. Každý mesiac mali napísať prácu k danej téme. Lippay učil aj nemčinu a nemeckú literatúru. U Eugena Valentinyiho sa učil dejepis. V tomto ročníku bola učebná látka dejiny stredoveku od sťahovania národov po úpadok Konštantinopolu. Zoológiu učil Ľudovít Pleczner. Celoročná učebná téma boli organické a anorganické látky, rozdiel medzi zvieratami a rastlinami, vývoj a rozmnožovanie zvierat a opis siedmich živočíšnych plemien. Raz do týždňa mali tri hodiny mate-

matiky. Vyučoval ju Eugen Neumann. Celoročná učebná látka boli logaritmy a používanie algebry v geometrii. Študenti sa mohli učiť aj grécky jazyk. Aj to ich učil triedny učiteľ. Kto sa neučil gréčtinu, ten mal v týždni ešte dve hodiny maďarčiny a kreslenia. Či sa Štefánik učil na Sarvaši po grécky alebo nie, nevieme. Dočítame sa len to, že Štefánik dostal štipendium pre študentov z banských obvodov. Bolo to štipendium, ktoré poskytovala evanjelická cirkev.

Štefánik bol usilovný a múdry chlapec, preto ho učitelia mali radi. Pozývali ho dokonca k sebe aj na obed. Isté je, že bol obľúbený žiak matematikára aj riaditeľa školy.

V roku 1897 sa Štefánikovi začínal posledný rok na Sarvaši. Náboženstvo a filozofiu ho učil riaditeľ gymnázia Július Benka. Na hodine maďarčiny sa učili o maďarskej literatúre u Alajóša Fertiga. U Imricha Šárkány sa učil dejepis. Štefánik v tomto školskom roku dostal cenu Johanny Telekiovej-Rótovej. Na maturitnej skúške dostal výbornú (päťtorku). Tým jeho pobyt v Sarvaši končí.

Čo sa stalo potom? V roku 1898 študoval v Prahe astronómiu. Potom odchádza do Paríža, pracuje v známom observatóriu Meudom. V roku 1914 narukoval do francúzskej armády. V roku 1916 s T. G. Masarykom a E. Benešom zakladá v Paríži Československú národnú radu. V roku 1919 zahynul pri leteckom nešťastí.

OBRAZOPIS SVETA

Svet je veľký a malý zároveň. A človek svojou pozemskou púťou či hrou osudu pospája zdanlivo nespojiteľné príbehy, mestá, krajiny...

Mnohým sa meno generála M.R.Štefánika spája s politikou, prvou svetovou vojnou ale i s jeho štúdiom na gymnázii v Sarvaši. Jeho sochu môžete vidieť na priechelí budovy sarvašskej slovenskej školy a zvyknú sa pri nej zastavovať návštevy z jeho rodného Slovenska. Niekedy položia k soche, na ktorej je vyobrazený ako pilot, kvety, inokedy zaspievajú slovensky *Kto za pravdu horí...*

Na Bratislavskom hrade bola v lete otvorená jedinečná výstava, kde sú vystavené nielen osobné veci cestovateľa a astronóma Štefánika: kufor, biely cestovateľský oblek, vesmírny ďalekohľad, výstroj fotografa... ale aj jedinečné a na tú dobu neuveriteľne dokonalé zábery – fotografie z jeho ciest za poznaním Vesmíru, pozorovanie vesmírnych javov akým bolo zatmenie Slnka či zábery zo života domorodého obyvateľstva Afriky, Ázie... zábery z výstupu na Mont Blanc. Kuriozitou je fotografia poloobnaženej domorodej krásy, ktorá bola údajne prvou erotickou snímku.

Výstava je novým pohľadom na život vynikajúceho študenta sarvašského gymnázia, jedného z posledných polyhistorov svojej doby, ktorý tragicky zahynul na konci prvej svetovej vojny.

(Autor je žiakom sarvašskej slovenskej školy)

Zora Sirácka
K nedožitému jubileu Jána Siráckeho

Historik PhDr. Ján Sirácky, CSc., „otec“ dolnozemských Slovákov, ako ho s úctou nazývali, by sa bol tohto roku dožil osemdesiatin. Narodil sa 29. mája 1925 v Báčskom Petrovci, v Juhoslávii. Keď bol gymnazista, roku 1941, Vojvodinu obsadilo horthyovské Maďarsko, a tak pokračoval v štúdiu v Šuranocho, kde aj zmaturoval roku 1944. Vrátil sa domov a na jeseň sa zapojil do protifašistického odboja ako príslušník XIV. Vojvodinskej brigády a demobilizovaný bol až roku 1946. Krátko pracoval ako redaktor slovenského týždenníka *Hlas ľudu* a začal študovať na FFUK v Bratislave. Aj počas štúdií bol redaktorom *Pravdy* a *Kultúrneho života* a publikoval aj prvé preklady. Štúdium zavŕšil roku 1950 doktorátom z filozofie. Vo vykonštruovanom stalinistickom a prototitovskom procese ho neprávom odsúdili na 20 rokov. Vo väzení zostal 5 rokov, rehabilitovaný bol až roku 1964. Po návrate z väzenia pracoval opäť ako redaktor a roku 1957 sa stal vedeckým tajovníkom v Historickom ústave SAV a neskôr šéfredaktorom Vydavateľstva SAV (dnes Veda), aby sa opäť vrátil do HÚ SAV, kde obhájil kandidátsku dizertačnú prácu *Sťahovanie Slovákov na Dolnú zem v 18. a 19. storočí*, ktorá vyšla ako knižná monografia v dvoch vydaniach, roku 1966 a roku 1971. V roku 1968 začal pracovať v Matici slovenskej, kde založil Ústav pre zahraničných Slovákov, stal sa jeho prvým riaditeľom a pracoval tam až do odchodu na dôchodok roku 1990, teda vyše 20 rokov. Zomrel 28. októbra 1998 v Bratislave.

Ako historik sa orientoval na dejiny a výskum problematiky predovšetkým dolnozemských Slovákov, z ktorých pochádzal. Ovládanie jazykov mu umožnilo výskumy v srbských aj maďarských archívoch, odkiaľ získal svoje faktografické, ale aj teoreticko-metodologické poznatky a predstavil ich do kníh a štúdií, aby vyčerpávajúco informoval o minulosti, ale na základe mnohých ciest aj o prítomnosti slovenskej enklávy na Dolnej zemi i v kontexe celého slovenského vysťaholectva vo svete, pretože začal skúmať aj Slovákov v Austrálii, čo mu však už choroba nedovolila dokončiť. Vedeckovýskumnej práci sa venoval celý svoj život, z čoho rezultovali vedecké publikácie i odborné štúdie. Svoje tvrdenia dokladal historickými dokumentmi, napríklad osadníckymi zmluvami či urbármi, listinami obyvateľov slovenských lokalít. Spresnil rok 1745 ako rok príchodu Slovákov do Báčskeho Petrovca, takže Slováci si tam už vyše 250 rokov zachovali svoju identitu a stále čistý a zrozumiteľný jazyk. Osvetlil aj slovenské osídlenie

v Zadunajsku, v severovýchodnom Maďarsku, rumunskom Banáte i Bihore. Jeho práca sa stala jeho poslaním.

Výberová bibliografia *Dlhé hľadanie domova* (Matica slovenská, Martin 1985 a 2002) obsahuje 94 vedeckých prác, príspevkov, štúdií, recenzií publikovaných alebo prednesených na konferenciách a sympóziách na Slovensku aj v zahraničí z rokov 1963-1996, päť knižných titulov a desať knižne vydaných prekladov z juhoslovanských literatúr. O Juhoslávii vydal dve knihy – *Juhoslávia* (1965, 1980) a *Jadran* (1966).

Autor sám píše v predhovore 2. vydania *Dlhého hľadania domova* „...Ako autorovi mi dobre padla najmä skutočnosť, že kniha mala ohlas u našich rodákov, predovšetkým na Dolnej zemi, a že sa postupne stala aj učebnicou či učebnou pomôckou na vysokých a stredných školách Slovákov v Juhoslávii, Maďarsku i v Rumunsku, že až do súčasnosti prejavujú o ňu značný záujem.“

Pri pripomínaní si osobnosti Dr. Jána Siráckeho treba uviesť aj jeho rozsiahlu prekladateľskú činnosť. Prekladal diela z ruštiny, češtiny aj maďarčiny, najmä časopisecky, ale neskôr to boli predovšetkým knižné vydania zo srbskej, chorvatskej, macedónskej a slovinskej literatúry. Zo srbskej literatúry preložil odborné diela napríklad Vladimira Dedijera či Ristu Kovijanića, ale najmä sa venoval krásnej literatúre, autorom ako napríklad Dobrica Ćosić s románmi *Ďaleko je slnce*, *Korene*, *Čas smrti I.- III.*, poviedkam Antonija Isakovića *Paprad' a oheň*, románom Jary Ribnikarovej *Ia, Ty alebo Bogdana Šeklera Tvrdí synovia*. Z chorvátčiny preložil romány Vjekoslava Kaleba *Nádhera prachu* či Ranka Marinkovića *Kyklop*, zo slovinčiny Cirila Kosmača *Jarný deň* a Ivana Potrča *Stretnutie*, z macedónčiny Božina Pavlovského *Dúha*. Jeho preklady rezonovali s požiadavkami vydavateľov, ale aj sám vedel ponúknuť aktuálne diela ako polyglot i znalec reálií.

Dr. Ján Sirácky prispel svojou hrivnou nielen k vývinu slovenskej histografie, ale výrazne posunul latku nahor pri prekladoch náročných diel. Ako neúnavný organizátor slovensko- juhoslovanských vzťahov zostane navždy zapísaný v povedomí všetkých Slovákov nielen zo Slovenska. Bolo by nekonečne osožné, keby sa ním dala inšpirovať a vybrala sa v jeho šľapajach už po ním vychodenej ceste aj ďalšia generácia zanietencov a pokračovala v odhaľovaní tajomstiev slovenského výstahovalectva.

In: Slovensko č.3-4/ 2005

Mária Žiláková
Behá ako osoleným zadkom
(„osolenou riťou“)

Dnešná stredná generácia sa učila v škole o krátkych prozaických útvaroch, t.j. o prísloviach, porekadlách, úsloviach, hádankách, že obsahujú, vypovedajú ľudovú múdrosť, pranostiky zostávali mimo pozornosti. Staršia generácia sa ich v konkrétnej podobe mohla naučiť nielen v škole, ale mohla byť aj svedkom toho, ako niektoré novšie vznikali.

Keď sa ma nedávno opýtali Čabänky, príslušníčky generácie, ktorá prevažnú väčšinu svojho života prežila odborne povedané v tradičnej kultúre, čo pre dolnozemsých Slovákov znamenalo medzi inými, že čiastočne na sálaši a na sviatky v meste, správala som sa, ako sa na vážnu ženu patrí, ktorá sa zaoberá vedou: siahla som po zväzku A. P. Záturského: Slovenské príslovia, porekadlá a úslovia. Pod heslom zadok som našla nasledujúce známe príslovia:

Vytni ho po zadku, zadok nie je sklenica, neroztrepe sa.

Zje človek, leda bolo v zadku tma.

Teraz mu už môžeš aj do zadku trúbiť!

Spravil si z huby zadok.

Stratil kľúč od zadku. - Stratil kľúč od zadných dveríec.

Šošovica dobrá vára, tá ľudom zadok otvára.

Môžeš mu aj do zadku trúbiť, nič s ním nevykážeš.

Keď sa koňovi do zubí nastýkalo, vyhadzuje zadkom.

Nerob si z úst zadok.

V zadku noha.

Nahnať mu rozumu do zadku. - Nakládli mu na zadok.

Tieto sú známe poväčšine aj u nás, na Dolnej zemi, aj keď jazykové stvárnenie obsahu sa viac-menej odlišuje. Neprivedli ma však bližšie k riešeniu, a heslá *behať, soľ, osolený* v tejto zbierke nie sú.

Ustálené prirovnanie, ktoré mi bolo zadané ako hádanka, podľa toho vzniklo neskôr, ako špeciálne dolnozemske.

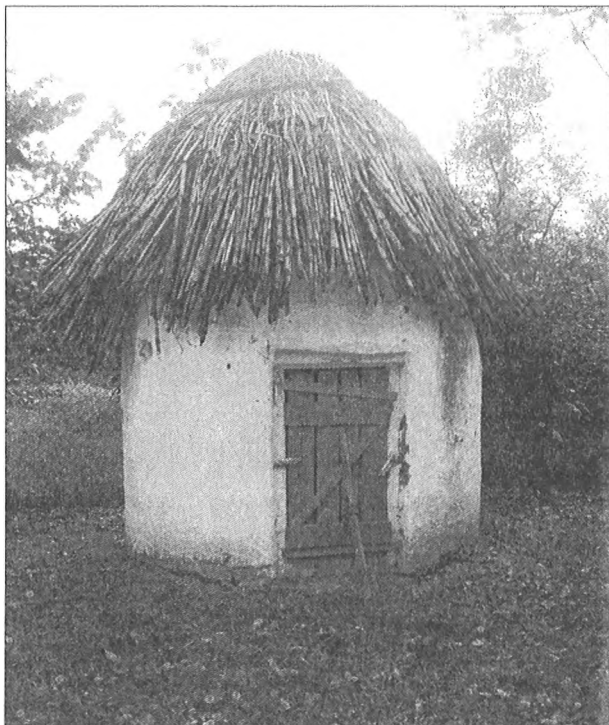
Naše nárečové slovníky síce zachycujú do istej miery aj frazeológiu, platí to v prvom rade o Komlóšskom nárečovom výkladovom slovníku Juraja

Synčoka, ale ani tento nevysvetľuje ich význam a nepojednáva kultúrno-historické pozadie, v ktorom vznikli.

Neostávalo mi iné, ako vypočuť si vysvetlivku:

Kedysi na sálašoch sa dochovávali aj perličky, po našom *kokani*, alebo *popracke*. Pozemky okolo sálašov nebývali ohradené, hydina mala priestor na pohyb. Perličky nezniesli vajcia na stálom mieste ako sliepky alebo iné druhy hydiny. Obyčajne zabudli, kde nechali vajíčko, preto gazdinám robilo ťažkosť nájsť perličie vajcia. Vynaliezavé gazdiné osolili perličkám zadok, ktoré následkom iritácie behali hore- dole, kým konečne prišli na miesto, kde stratili vajce. Z tejto praktickej skutočnosti vzniklo ustálené prirovnanie, *behá, ako osoleným zadkom*, alebo jeho tiež rozšírený variant, v podobe *behá, ako osolenou ritiou*.

Milí čitatelia, dúfam, súhlasíte s formuláciou, ktorú sa deti učia v škole: príslovia, porekadlá, úslovia (a iné ľudové krátke prozaické útvary) obsahujú kus ľudovej múdrosti.

Kurín

Judita Oláhová

Milé chvíle z pätnástich rokov

Výskumný ústav Slovákov v Maďarsku už 15 rokov účinkuje. Rok čo rok organizuje tábory, kde sa dá pozorovať život našich Slovákov. Z rozhovorov sa zrodí mnoho odôvodnení a vedeckých prác.

V novohradskom regióne boli pre mňa milé prípady. Dovoľte mi spomenúť si z nich.

Pani Marka jasavou tvárou si spomenula na mladosť. Vedľa nej sedí syn a nevesta – očarene počúvali, s akou láskou si spomína matka na otca a babičku, ktorí im boli vospolok milí.

Marka žila v trojdetnej – chudobnej rodine. Už za skorej mladosti chodili s rodičmi zarobiť na celoročný chlieb. Každú nedeľu išli do kostola sa pomodliť, aby mali šťastie a zdravie prežívať ťažké časy – boli to povojnové roky.

V evanjelickom kostole bolo zvykom na božích službách, že pred oltárom stáli dievčatá v krásnom kroji, v laviciach na jednej strane ženy a na druhej muži sedeli, a mládenci hore na chóre.

Janko, keďže otec sa ešte nevrátil z prvej svetovej vojny ako dorastal, sám sa boril s ťažkou prácou na poli. Matke už bolo ťažko mu pomáhať. Sediac v druhom rade lavíc – pri speve – si prezerala dievčatá, ktorá by bola vhodnou pomocníčkou a manželkou pre jej syna. Markina postava jej lákala oči, tak sa rozhodla, že toto dievča povolá do svojho domu „na pomoc“, aby pri tom spoznala jej zručnosť, šikovnosť a obyčaj. Ako áno, ako nie bez všetkého dohovoru – Jankove oči sa tiež zastavili na Marke! Po krátkom čase matka a syn sa dohodli, že toto dievča im je rovnako po vôli. Matka sa rozhodla pohovárať sa s Markou, čo si myslí o svojom dievcoťve: – či by mala vôľu sa vydávať? Akoby sa jej páčilo u nich, veď tu by nemala trápenia, čo bude prestreté na stole! Marku tento rozhovor prekvapil – veď je ona chudobné dievča – srdce jej predsa zatúžilo. Predsa sa vyhovárala, že sa ona ešte nemôže vydať, keďže Anka je najstaršia sestra, ona má prednosť. Ešte nemá ani čížmy, ani teplý harazový ručník, ani vankúš – čo je nevyhnutné na vydaj – keďže rodičia to doteraz pripravujú pre Anku.

Mama na to mala hneď svoju odpoveď:

- Bud' spokojná moja! Ty máš šikovné ruky! Tvoja sestra Anka, vo vhodnom čase bude mať pytača! Ja sa o to postarám. Keď bude tomu čas, budú aj čížmy, ručník, periny, kožušok. Len ty povedz áno!

Na jeseň sa vybavila svadba a pani Marka za tridsať rokov bola šťastnou nevestou. Časom ovdovela, žije so svojím synom a jeho rodinou vo veľkom porozumení a láske. Teší sa ich šťastiu.

Ďakujúc za milé spomienky, po dedine sme išli ďalej.

Pani Zuzka nás už čakala. V krásnom veľkom dome žije už len sama. S manželom sa usilovali, žili skromne, dom si zmodernizovali, ale boli smutní, keďže nemali detí.

Začiatkom storočia bolo to ešte zvykom, že bratia, sestry, blízni priatelia, susedovci pre novorodeniatka zavolali päť-šesť krstných rodičov, no ozajstní boli tí, ktorí držali nemluvniatko pod krstnú vodu. Krstní rodičia mali svoje povinnosti vo výchove detí - keďže ich bolo u niektorých päť-šesť, ba niekedy i viac. Niekedy sa stalo, že pri pôrode matka zomrela, deti sa predsa nemohli roztrúsiť od domu, tak ich pomáhali vychovať.

Pani Zuzka síce žije sama, no predsa nie je samotná, lebo kmotry a krstné deti – akoby dohovorené – nakuknú do domu, či nemá potrebu na niečo, alebo sa len pozhovávajú, čo nového v dedine. Počas nášho rozhovoru sa otvorili vrátka a zo susedného domu prišla kmotra Katka a zapojila sa do reči. Pospomínali si detstvo, keď na poli pásavali húsky, oberali maliny, písali svoje písanky na tabuľky, v škole sedávali vedľa seba. Pozdejšie i do tanca chodili spolu – boli dobré kamarátky. – Tak sa dali do hovoru, akoby sme cudzí ani neboli prítomní! No po niekoľkých vetách nám bolo čudné, že si dobré susedky a kmotry „netykali“, ale si vážne „vykali“!

Pani Evka bádateľka sa ich opýtala:

- Ako je to, že ste rástli spolu ako decká, máte milé pamiatky, že ste boli verné kamarátky, že ste dobré susedky, a predsa si „vykáte“?

No odpoveď bola vážna:

- Predsa si nemôžeme „tykať“, veď sme kmotry – to je nepísaný zákon – Takto sa ctíme za pomoc vo výchove detí! Aj deti sú povinné si ctiť krstných rodičov!

Tak, nepísané zákony sa takto uplatňujú a prežívajú cez viac desaťročia, ba storočia.

V dolnozemskej oblasti sme sa stretli s 92 ročným pánom, s báčim Ďurkom. Majú pekný dom, veľkú záhradu. Pestuje zeleniny, chová holuby a zajačiky. Je energický muž, nazaháľa, lebo manželka a dcéra sú postihnuté, musí sa postarať o ne. Dochované holúbky a zeleniny – šalát, zelený hrášok, red'kovku, mrkvu, petržlen, pastrnák a uhorky nosí na trh na Medzov-Mezőhegyes, na Komlós a Makó. Všade ho poznajú, čakajú, lebo jeho

zeleniny sú vždy frišké. Na otázku, ako nosí plody na trh, bola odpoveď nasledujúca:

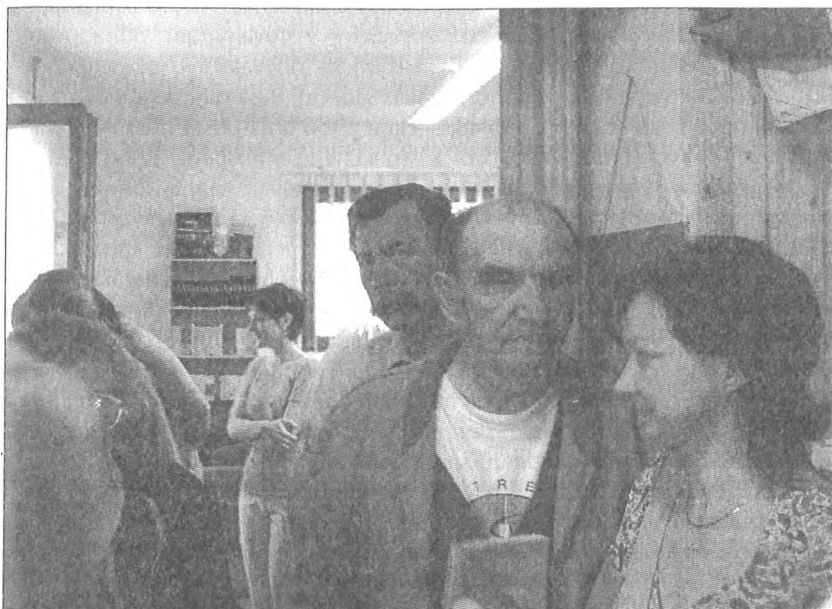
-Vedia, mám starý bicykel, kúpil som ho ešte za mladý a ešte mi stále slúži. Môj tovar si naložím dozadu do košíkov, dopredu holúbky. Keď slnko vychodí, ja sa – tvoje meno Božie – púšťam na cestu.

- Ako dlho vám trvá cesta sem i tam?
- Dlho. Už mám ponos. Ten bicykel sa zostarieval! Za hodinu vykoná už len 42 km! Ja by som ešte letel, ale jemu sa už nechce – usmieva sa pod bajúsky.

Starší človek ešte miluje zem, vypestuje z nej, čo mu zo sily dochodí a „nečaká do úst pečeného holuba!”

Báči Ďurko, želáme vám dobré zdravie a hodnú úrodu!

Pracovníkom Výskumného ústavu Slovákov v Maďarsku tiež prajem, aby mali sily, dobrej vôle a zdravia ďalej pokračovať vo vedeckej činnosti a chrániť pamiatky našej Slovače v Maďarsku.

Účastníci tábora v roku 2005 (J. Čukan, O. Lopušni, K. Királyová)

Miroslav Kmeť

Smutný osud jednej menšiny

Pomerne málo sú známe osudy neveľkej etnickej minority v oblasti stredovýchodnej Európy – LEMKOV – ktorých vlasť „Lemkovina“ sa rozprestierala pozdĺž slovensko-poľských hraníc, zo západu na východ v dĺžke 140 km a zo severu na juh v šírke 20 až 30 km. Západnou hranicou lemkovského osídlenia bola dolina rieky Poprad. Kým vymedzenie severnej a južnej hranice osídlenia je v zásade jednoduché, pretože išlo o dotyk s poľským a slovenským osídlením, vymedzenie východnej hranice je zložitejšie. V tomto priestore Lemkovia susedili s Bojkami, ktorí im boli kultúrne veľmi blízki. Za približnú hranicu medzi nimi možno považovať priestor medzi riekami Ostawou a Solinkou. Aj zakladateľ uhorskej a slovenskej etnografie Ján Čaplovič považoval Lemkov za časť Rusínov (Rusnákov) popri Lisákoch, Verhovincoch atď. Etnografické práce o Rusínoch napísal v r. 1820, 1825, 1828 a 1831.

V 30. rokoch 20. storočia sa počet lemkovského obyvateľstva žijúceho v Poľsku odhadoval na 100-150 tisíc osôb. Presah lemkovského osídlenia na severovýchodné Slovensko nebol štatisticky zisťovaný ani odhadovaný. Lemkovia predstavovali predovšetkým roľnícke obyvateľstvo obývajúce asi 170 obcí v hornatom teréne pohorí Beskid Sadecki, Beskid Niski a Bieszczady. Z kultúrneho hľadiska ich charakteristickou črtou bola príslušnosť ku grécko-katolíckej cirkvi. Život Lemkov bol zo sociálneho a hospodárskeho hľadiska skutočne ťažký. Na neúrodnej horskej pôde pestovali najmä obilniny a zemiaky, chovali dobytok, hlavne ovce a kozy, venovali sa tiež drevorubačstvu. Zamestnať sa mimo poľnohospodárstva bolo takmer nemožné. Obchodu sa venovali skôr miestni Poliaci a Židia. Pre tento región sa stala charakteristická častá migrácia obyvateľstva za živobytím do priemyselných oblastí Poľska, v druhej polovici 19. storočia do USA, Kanady, Argentíny. Z literatúry sú známe i údaje o sťahovaní Rusínov na Dolnú zem, hlavne do Báčky, ale usadzovali sa aj vo viacerých obciach na území dnešného Maďarska. Napr. Karol Jesenský v knižke *Osada Mező-Berény a její Církev ev. augsp. vyzn. slovenská* (Arad 1861) spomenul usadenie sa niekoľkých rusínskych rodín zo Šariša a z Haliče v Poľnom Berinčoku. Medzi nimi mohli byť práve Lemkovia.

Od začiatku 20. storočia sa medzi Rusínmi i Lemkami prejavovali rôznorodé etnické, resp. politicko-etnické tendencie ako dôsledok diania po 1. svetovej vojne (vznik veľkého multietnického a multikultúrneho Poľska, krátke jestvovanie Západoukrajinskej ľudovej republiky s centrom vo Ľvove). Len malá časť lemkovskej inteligencie inklinovala k vlastnej lemkovskej identite,

istá časť k ukrajinskej národnej identite. Väčšina však prejavovala rusofilské tendencie, t. j. rusofili sa považovali za geograficky oddelenú časť ruského národa, resp. za Rusínov. V roku 1919 Lemkovia zorganizovali Dočasnú ruskú radu, ktorá sa usilovala o vytvorenie vlastnej administratívy a pokúsila sa nadviazať kontakty s predstaviteľmi Česko-slovenskej republiky, keďže reálne východisko videli jedine v pripojení k nej. Poľská vláda tieto snahy veľmi rýchle riešila vojenským obsadením regiónu. Poľská vláda tvrdo postupovala proti početnej ukrajinskej menšine (takmer 6 mil.!), napr. roku 1924 zlikvidovala ukrajinské školstvo, roku 1930 po nepokojoch poľská armáda vypálila niekoľko desiatok ukrajinských dedín v Haliči. Až do vypuknutia 2. svetovej vojny pretrvávala na Lemkovine rivalita medzi rusofilskou a ukrajinskou orientáciou. Poľská vláda začala tolerovať a dokonca podporovať rusofilov, pretože ich nepovažovala za nebezpečných pre poľskú štátnosť na rozdiel od ukrajinofilov. V 30. rokoch však došlo pre vnútorné rozpory k rozpadu rusofilskej strany na tri skupiny: jedna skupina sa primkla k ruským (sovietskym) komunistom, druhá sa orientovala na ruskú bielu emigráciu, tretia sa organizovala v spolku Lemkovský zväz a usilovala sa o rozvinutie národného hnutia za svojbytnosť Lemkov. Postupne sa začala formovať vlastná lemkovská kultúra, vrátane literatúry.

V priebehu 2. svetovej vojny sa mimoriadne zhoršili poľsko-ukrajinské vzťahy a obeťou tohto vývoja sa stali práve Lemkovia. Na začiatku vojny v septembri 1939 prenikli na Lemkovinu nemecké a slovenské jednotky. Vzťah slovenských vojakov k Lemkom hodnotilo miestne obyvateľstvo ako nadštandardný. Dokonca sa objavil i návrh pripojiť región k Slovenskému štátu, ale slovenská armáda musela po niekoľkých týždňoch oblasť opustiť. Na základe dohody vtedy ešte spojencov Nemecka a Sovietskeho zväzu sa mohli Ukrajinci vysťahovať na sovietsku Ukrajinu, čo „využilo“ aj niekoľko tisíc Lemkov.

Nemci na okupovaných územiach podporovali poľsko-ukrajinský antagonizmus a do určitej miery ponechali Organizácii ukrajinských nacionalistov (OUN) voľnú ruku. Ukrajincov zamestnávali v administratíve, v polícii, vznikol aj vojenský útvar Ukrajinský legión (ktorý sa neskôr stal jadrom 14. divízie SS Galizien, z politického hľadiska patrili k frakcii OUN vedenej Andrejom Meľnykom). Na Lemkovine Nemci v prvom rade likvidovali predstaviteľov rusofilov a nebránili ukrajinskej nacionalistickej propagande, ani školstvu v ukrajinskom duchu. Na rozdiel od staršej generácie mládež bola ľahšie infikovateľná ideológiou ukrajinského nacionalizmu. V priebehu roka 1942 sa na Lemkovine rozvinulo protinemecké hnutie odporu. Spolu s Poliakmi bojovali v partizánskych oddieloch prosovietskej Ľudovej gardy (neskôr Ľudovej armády) aj Lemkovia, oveľa menej ich bolo v radoch Zemskej armády, ktorá bola hlavnou silou poľského odporu a podliehala poľskej vláde v Londýne. V roku 1944 začali sovietski výsadkári (zvyčajne agenti NKVD) organizovať partizánske oddiely na Lemkovine a časť z nich sa v auguste 1944

presunula na Slovensko a zúčastnila sa bojov v Slovenskom národnom povstaní (zrejme sa tam dostali aj do bojov s Ukrajincami zo 14. divízie SS).

Od jesene 1944 prežívali obyvatelia Lemkoviny ťažké časy, keďže kraj sa ocitol vo frontovom pásme. V polovici januára 1945 prelomili sovietske vojská nemeckú obranu. Obyvatelia nadšene vítali Červenú armádu a mladí muži vstupovali do jej radov, avšak čoskoro po veľkých stratách na území Československa nastalo isté vytriezvenie. Sovietski dôstojníci potom pristúpili k násilnému verbovaniu a vyhrážkam. Po skončení vojny však Lemkovia museli utajovať svoju účasť v sovietskej armáde, lebo podľa poľských zákonov z dôvodu služby v cudzej armáde mohli byť pozbavení poľského občianstva. Nová poľsko-sovietska hranica bola oficiálne potvrdená zmluvou zo 16. augusta 1945. Keďže na jednej i druhej strane hraníc zostali početné menšiny, obe vlády sa dohodli na výmene obyvateľstva. V hraniciach Poľska žilo asi 700-800 tisíc Ukrajincov a k nim boli zaradení aj Lemkovia, ktorým nepomohla ani viackrát prejavovaná lojalita k poľskému štátu. Z uvedeného počtu ukrajinského obyvateľstva až 2/3 boli presídlené do Sovietskeho zväzu, kde sa ocitli v mimoriadne zložitej situácii, boli vystavení ohromnému utrpeniu a masovo sa snažili uniknúť späť do Poľska. Centrom presídlených Lemkov na západnej Ukrajine sa stalo mesto Monastyrsk. Poľská strana neúmerne zvyšovala potravinové kontingenty, aby Ukrajincov donútila k presídleniu. Súčasťou života Lemkov sa stali opakujúce sa útoky poľských zločineckých bánd na lemkovské osady, tyranižovali, vraždili a lúpili; pritom poľské bezpečnostné zložky v záujme čo najkritickejšieho postavenia nežiaduceho obyvateľstva zločiny tolerovali.

Poľská komunistická vláda neustále stupňovala tlak na ukrajinské (i lemkovské) obyvateľstvo. Nasadila armádu a ďalšie bezpečnostné zložky. Akýkoľvek odpor bol brutálne potlačený. Obyvatelia konkrétnej dediny dostali zvyčajne dve hodiny na zbalenie vecí a vojenské transporty ich odviedli na hranice, kde ich prevzali sovietske orgány. Viacero dedín na Lemkovine aj inde bolo podľa nacistického vzoru vypálených, stovky osôb (mladých mužov, žien, detí i starcov, nevynímajúc grécko-katolíckych a pravoslávnych duchovných) povraždených a upálených (napr. Piskoroviči – 720 osôb, Pavlokoma – 365, Malkoviče – 140, Závadka – 32 atď.). Po ukončení presídľovacej akcie roku 1947 zostalo v Poľsku iba približne 30-35 tisíc Lemkov.

Počas r. 1941 sa na západnej Ukrajine sformovali partizánske oddiely, u ktorých bol po prvýkrát použitý názov Ukrajinská povstalecká armáda (UPA). V roku 1943 s použitím tohto názvu začala vyvíjať činnosť ozbrojená zložka OUN, ktorá považovala za svojho vodcu Stepana Banderu (od r. 1941 bol väzňom v nemeckom koncentračnom tábore Sachsenhausen) a tvorila politickú protiváhu voči meľnykovskej frakcii. Príslušníci UPA boli preto nazývaní banderovci (v dobovej tlači i nesprávne benderovci). Viedli par-

tizánsky boj proti nemeckej armáde i proti meľnykovcom, ale s postupným posunom frontu na západ začali považovať za horšieho nepriateľa sovietske a poľské vojská. Tak stalinský Sovietsky zväz ako aj povojnové Poľsko ukrajinskí nacionalisti považovali za najväčšie prekážky pre ich ideu veľkej a nezávislej Ukrajiny. Banderovci tvorili veľmi dobre organizovanú partizánsku armádu (na prelome rokov 1944 a 1945 asi 100 tisíc mužov); jednotky sa vyznačovali silnou podporou obyvateľstva, tvrdou disciplínou, cieľavedomou motiváciou a v boji s nepriateľom aj brutalitou. Terorizovali Poliakov na území západnej Ukrajiny s cieľom, aby sa v čo najväčšom počte sťahovali do Poľska. Je zaujímavé, že súčasťou hnutia boli aj inonárodné jednotky, resp. jednotlivci, buď dezertéri z Červenej armády alebo z nemeckej armády a jej spojencov (Gruzínci, Azerbajdžanci, Uzbeci, Nemci, Taliani, Rumuni, Slováci, Maďari a iní). Zlučujúcim motívom bolo vytvorenie spoločného politického frontu za národné oslobodenie od stalinskej a hitlerovskej nadvlády. Na území sovietskej Ukrajiny bojovali zvyšky UPA až do polovice 50. rokov.

Banderovské hnutie nevyhnutne zasiahlo aj Lemkovinu, kde organizoval ozbrojený oddiel Michal Fedak (krycie meno Smyrnyj). Avšak len malý počet Lemkov vstúpil do radov UPA. Spomienky na boje v oblasti napísal banderovský vojak Ivan Dmitrik v knihe *V lesoch Lemkoviny* (1982). Súčasťou ofenzívy poľskej armády v r. 1947, v spolupráci so sovietskou aj československou stranou, bolo rozhodnutie vlády deportovať zostávajúce obyvateľstvo v oblastiach, ktoré predstavovali potenciálnu podporu pre UPA. Išlo o akciu „Visla“ a z Lemkoviny bolo obyvateľstvo deportované od apríla do júla 1947 na severozápad Poľska (odkiaľ boli odsunutí Nemci). Celkový počet deportovaných Ukrajincov a Lemkov dosiahol 160 tisíc osôb (z celého východného Poľska). Smutné osudy násilne deportovaných ľudí opísal na osudoch svojej rodiny a priateľov Teodor-Fedor Goč v knihe *Život Lemka* (1999). V rodnej poľskej obci Zyndranowa, niekoľko kilometrov od poľsko-slovenskej hranice blízko Dukelského priesmyku, založil v podobe skanzenu Múzeum lemkovskej kultúry, pričom súčasťou súkromného múzea je aj muzeálna expozícia militárií z čias Karpatsko-dukelskej operácie na prelome rokov 1944/45 a malé múzeum zyndranowských Židov.

Oblasť Lemkoviny bola akciou Visla zbavená zvyškov lemkovského obyvateľstva. Až od konca 50. rokov sa mohli Lemkovia vracáť na pôdu svojich predkov. V súčasnosti predstavujú vo svojej vlasti len nepočetnú menšinu, ktorá postupom času podlieha asimilácii. Väčší počet Lemkov žije skôr v Dolnom Sliezsku na západe Poľska. Niekoľko desaťročí bola téma tragického osudu lemkovskej menšiny zo známych politických príčin tabu. V súčasnosti sa sporadicky objavuje v médiách, ale aj v historickej vede (v Poľsku sa ňou zaoberá napr. Bohdan Halczak z Politologického inštitútu Zielonogórskej univerzity v Zielonej Góre a na Slovensku Michal Šmigel' z Fakulty humanitných vied Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici).

Ján Benčík Aj silného zvalí to *mocnvo*...

V malých dávkach liek a bez miery jed. Kedysi aj dnes, popri chlebe a soli jeden zo spôsobov ako si uctiť hosťa, niekoho privítať, alebo sa s ním rozlúčiť. Pohár pálenky. Oslavujeme s ňou úspechy i zapíjame žiaľ, vítame Nový rok i lúčime sa so starým. Ale naozaj, treba dať pozor, lebo ak nepoznáme mieru, oberie nás o rozum. Prečo toľko rečí o tejto chutnej metle ľudstva?

Nuž, odkedy je aj naša krajina členom EU pozmenili sa podmienky pálenia. Pravda, zatiaľ sú zmenené iba zákony, ale čo sa deje, kým sa zo sladučkých sliviek alebo iného ovocia, a neskôr z nechutného kvasu pripraví tá pravá, nefalšovaná, silná pálenka, to by nerada prezdrádzala ani v roku 2005 žiadna pálenica tu na Dolnej zemi, ale – myslím si – ani v iných bývalých socialistických štátoch. Ešte pred vstupom do EU som sa v duchu usmieval, keď som počul o tom, že Rumunsko a Maďarsko súperia medzi sebou, kto bude môcť používať v budúcnosti názov pálenky. Smial som sa preto, lebo podľa mňa mnohí naši spoluobčania ani netušia, že tento názov je zo slovenského slova páliť... Oni chcú použiť práve toto naše slovíčko!

Ale vráťme sa trochu k tradíciám. Každý Dolnozemečan, ktorý má okolo domu ovocné stromy, každoročne vypáli niekoľko litrov pálenky. Najobľúbenejšia je pálenka zo sliviek, ale často ju miešajú s iným ovocím, podľa toho, aká bola úroda, koľko ovocia sa dostalo do sudov. Slúke, čiže slivky sa, chvalabohu, na Dolnej zemi vždy rodili. Bystrické sú najlepšie na lekvár a na pálenku hádam satmárske. To tvrdia nielen gazdovia, ale potom aj konzumenti toho vynikajúceho výrobku.

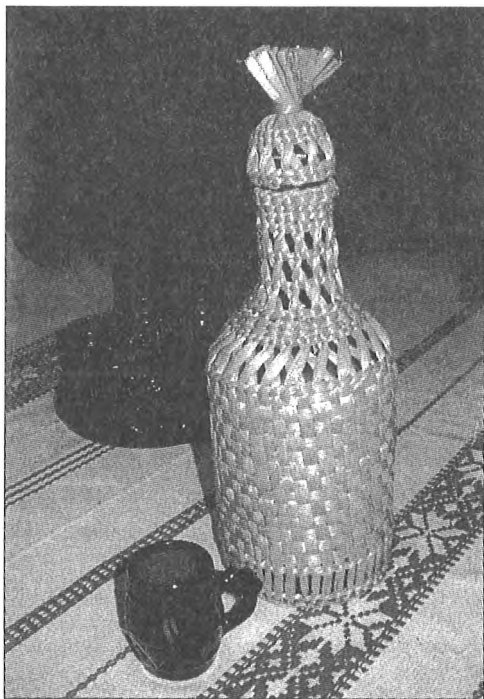
V novembri je už ojazdná sezóna varenia, keď už rmut (cefre) dobre vrie. Vtedy treba iba naorganizovať kamarátov, ktorí pomôžu ťažké sudy naložiť na nákladné auto, alebo na nejakú káru a hybaj smerom na pálenicu. Vedúci pálenice v Slovenskom Komľóši Attila Boruzs pred pripojením sa do EU, koncom roka 2003, o nových podmienkach odpovedal na moje otázky nasledovne:

- *Viete už, aké predpisy budú na pálenie pálenky v rámci Európskej únie?*
- Ako som počul, nebude sa môcť páliť na predaj. Ten, kto si dá páliť, musí to všetko i vypiť.
- *Ako sa zmenia predpisy, ktoré sa vzťahujú na pálenice, prípadne na hospodárov po vstupe do Európskej únie?*
- Ťažko by som teraz vymenoval právne predpisy, ale čo sa mňa konkrétne týka, napríklad v pálenici sa nemôžu zdržiavať majitelia kvasu, táto je

totožto kvalifikovaná ako výrobňa potravín, teda sa tam nik nemôže zdržiavať okrem zamestnancov.

- *Predpokladám, že sa to gazdov veľmi dotkne!*
- Pravdepodobne budú rozhorčení, veď aj doteraz bolo pálenie dôvernou vecou a neviem čo povedia na to, že sa budú dívať len cez dvere, alebo sklenú stenu ako pálenka vyteká.
- *Menia sa nejako predpisy na rmut?*
- Čo sa týka rmutu, môžem spomenúť slivky. Páliť sa môžu iba odkôstkované, pretože v kôstkach obsiahnutý kyanid je zdraviu škodlivý. S terkelicou bude podobný problém, lebo treba každopádne odstrániť kostrnky hrozna.
- *Tie však dodávali charakteristickú príchuť.*
- Práve to je pre terkelicu dôležité, že tam kostrnky zostanú. Tak to bude pravá terkelica. Ak tieto odstránime, bude to, akoby sme pálili hrozno. Ešte jedna vec, to zatiaľ nie je úradné. Doteraz platilo, že sa mohlo páliť 100 litrov na osobu, podľa nového by to malo byť 50 litrov na rodinu. Keďže môj otec si teraz dal vypáliť pálenku, ja úradne už nemôžem, lebo patrí do rodiny.
- *Koľko má mať pálenka stupňov?*
- Od 45 do 55. Väčšinou pálime 51 – stupňovú, tá je najvyhládavanejšia a najlepšia.

A teraz ešte zopár konkrétností z platného zákona. V tomto roku si gazdovia môžu vypáliť pálenku 86 litrov na rodinu, ktorá môže byť maximálne 55 stupňová. Za pálenie treba platiť na liter 900 forintov z čoho viac ako polovička, tak asi 480 forintov sú dane. Vrabce tak čvrikali, že „žiadneho gazdu nemôž vyhnáť z miestnosti, kde sa jeho pijatika páli“ – na papierí nikto iný nie je prítomný, len pracovníci pálenice –, vraj

„slivky sa majú nalievať do kotlíka iba cez riečicu, aby sa varilo bez kvôciok“, – to sa tiež vždy nepodarí ...

Sú zato aj veci nezmenené. Napríklad ten hrozný smrad pálenice, ale potom aj dobré zrelé pálenky, ktoré sa neraz dožijú aj viac desaťročí v komôrkach Dolnozemčanov. Frišké sa začína piť iste už aj na Martina, na Alžbety, Kataríny alebo na Ondreja, potom na zabíjačkách na Kračún, alebo Veľkú noc. Slovom po celý rok sa príležitosť nájde.

Tie lepšie ročníky – pravda je možné, že aj nejaký zlý, nacukrený panč, ospieval náš ľud slovenský aj na butelkách:

*„Páleno, páleno na celom svete vychváleno
čo som sa ja za teba naplativ striebra, zlata
A ty ma iba stŕčaš do blata...”*

Vďaka farbiarovi modrotlače v Slovenskom Komlóši, Kolomanovi Szokolaymu sa napísali aj dvojazyčné verše, spomedzi ktorých Vám ponúkame jednu silvestrovskú príhodu z jeho zošitu presne tak ako to napísal on sám.

**Koloman Szokolay:
Egy seprűgyáros halálára
Smrť metliara**

*Az év végén, na Silvestra
Odovela edna sestra.
Oplakuje Bencsik Maca,
Jeho Zuska, už dovica.
Az ér alja gyászba van,
Bencsik Maco halva van.*

*Zahrmelo pod Írom,
Mikor e bús verset írom.
Popod írom zahrmelo,
Megállt ott a seprű-melő.
Még vasárnap délelőtt
Maga állt a pult előtt.
Prolinál a pult előtt,
Druhý týždeň ešte,
Valamelyik este,
Štefanovcom na meno,*

Tam sekali páľeno.
 Dvaja boli, ňi edon
 S tim bradatim susedom,
 Sovány Janom za stolom
 S tim sekali alkohol.
 Potúžení naozaj,
 Šmikov sa jim „nyakolaj“.
 A „ľá“, už teraz mu zvoňja,
 Ibolyke zo spodku voňja.
 El is ment a harangszóval,
 Keď Pistika zacífroval.
 Nežil aňi 6 krížikov,
 A už, ako len hmla, zmizov.
 Nincs olyan hatalom, mely haláltól megóv,
 Ennélfogva aj náš švagor Bencsik zmegov.

Maco még csak 60 szép tavaszt sem látott,
 Hogy ráadta Duszka Paló a zord „fakabátot“.
 Zuska ho vajr oplakala,
 (Lenže sa ho ratovala!!)
 „Ej moj Maco už neslope,
 Keď sa mu už jama kope!“
 Zaslúživ si pekní veniec, ja ti vravím Zuska!
 Biztatta a bús özvegyet Dénes, avagy Duszka.

Míg az Érben hancúrovza csúszkálnak a jégen,
 Bencsik Maco angyaláknak seprűt köt az égben.
 Keď vistane, poberje sa, a už ide, de hova?
 Mint ahogy a földön szokta, – len do égi depova!
 Nagy Anti ho už tam čaká, pri pulte sa sem-tam baká.
 Tam sa stretnú barančoke v ednom istom akove!
 Már messziről kiáltoznak: „Szervusz sógor!“ Ako je?!
 Jich dvoch pánboh s timto šťastím
 Na „Silvester“ pomohol,
 Mint két angyal, borult össze
 A két „Miszter Alkohol!“

Sándor János Tóth: Na ceste svätého Jakuba

Púť znamená pre každého niečo iné. Iná je autobusom alebo pešo, vo filme alebo v knihe, vo veľkej spoločnosti alebo sám. Cieľom je však to isté: dostať sa na koniec cesty, dostať sa bližšie k Bohu.

Moja matka už dávnejšie čítala o ceste sv. Jakuba, ktorá vedie do mesta Santiago de Compostella, kde je svätec pochovaný. Ide vlastne o viac ciest z rôznych častí Európy, ktoré sa zjednotia v mestečku Roncesvalles na hranici Španielska a Francúzska, v horách. Peší pútnici mali po dlhé stáročia so sebou plášť proti vetru a dážďu, dlhú palicu proti divým pastierskym psom a ako oporu, suchú prázdnu tekvicu na vodu. Naozaj si človek musí zobrať so sebou len málo vecí, veď veľká batožina len zavadzia na osemsto kilometrovej ceste. Pútnici môžu nechať svoje zbytočné veci v kláštoroch a keď niekto niečo potrebuje, môže si vybrať a zobrať to so sebou. Je to veľmi ľudské, a tak som si zohnal kvalitné, dlhé nohavice. Júl roka 2004 bol totiž celkom chladný aj v Španielsku. Každý nás varoval pred veľkou horúčavou, a ja som preto dlhé nohavice nemal so sebou.

Išli sme traja a na bicykli. Bicykle bolo treba rozmontovať a zabaliť, aby sme ich mohli zobrať do vlaku. Vaky, do ktorých sme zabalili bicykle, ušila moja babka zo starých obrusov. Z Budapešti sme cestovali cez Paríž na hranice Španielska dva dni, aj keď sme išli najrýchlejším vlakom Európy- TGV. Lietadlo je pohodlnejšie a lacnejšie, ale k letenke treba určiť dátum návratu a to sme nemohli vedieť vopred. V Pyreneidách nás čakali obrovské hmlisté vrchy. Celý deň sme šliapali do kopca, jedli sme horský syr. Večer, desať minút pred záverečnou, sme sa dostali do kláštora, kde bola ubytovňa pútnikov. Takéto nocľahy sú po celej ceste, je to lacné ale spolu spí asi dvadsať ľudí, chrápu a už ráno o piatej hodine začnú baliť. Na druhý deň sa nám ukázali výhody bicyklovania oproti chôdzi. Kopcom dole sme zvládli 40 kilometrov za hodinu a pol, čo je pre peších viac ako deň. Ale oni majú iné zážitky. Chodiť je monotónne, môžu sa zamyslieť nad otázkami života, od únavy necítia telo, a zostane im len duch. Obedovali sme v meste Pamplona, kde predošlý deň behali muži pred býkmi v rámci národného sviatku. Ale ešte aj na nasledujúci deň boli ľudia oblečení červeno-bielo: sú to národné farby autonómnej provincie Navarra.

Je zaujímavé, že na kraji veľkých miest sú namiesto hypermarketov obchody s nábytkom. Preto sme radšej jedli v španielskych reštauráciach. Aj v malej dedinskej krčme sa dá kúpiť jednoduché teplé jedlo. Otváracia doba

je ale zložitá: večer o šiestej sme boli lační ako vlci a povedali nám, že kuchyňa ešte nie je otvorená. Šaláty sú vynikajúce, aj víno, hlavne v provincii La Rioja. Pri meste Nájera sme sa bicyklovali vedľa veľkého vinárskeho podniku a chceli sme si kúpiť jednu fľašu vína. Oni ale predávali len vo veľkom, tak nás obdarili dvoma fľašami dobrého červeného.

Po kopcoch s vinicami nasledovala veľká planina so pšenitou. Ale predsa je iná ako naša Dolná zem: pôda je kamenitá a kraj nie je celkom rovný. V dedinách sú úzke uličky a kamenné domy bez omietky, u nás by to boli stredoveké mestečky. Kostoly majú drevenú podlahu a zvony visia voľne vo veži. Mali sme aj menšiu dopravnú nehodu. Kamarátka spadla na hlavu z bycikla, ale našťastie práve neďaleko tej dediny, kde fungovala nedeľňajšia pohotovosť. Nič vážneho sa jej nestalo, Boh chráni pútnikov. Ani bicykle sa nám nepokazili, po celej ceste mali sme len jeden defekt.

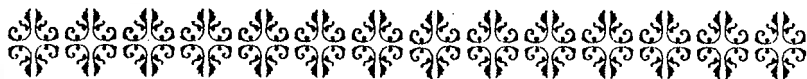
Takú nádhernú gotickú katedrálu som ešte nevidel ani v Kolíne ani v Košiciach ako v meste León! Pokračovali sme v lesnatej provincii Galicia, išli sme po úzkych turistických chodníkoch. Medzitým sa počasie zlepšilo, preto nám veľmi dobre padlo skákať do studenej rieky z mosta v krásnej horskej dedine Molinaseca. Tu sme sa stretli aj so Slovákami, ktorí si varili a vláčili so sebou takmer celú kuchyňu. Za najodvážnejších pokladám tých pútnikov, ktorí sa vyberú na dlhú cestu sami. Potom ale vzniknú spontánne skupiny z rôznych národov.

Do mesta Santiago de Compostella sme došli na desiaty deň, ktorý sme strávili bicyklovaním. Baroková katedrála v centre mesta je monumentálna a plná turistov. Dostali sme potvrdenie o absolvovaní cesty a zablúdili sme v meste. Všade po celej ceste bolo značenie žltou šípkou, len tu nie. Po noci v kempingu s bazénom sme išli k oceánu, tam sa ale nedalo kúpať, lebo voda bola studená a breh špinavý po nedávnej nehode ropného tankera. Na vlak sme nasadli v meste Vigo pri Portugalsku a domov sme cestovali tri dni.

Krajinu možno spoznať najlepšie zo sedadla bicykla alebo z chrbta koňa. My sme boli v ozajstnom Španielsku, komunikovali sme so starcami na dedine, aj so železničiarimi. Pravda, nekúpali sme sa v mori, mali sme iné zážitky ako na organizovaných cestách. Ďalšie praktické informácie nájdete na stránkach:

www.caminosantiago.com

<http://www.layte.fsworld.co.uk/frameindex.htm>

Brigitta Gruberová Obraz

Rada by som vám predstavila maľbu, ktorá je pre mňa veľmi dôležitá a vzácna. Pravdu povediac, zobrazuje obyčajnú dedinu, ktorú namaľoval môj starý otec. Zo všetkých obrazov je práve tento pre mňa najmilší. Vidíme na ňom jazero, husi, domy a v pozadí kostol. Pestrosť mu dodávajú stromy, domy i tá starenska. Obraz vyžaruje harmóniu, istotu a pokoj.

Môj prastarý otec mal korene v Békešskej Čabe. Ako sedemdesiatročný sa odsťahoval do tejto dediny a miloval tu žiť. Jeho syn, môj starý otec, namaľoval náladu tridsiatych rokov. Z viacerých dôvodov je ten obraz pre mňa vzácny. Tak ako na tej maľbe, tú dedinu už nikto nemôže vidieť. Stará obec vymrela, noví obyvatelia sa nestarali o domy, vyrúbali stromy, aby mohli kúriť, a nakoniec aj jazero vyschlo. Dedina stratila svoju atmosféru. Žiaľ, aj môj starý otec už zomrel, ale vďaka nemu nám jeden moment z minulosti ostal navždy. Jeho koníčkom bolo maľovanie, nikdy ani jeden obraz nepredal, a tak nám našťastie všetky „ostali“. Je to moje dedičstvo a raz aj odo mňa ho niekto zdedí.

Príbeh mojej rodiny a príbeh mesta má spoločné korene. Békešská Čaba bola znovuosídlená na počiatku 18. storočia Slovákmi, pochádzajúcimi z viac ako 150 dnešných slovenských obcí. Masovejší príchod osídlencov sa datuje rokom 1718. Medzi nimi boli aj moji predkovia. Im môžeme ďakovať za to, že zo sivej krajiny postavili mesto. Milujem svoje mesto nielen kvôli pamiatkam, ale aj preto, že ho svojimi rukami a z vlastných síl stavali aj moji predkovia.

Skoro každá budova, aj Veľký evanjelický kostol odkazuje na ich silu a prácu. Tento kostol patrí k najväčším stredoeurópskym kostolom. Mesto má svoju kultúru. Našťastie, ešte žije starý jazyk, ale málokto ho už používa.

Marcela Somogyiová

Dúha

Človek je šťastný z vnímania krásy. Zberatelia rôznych vecí začínajú tým, že sú upútaní krásou jednotlivostí a túžia ich zhrnúť do celku. Ktorý človek by sa nepotešil krásam prírody v ktorúkoľvek ročnú dobu? A čo umenie človeka? Ak prenikneme do jeho reči a necháme sa osloviť zvláštnou umeleckou rečou hudby, poézie, pohybu, obrazu, naša duša sa naplní zvláštnym šťastím, radosťou, nadšením, jasom.

Azda neurobím chybu, keď poviem, že citlivé vnímanie ozajstného umenia nás robí lepšími, citlivejšími, že obohacuje náš vnútorný život. Šťastný je človek, ktorý je schopný prežívať krásu. Svet sám osebe je najumeleckejším a najdokonalejším výtvorom krásy.

Človeka ohromujú prekvapivé a fascinujúce prírodné úkazy. Najmä ak sa zjavujú za veľmi špecifických podmienok a iba na veľmi krátky čas. Asi najväčším dojmom na nás pôsobí okrem jagavého slnka, bledého mesiaca, trblietavých hviezd, šľahajúcich bleskov a výskajúcich hromov krásna fasci-nujúca dúha. Každý z nás ju videl nespočetnekrát ako nádherný farebný oblúk na oblohe po daždi, na vodopáde či pri polievaní. Najčastejšie to býva poobede či podvečer.

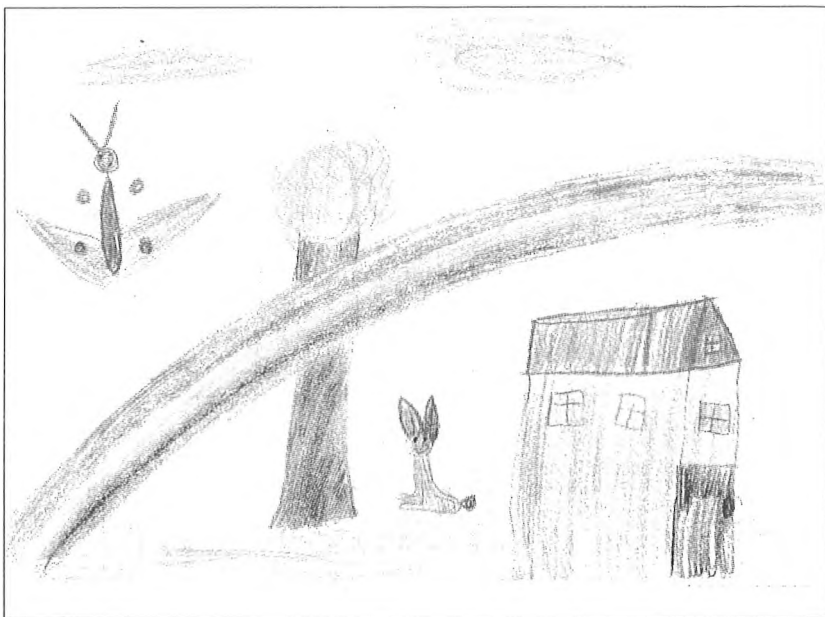
Je až neuveriteľné, aká môže byť dúha rozmanitá, a zakaždým iná, jedinečná. A pritom taká jednoduchá. Dúha je len odrazom slnečných lúčov od dažďových kvapiek. Po fyzikálnej stránke jednoduchý fakt dokázaný už Newtonom. Aj on sa kochal pohľadom na ňu. Samotní Gréci sa domnievali, že dúha je vysnívaná cesta k bohom. Domnievali sa, že po dúhe schádzali bohovia z Olympu na ľudský svet. Podľa mňa má jej zázračnosť a jedinečnosť akési zvláštne čaro. Aj preto sa s dúhou stretávame tak často v rozprávkach, legendách a poverách. Dúha je mystická, a to práve vo svojej pomínutelnosti. Príde, zjaví sa a odíde. Nikdy sa na ňu nemôžete spoľahnúť. Dúha je skoro ako žena. Možno v symbolike by mohla znamenať ženstvo a predovšetkým krásu. Vo svojej skrytej povahe má nesmrteľnosť a moc nás vábiť. Vo svojej fantázii mi každý dá za pravdu, že pohľad na dúhu nás vábi, už len k tomu, aby sme sa uvoľnili a boli na ten okamih radi, že sme mali možnosť ju opäť vidieť na oblohe vo svojej veľkosti a vznešenosti, i keď na taký krátky čas.

Z lietadla sa dá vidieť dúha dokonca nie v polkruhu, ako sme zvyknutí, ale ako dokončený kruh. Nezvyčajné, že? Ale pre koho ako. Fyzici by na to len povedali: „Tak sa predsa láme svetlo. Nič nové ste neobjavili.“ Majú

pravdu, ale fantázii sa medze nekladú. „Fantázia nepozná hranice,” tak by odpovedal aj samotný Einstein. Preto by som rada vnímala krásu a umenie okolo mňa len tak. Všetné veci sa stávajú nevšetnými a naopak.

Dúha, oblaky, nočné nebo. Viem, nič nové pod slnkom to nie je. Dokonca v predpovedi počasia hovoria o mrakoch dosť často a nie v najlepšom. No pozrime sa na ne lepšie, nemení sa každý obláčik v každej sekunde? Nie je všetko také krásne a jednoduché? Navyše to máme všetci nad hlavou. Každý človek to pozná, a predsa to nepokladá za nevšetné a umelecké zároveň. Ja áno. Pokladám aj dúhu za samotné umenie vyššej moci – prírody, a tak ju aj vidím. Krásnu, čistú a farebnú. Zahľadte sa raz do nej, ale nie ako vedci, ktorí sa budú tváriť skepticky a budú štatisticky odvodzovať presný počet kvapiek i s odchýlkami. Nie. Zahľadte sa na ňu očami skúmajúceho dieťaťa, ktoré vníma len jej bezhraničnú krásu spod závoja farieb.

Dúha je úžasné dielo, len škoda, že uzrieť sa ju podarí len málokedy. No keď sa objaví, hoc aj na krátko, stojí za to zastaviť sa a pozorne sa na ňu vynadívať.

Dúha

Nakreslila: Bella Barta (8 ročná)

Nándor Mucsi Szeged

Keď sa prvýkrát stretnem s dievčaťom, rozmýšľam: „... krásna je a zaujímavá“.

Neskôr nám život prinesie ešte jedno stretnutie. Rozprávame sa. Všetko, čo hovorí, ma zaujíma, a medzitým sa dívam na jej postavu.

Potom ju už neviem vymazať z pamäti. Čím ďalej, tým viac ju chcem vidieť. Spoznávam jej dobré i zlé stránky. Pravdu povediac, jej menej pekná stránka ma už ani nezaujíma. Priťahuje ma.

Rozhodnem sa: „Chcem ju!“

Omámim ju peknými slovami, láskou a nehou. Konečne sa stane mojou priateľkou. Prežijeme spolu v dobrom i v zlom zopár rokov a viem, že keď sa budeme musieť rozísť, možno to neprežijem. Aj keď to bude veľmi bolieť, zostanú mi nádherné spomienky a nikdy na ňu nezabudnem.

Presne takým dievčaťom je pre mňa mesto Szeged.

Michal Čičeľ
Na mamičku sa rozpomätám

*Malé, neschopné dieťa som bol vtedy,
Keď Mamička na pranie vodu nosili.
Jak milé žriebätko okolo kobyly,
Podobne som behal okolo mamičky.*

*Nad nami, na nebi, vo veľkej výsosti
Zlaté hviezdíčky sa krásne ligotali.
Aby mi najkrajšiu hviezdu dov zali,
To som si žiadal od mojej Mamy.*

*Mamička sa smiali na mojej prosbe
A odpovedali mi takto milostne:
Nemôžem to činiť, synko môj milý.
Každý živý človek má hviezdu na nebi.*

*Každý človek sa do hrobu dostane,
Ktorému hviezda zvysoka odpadne.
Aby človek umrel, nežiadaj to nikdy,
Nak sa len ligoce na širokom nebi.*

*Takto mi Mamička toto vysvetlili,
Dávno bolo veru, keď mi to vraveli.
Predsa sa na to tak dobre pamätám,
Len včera bolo - zdá sa mi veľakrát.*

*Bolestne som sa na hviezdu pozerál,
Ktorú som vtedy od mamy nedostal.
Odpadla ona dávno z môjho neba,
Bola to hviezda mojej Mamina...*

Kerá už dávno neligoce sa...

Juraj Dolnozemský
Jesenné vyznanie...

*Tvoja láska
- odcudzená
už dlhé roky
po iných cestách
chodí!*

*Jesenný vietor
dym prináša
od starých lodí!*

*V nesplnených túžbach
márne hľadám
tichú odpoveď.
To v živote sklamaný
vie dávno,
že smrteľný,
smrteľný je človek!*

*Donútený už časom
žijem z miliónov
ako jeden,
len perami
pre seba opakujem,
opakujem ľúbostnú
pieseň!*

Michal Divičan
Moje rodné mesto

Slovenský Komlóš!

*Ej, ty moje
rodné mesto,
si mi také milé,
ako rodnej matky
dieťa,
čo od malička
láskou chová,
až mu očka svietia.*

*Ó, ty mesto,
keď som dlho
mimo teba
aj vtedy len
spomínam,
bo si časťou
môjho tela,
všetkých k tebe
pozývam!*

Slovenský Komlóš, 1999

Gregor Papuček
Nemeľte Mlynky

*Nemeľte, Mlynky, našu drahú reč!
To nie je žito, nebude z nej múka.
Kde slová melie mlyn, tne tmavá ruka,
tam národnosti smutný vietor fúka.*

*Aj keď sa nad nami už zradne zmráka,
nemeľte, Mlynky, naše pekné piesne!
To nie je zimný jačmeň, to je spev,
ostal by po ňom iba vlčí rev.*

*Aj keď by do nás blesky bili hneď,
nevzdávajme sa reči, piesní, veď
bol tu už kríž, bol aj vrch Golgota.*

*Diabol zmlkol, hromy prestali biť,
mali sme sa od koho naučiť,
že pravda zvíťazí, zlo stroskotá.*

Budín 12. 10. 2005

Gregor Papuček
O pilíšskych frndulienkach

*Bol som v Mlynkoch
pod Pilíšom
na chate.*

*Všimol som si
frndulienky
strapaté.*

*Mali šarm a
hlások tenký
o-jo-jój!*

*Vyzerali
na Slovenky,
božemôj!*

*O pilíšskych
frdulienkach
málo viem.*

*Možno preto
vzbudili môj
záujem.
Sklamali ma
hned' na druhý
okamih.*

*Chýbala im
ľubozvučnosť.
Škoda ich.*

*Ten žalospev
o frndul'kách
a o nás
potrápil ma
cestou z Mlynkov
na Pomáz.*

Mlynky 3.10.2005

Angela Turáková
Lastovičkám

*Mama lastovička
štyri deti má,
celý deň stále
lieta a lieta,
trápi sa a snaží,
aby deti sýte boli.
- Čoedia lastovčatá?
- Mušky a komáre.
- Koľko potrebujú denne?
Okolo sto kusov.
A ešte keď to znásobíme
na deti a na štyri,
aké množstvo komárov
musí lastovička chytiť?
Divíš sa? Áno, lastovička
vždy len pracuje a pracuje!
Vidíte, že bez práce
ani vtáky nežijú,
ako sa aj vaši rodičia
o deti starajú.
Tak je to dobre:
život – to je práca.
To si dobre pamätajte,
moje milé „lastovčatá“!*

Štefan Lami Nesmelý Michal

Bola jedna chudobná žena a mala syna Michala. Bol driečny, mal peknú postavu. Medzi svojimi spoločníkmi hádam on bol najšvárnejší, preto mu aj závideli. Ako bez otca narodené a vychovávané deti, ani on okrem svojej matky od nikoho žiadnu podporu nedostal. Preto bol skromný a nesmelý. Vo svojom kruhu jeho spoločníci veľa ráz ho ponížili, zlostili sa s ním, vysmievali ho. Bol medzi nimi jeden hemžiaty namyslenec strednej postavy, ktorý z Michala mimoriadne rád si robil posmech. Boli už v dospievajúcich rokoch, chodievali často spolu za dievčatami. V takýchto prípadoch chcel vzbudiť pozornosť dievčat tým, že sa snažil zosmiešniť Michala.

Medzi dievčatami bola jedna, ktorej sa Michal páčil, a hanbila sa, aj ľutovala, že chlapci tak posmešne s ním zaobchádzajú. Raz namyslenec zas sa produkoval:

- Teraz mu potiahnem ucho, teraz mu dám frčku na nos. Potiahnem mu teraz kučeru vlasov...

Chlapci sa rehotali. Dievča – Zuzka – ale neznášala ďalej posmech a poznamenala:

- Michal, prečo sa nechrániš? Veď sa ho neboj! Od tohto povzbudzenia sa Michal posmelil. Veď doteraz si nikto nezastal na jeho stranu. Vychýlil si ruku – dlaň mal ako lopatu – a dal posmeškárovi facku, že ho krv zaliala.
- Udrel ma, videli ste? Udrel ma, mizerák! Mňa smel udrieť! Škrečal a lapal po vzduchu. Potom, utierajúc zakrvavený rypák, zastal si pred Michala a hovoril:
- Ešte raz by si to nesmel dokázať!

Michal na Zuzku pozrel, tá mu kývala hlavou. Namyslenec od Michala dostal ešte raz po ústach. Spadol horeznak. Postavil sa friško na nohy, poobzeral sa a hovoril:

- Idem ja odtiaľto, lebo ináč bude tu veľká bitka...

Dievčatá dali sa do smiechu, a smiali sa dotiaľ, kým namyslený odtiaľ nezmizol. Odvtedy spoločníci dali pokoj Michalovi, nikto sa neodvážil mu ublížiť, a Zuzka bola na neho pyšná.

Štefan Lami Smutný príbeh

Ako každý človek, aj biedny si zaslúži aby podľa svojich možností bol šťastný. Keď dospieva, je plný nádejou a očakávaním, že čo mu prinesie budúcnosť. V ružovej farbe vidí celý svet vo svojom okolí. Potom prichádza starosť ako čierna krava, a šliape mu na malíček. Čiže, ožení sa, založí si rodinu, odvtedy znáša ťažké jarmo osudu. Takto bolo to aj s Janom Želiarom. Hádám „ako-tak“ by sa mu bolo aj darilo. Veď mal dve pracovné ruky, dve mozoľnaté dlane, ktorými za normálnych okolností bol by zvládol ťažkosti. Ale okolnosti neboli normálne. Páni spravili vojnu na úkor chudobných „chrániť ich vlasť“. Vlasť však patrila tým, ktorí užívali jej hodnoty. Aj dvoch synov Jana Želiara odniesli na vojnu k Donu, hoci jeho roky sa už dobre pomíňali.

Bolo obdobie žatvy. Mal zožať všetko obilie svojmu gazdovi sám s dvanásťročnou dcérkou. Jeho manželka z pod neba znejúcim jajkaním ležala chorá na svojej posteli. Žila už len na morfiumských injekciách, ktoré veľmi ťažko bolo možno dostať. Lekár dával chorej injekcie radšej za potraviny ako za peniaze. Veď bola vojna a potraviny v obchodoch predávali na úradné lístky. Čo mali jedlá doma na zásobe, sa im minuli. Takto začali žatvu. Keď Jano Želiar postavil sa na kraj pšeničnej tably, oprel sa na kosu, pozrel hore na modrú oblohu a nahlas vzdychol:

- Pane Bože! Čo si ja tu počnem s týmto dievčatom? Veď mala by sa ešte hrať na brehu Galgy.

Potom založil kosu a dal sa do práce. Dievčatko bralo hrste podľa svojej sily. Žali na horúcom slnku do poludnia. Vtedy unavení a hladní sadli si k obedu. Bol to obed veľmi skromný „kukuričné gance“. Nebolo na tých ani mastí, ani tvarohu. Osolili a jedli ich studené a suché. V krčahu pitná voda bola teplá. V šírom poli prameň bol ďaleko. Tam ísť na čerstvú pitnú vodu bolo by si vyžadovalo mnoho času. Preto na suché gance upíjali si vodu teplú, aby sa im v hrdle dolu ľahšie kĺzali.

Po krátkom oddychu pokračovali so žatvou. Bolo už dobré popoludnie, keď Jano Želiar dostal závrat, práve že nespadol do svojej kosy. Kľakol si, a utierajúc zaslené oči zas pozrel hore na nebesá, v sebe takto rozmýšľajúc:

- Óch, Bože nebeský! Čo som ti tak zle urobil, že ma takto trestáš? Synovia, ktorí by mali tu zať miesto mňa, sú na fronte. Manželka doma mi leží chorá, a ja tu s týmto dievčatom. Prečo nie tých trestáš, ktorí

spravili túto špinavú vojnu? Ich trestaj Bože – Otče neporazených, ich nenechaj!

Keď mu závrat prešiel, postavil sa a hovoril dievčatku:

– Niet iná možnosť, iba ťahať kosu, zbierať klásky, ak chceme jesť na zimu.

A žali, mordovali sa, pokým žatvu nedokončili. Po skončení leta nasledovala jeseň, po jeseni zima, potom jar. Medzitým historické udalosti postupovali nad ich hlavou. Na jar umrela im matka, ale aj vojna sa skončila. Tých, čo vojnu robili, kľatba Jana Želiara neobišla. Po vojne v histórii po prvý raz ich všetkých vystriedali.

Štefan Lami Strážny anjel

Pre človeka sú dve možnosti, alebo ho smrť odnesie za mladý, alebo ostarie. Staroba je veľmi posmešná. Z krásnych ženských tvári spraví vráskavé bábiky, len žiar ich očí, úsmev ich pier pripomína ich niekdajšiu mladosť. Z pevných, driečnych mužov spraví ohnutých, postenkávajúcich starých otcov. Ale ostane ich zdravý humor. Starý človek stále hľadá čosi. Kedy fajku, kedy okuliare, kedy palicu alebo protézu. Pohne sa niekam, ale idúcky zabudne, čo chcel. Ak sa stretnú dvaja bývalí priatelia, sú samá ponosa:

- Už ma nohy nechcú nosiť...
- Mňa zas nohy bolia...

Sú obaja príliš hluchí. Ale na to, čo sa stalo s nimi pred päť-šesťdesiatimi rokmi sa dobre pamätajú. Tak je to aj s Pavlom Gudom. Sedí v príjemnom chládku a rozmýšľa: čo som, kto som, aký človek som ja vlastne, a aký som bol?

- Navlieka si myšlienky jednu do druhej.

Pokladám sa za pochybnosťami hrdlačujúceho sa, priemerného človeka. V súvislosti bytia a vedomia pokladám za prvotné bytie, čiže naveky jestvujúcu a menlivú hmotu. Vedomie pokladám za závislé od hmoty. Vo viacstoročné kanonizované náboženstvá neverím. Napriek tomu, že sa k nim viažu veľké kultúry, ľudové obrady, sviatky, a boli inšpiráciami pre obdivuhodnú umeleckú tvorbu. Nemožno vedieť, koľko je v nich historickej pravdy, a koľko je v nich toho, čo múdri ľudia k nim pripísali. Práve tak neverím ani v teórie nariadenosti človeka. Domnievam sa, že človek má významnú úlohu vo formovaní svojho života. Všetko v živote človeka sa vyskytnú zdanlivo náhodné javy, ktoré ovplyvňujú jeho život, a vždy súvisia s inými javmi. Stane sa, že človek je niekde na zlom mieste v zlom čase. Môže mu napríklad spadnúť tehla na hlavu. Koexistencia dvoch takýchto náhod je vo vzťahu dôvodu a účinku, ktoré môžu zapríčiniť aj smrť človeka. Vtedy hovoria:

- Kde smrť čaká človeka, tam ho nohy odnesú.

Čiže, mohli by sme povedať, že pre toho človeka vopred bolo nariadené, aby práve vtedy došiel tam, kde a kedy tá jeho smrť zapríčiňujúca tehla padla. Ale ten človek, ktorý sa chystá na samovraždu, sám rozhodne, že kde, kedy, a akým spôsobom končí svoj život. Na takýto prípad už nie je platné tvrdenie, že: „pre toho človeka od jeho narodenia to bolo nariadené“. Veď mohol by ešte žiť, ak sa z dajakého dôvodu sám nerozhodne kde, kedy, a akým spôsobom skončí svoj život.

Preto sa mi to všetko motká v mojej starej, šedivej hlave, lebo aj v mojom živote sa prihodili také udalosti, ktoré by mohli nepriaznivo určiť vývoj môjho osudu. Najživšie sa pamätám na dva takéto prípady.

Na asódskej železničnej stanici na jar v roku 1959 v jeden pondelok ráno deviatim cestujúcim zapríčinilo smrť vlakové nešťastie. Cestujúci čakali na od Chotvanu (Hatvan) prichádzajúci, a do Pešti premávajúci vlak. Na obzore od Chotvanu sa objavil vlak. Niekoľkí cestujúci prešli na druhú stranu koľajníc prichádzajúceho vlaku. Tento raňajší vlak v pondelok vždy bol preplnený, a kto nastúpil na vlak z tejto strany, mal šancu, že dostane miesto na sedenie. Aj sám som viackrát využil túto možnosť. Ale na obzore objavený vlak nebol ten, ktorý čakali. Bol len cez stanicu prechádzajúci rýchlik. Na susednú koľajnicu od Pešti práve vtedy prichádzal druhý rýchlik. Oba v totožnom čase prebleskli cez stanicu. Tých, ktorí prešli na druhú stranu koľajnice, vzdušný vír strhol pod kolesá vlaku. Ja s manželkou tri dcéry sme odprevádzali do Pešti, kde sa vtedy učili. Vedľa mňa stál priateľ, ktorý si syna odprevádzal tiež do školy. Aj ja som chcel ísť na druhú stranu koľajnice s rodinou. Už sme sa pohli. Môj priateľ nás zdržal a hovoril:

- Ja som raz už stál medzi dvoma vlakmi, keď prebehli vedľa mňa. Som rád, že som prežil túto chvíľu.

Pokým to hovoril, moja manželka už vrieskala. Bola nízkejšie postave a videla, ako šliape vlak pod kolesami tých ľudí. Mohli sme byť aj my medzi nimi. Priateľ nás zachránil.

Aj na ten druhý príbeh sa dobre pamätám. Bol som v štyridsiatich rokoch, keď sme stavali dom najstaršej dcéry. Ani na našom pozemku, ani v blízkom okolí studňa nebola. K stavbe potrebnú vodu sme vozili traktorom z jedného potoka. Túto prácu sme vykonávali s traktoristom dvaja. Pre mňa ani na traktore, ani na vodnej nádrži vhodné miesto nebolo. Bola letná horúčava, mal som na sebe iba plavky. Nad ťažným hákom vodnej nádrže bola pripravená nástrojová debna, na tej som sedel. Cesta, ktorá viedla od nášho pozemku k potoku, bola svahovitá, preto sme napredovali dosť rýchlo. Cestu na jednej časti krížil menší výmol' po ktorom sme mali prejsť. Traktorista svoj stroj nespomalil. Keď sa prekotúľal zadnými kolesami cez výmol', výtlak vychýlil ťažný hák. Ten ma z nástrojovej debny vyhodil. Spadol som dopredu, medzi traktor a vodnú nádrž do výmol'a. Potom už len na to sa pamätám, že hlboko som vzdychol. V tej sekunde ľavé predné koleso vodnej nádrže prebehlo cezomňa. Znovu som vzdychol, vtedy prebehlo cezomňa zadné koleso vodnej nádrže. Nečakané nešťastie sa stalo v priebehu niekoľkých okamihov. Traktorista zastavil stroj a bežal ku mne. V blízkosti boli aj očití svedkovia, aj tí mi prišli na pomoc. Jeden z nich bol predseda rady. Ja som tam v bezvedomí ležal. Netrvalo to dlho. Najprv som videl veľa drobných hviezd, potom mi to prešlo. Pomohli mi postaviť sa na nohy. Moje celé telo bolo krvavé, ale pohl som sa domov na

svojich nohách. Predseda ma odprevadil. Bývali sme blízko. Doma som sa poumýval, potom som si ľahol do svojej postele. Vtedy zas som stratil vedomie. Ani to netrvalo dlho. Lekára skoro priviedli. Preskúmal ma, potom hovoril, že kosti nemám zlomené. V nasledujúcich dňoch nehybne som ležal vo svojej posteli. Nehodu som prežil s dvojťždňovou zdravotnou dovolenkou.

Teraz môj rozum hľadá príčiny náhodných udalostí, ktoré sa so mnou stali. Ten môj priateľ vedľa mňa na Asóde mohol by cestovať so synom jedným vlakom skôr, alebo jedným vlakom pozdejšie. Bola náhoda, že sme sa stretli, a že bol práve vedľa mňa. Takto nám zachránil život. V druhom prípade cezomňa prebehnutá ľarcha vodnej nádrže mohla mi zapríčiniť škodu na celý život, ba aj smrť. Okolnosti aj tu sa vyvinuli pre mňa priaznivo. Podvedomie mi šepká úplne jednoduchú odpoveď:

- Pavol Gunda, v kritických chvíľach tvoj strážny anjel ťa dobre zachránil.

Tvoj strážny anjel...

Ako decko, ešte som veril v neho. Či bolo len pekné a dobré byť deckom, a veriť!

Ach, do paroma s dávnyma historkami. Teš sa človeče, že ešte žiješ. Pozri sa, práve zapadá slnko v diaľke za horami a pripomína ti, že život je pekný...

Mária Uhrinová
Na opustenú búdku klopajú perly slz

Duša dieťaťa je nedotknutá zlobou sveta, je čistá, úprimná, preto si aj priateľov hľadá často vo svete tých, čo sa nevedia pretvarovať. Či dieťa môže za to, že sa svojou nehou dotýka hviezd a keď zlietne dolu, vidí nesmiernu oddanosť v očiach psíka? Toho hravého priateľa, ktorý za svoju službu nepýta žiadnu odmenu. On je ten, čo vie radosť dávať a teší sa z radosti iných.

A tak jedného januárového, baletkami snehových vločiek vyzdobeného dňa, priniesol starký svojim vnúčatám malú chlpatú guľôčku, ktorá sa svojou prítulnosťou zmestila do dvoch ľudských dlaní. Mala veselé očka, šantivý chvostík a znamenala radosť v rodine. Bol to malý psík. Aké bude mať meno? Aby nedošlo k detským šarvátkam, rozhodli sa, že budú losovať. Starký pohotovo poskytol svoj starý klobúk, lístky sa v ňom premiešali a na vytiahnutom sa objavilo vznešené meno – Tarzan. Čo na tom, že svojím vzrastom nebol veľký, že mal len obyčajný šedivý kožuštek, ale verné, preverné srdce psa.

Jeho detská hravosť sa prejavovala výbušne a svojsky. Všetko považoval za hračku a s veľkou radosťou porozťahoval vyšívacie bavlnky okolo tancujúcej trávy v záhrade, sušiacu sa košeľu možno považovať za pochúťku, nuž ju svojimi zúbkami aj načal a miesto čítania vyskúšal svoje ostré „hryzáčiky“ aj na okrajoch vypožičanej knihy. Aké šťastie, že kniha patrila človeku, ktorý mal pochopenie pre jeho detské figle a nenahneval sa, lebo tiež poznal verné psie srdce.

Bol to obyčajný psík. Ale jeho láska možno prevýšila aj tú ľudskú. Vždy sa tak veľmi tešil na ich návraty domov, jeho radostné pohyby sa podobali tancu a svojím psím ujúkaním sa prihovárал v nádeji, že ho pochopia a porozumejú mu.

Bol hravý. Na dvoch nôžkach dokázal „slúžiť“ a otáčať sa ako tanečník, ak sa vo výške objavila lákavá pochúťka. Často sa mi však zdalo, že mu išlo skôr o to, aby urobil radosť deťom, ktoré jeho „umenie“ pozorovali. A to behanie po dvore s veľkým polenom v papuľke, pamätáš, Tarzan? Viem, že si chcel potešiť svojho pána, ktorý ti zdanlivo korisť chcel vziať, ale ty si sa znovu rozbehol s radostným vrčaním, cupkajúc po dvore a všetkých si obdarúval veselým smiechom.

Býval si smutný, keď ťa tvoji páni opúšťali na dlhší čas. Viem, ty si to cítil, Tarko, a mám dojem, že sa vtedy aj rosa slzy zaligotala v tvojom smutnom oku a clivý pohľad akoby bol hovoril: „Vráťte sa skoro, budem vás vyzerať

pri bránke. Som verný a nesklamem.". A aké radostné bývali zvitania... Konečne si si mohol kludne ľahnúť na slnečné miesto, lebo už si nemal takú zodpovednosť.

A tá tvoja nesmierna láska k mladým deťom! Vždy si ich chcel chrániť, len si to nevedel povedať. Ale tvoje skutky boli výrečnejšie ako tisíce slov. Veď či sa nestalo, že niektoré z nich aj spadlo na teba, udrelo ťa stoličkou, nechtiac pristúpilo labku, ale ty si im vždy odpustil. Neublížil si nikomu. Ani tým nie, čo ťa raz na ulici nemilosrdne zbili. Ale či sa môže pes ubrániť proti ľudskej krutosti?

A čas neľútostne ubiehal. Jar ti prinášala radosť v podobe pestrofarebných motýľov, lebo ťa hojdaľa v zelenej tráve záhrady, keď si bol šťastný, že tí, ktorých máš rád, sedia v tvojej blízkosti. Deti ti viackrát „na narodeniny“ darovali dúhovú loptičku, s ktorou si sa nesmierne rád hrával pre potechu všetkých.

Jesenné dažde ti klopkali na strechu búdky a zima bola rozprávkou s ihravými vločkami a často aj tvoj čierny ňufáčik zafarbila nabiele.

Ubiehali roky stomíľovými krokmi, veď ktože zastaví ich beh? Schody k teplej búdke boli už vzdialenejšie, tvoje nôžky akosi oťaželi, častejšie si bolo treba oddýchnuť. Aj pozorné a verné psie oči pomaly prestali slúžiť. Usadil sa v nich hlboký smútok. Oddanosť a láska ti vtedy pomáhali vycítiť blízkosť človeka, ktorého obraz si mal hlboko vo svojom srdci. Či ti ozaj urobilo radosť občasné pohladkanie? – Ľudia sa vždy tak náhlia a zabúdajú na nežnosti. Nebude ich to raz mrziť? Nebudú smutní potom, keď už bude pozde? – Ale aj v tomto veku ubúdajúcich síl si mal radosť, keď ti sľúbili, že ti niečo prinesú. Akoby si svojím nemým pohľadom prikývol, keď ti povedali: „Len stráž, Tarko, ja sa vrátim...“ A ty si čakal a strážil, verný svojou psou vernosťou. Oj, keby túto tvoju krásnu vlastnosť mali aj všetci ľudia...

Tvoje posledné dni boli plné bolesti a smútku. V tebe aj okolo teba. Ale vždy si strážil a čakal trpezlivo návrat svojich. Aj vtedy, keď sa tvoje nehybné telo lúčilo pred dverami, s tvárou obrátenou k bráne, akoby si čakal, kedy sa vrátia... Vrátili sa a tvoj šedivý, nehybný kožuštek a mĺkva tvár im zlomili srdce žiaľom. Lebo za vernými priateľmi veľmi smútime a ty si bol taký až do posledného dychu...Vďaka ti, náš milý psíček, láskavý priateľ, Tarko.

Na opustenú búdku klopkajú perly slz a po tvojich stopách blúdi mĺkve ticho. Smútok sa usadil na veľkom dvore a mesačný svit ťa pohľadza v zasneženej zimnej záhrade...

Juraj Badinka Gondášik

Chod'iv do cirkevnej slovenskej školy. Padó medzi tich, čo malí šez rokó. Bó medzi ňima najmladší, narod'iv sa tridciatiho prviho decembra v d'ën na Silvestra. Pán rector bó obd'álečná roďina, tak ho prísne učil'i a sa dobre a ľahko učiv, bó najviac preňik.

Keď tretú klasu skončiv, pán rector vraví jeho ocovi: *Tochto hlapca na rok zapíš do maďarskej školy, má dobrí rozum, nak sa učí vo višej škole, nak bude sňeho voľač.*

Tak sa ďalej v maďarskej učiv, aj tan bó dobrí žiak, aj tan sa ľahko učiv. Cez ľeto ho zenaľi za gondáša, do októbra prviho, nak aj kukuríčisko spas-je. Pán rector to dovoľiv, veď von dohoňi druhich, veď je hlapec mocní, a má dobrí rozum.. Veď v tížni edoráz – dvaráz ho poslav k paňi rectorke nanosiť vodu na praňja, na kúpaňja. To on ľahko a d'áčne vikonav, a paňi rectorka ho takíto čas nachovala s tvarožňikom, makovňikom, veď bó nave-ki lační. Čeľad veľká, roďičja chudobní, način je zárobok. *Tan sa aspoň naješ a sa naučíš sel'jackú robotu.* – Tagto mu káže otec.

Enu sobotu mať ho s plačon chiťila za ruke a šla s ňin na pl'ac. Edon sel'jak ho zenav za gondáša do prviho októbra. A v ňeďeľu pán gazda aj prišó: – *No, sadaj na koň, id'eme na sálaš.* Si pobrav pokrôčok a sadó do šaragl'i. Mať plađe, sestre a známi ho viprávajú. Veľkí sálaš, veľa uviere, ňaña Marka je gazďiná, Bába apóvka je gazda, lutka, Il'ka dve d'jóke, a hlapec je Paško. Starí bíreš sa zovje Ondriš a mladí je Mišo a gondášik je Ďuro. Keď slnce vichádza, to mnoho statok, sviňe-prasťe asi 50, krave 17, husi okolo 60 kusí pásť do poluňa a popoluňi do večera. Po kosbách po strňisku, po lámačkách po kukuríčisku. Gondášik je na nohách celí d'ën, a bosí.

Mav zenanje sande, aľe gazďiná ho uťešila: – *Veď tje tí dobrie budú na jesen, keď pódeš do školy.* Idú planje čase, a dažďe, nohe sa mu popukajú, ráno je veľká rosa, ho štípe, od bolastí plače. A gazďiná: – *Ty chlapče, ráno keď stávaš, nohe si oští, tak sa tí zastrábja.* V noci mu je zima pod ťenkin pokrôčokon. Tvrdó čaká prví október, rád sa učí, zradosťou chodí do školy. Usiluje sa, žebi dohoňiv tich, čo sa už edon mesac učja.

Skončiv šesť klasi, aľe višé učiť sa ňemohó. Otec chudobní, je veľa bez robofe- dvacjate roke (1920) sa ľaškje. Mať je enak chorľavá, do višej školy sa pustíť ňemóže. Način je zárobok, pri stolfe sadajú vósmi.

Gondášik ostáv bírešík a aj naďalej je Ďuro. Toto sa stálo v rokoch okolo 1925-1932.

Juraj Badinka Prvί kosec

Pavko bó voják už druhί rok. Cez ľeto vojáci dostáli slobodu tížnen, dva. Takίto čas je mnoho robota – kosbe, zväžačka, tlačbe, naćin sa robotńίci aj doma aj na pánstve.

Tak aj Pavko dostáv dva tížne. Šó po roďίne, kto ako sa máva, ako žiju. Andíka ho privítala: – *No báťa Ondriško tá už čaká!* – je to ocov najstarší brat.. Tak mu báťa už aj hovorí: – *Čo budeš sinko robiť za tieto dva tížneč. Naćin si málo zarobiť. Tam pri ton vojsku sa iba prekárate, po večeroch sa táľate, odichujete, dobre žijete. Báťa ho rád malí, malí tri d'joke, sina ňi. Od malíčka učilí aj jeho na sel'jacku robotu. Skonč si ćin vjac, v životeť tí bude na osh.* – vravievalí mu. *Tu sa kosbe, son sa aj toho roku zenav do pánstva, cez kosbe, zväžačke, aj do tlačbe. Sa mi naćin 10-12 koscov, aj tēľkoto hrabáčke. Dobrí hlapi s pod kose sa vojáci – to bolo 1939-ton – tak son našho murára, barbjara, d'ejakích majstrov zenav, aj takiho čo vje kosiť, aj takiho, čo sa teraz učí a probúva. Chľeba je naćin na celí rok, ved' ho už ňemóž dostáť iba na cedulke!*

Ja vjén, že ti dobre kosiš, son tá ja učiv. Naćin mi je prvί kosec. Son tí už aj hrabáčku opatriv. Ved' ju poznáš, mladá, pekná a mocná a vje dobrvó navariť. A Pavko na to: Ako ja bud'én prvί kosec medzi staršíma? Ved' od vás, báťa, je lepší kosec aňi ňenaćin! Ti sa nič netráp, ved' ja viem, ako ti vieš kosiť. Ved' za tēbó ja pód'én. No tak už ved'ev, aj sa zahúťav Pavko, že ać von pód'e poprede, tak ľaškjé dńi čakajú naňho. Ved'ev, že báťa ako kosja. Takí riadok hnaľi, že hrabáčka dvaráz telko snope robila. Chud'ína sa vždi takto ponosovala: Na rok ván ňebud'én hrabáčkou! Ale zato ľen ona bola.

No tak sinko sa hotuj, jeďeňja, pokróćok, ćakan, kosu na ňeďeľu je tu od pánstva voz, id'eme na Gerendáš do majera Belicaího. ňeďeľu popoluňi 12 kosci a 12 hrabáčke, pokládľi kose, ćakaňe, kvaćke, čo eno-druhvó, čo sa do takejto robotě sveći. Pred večerou dvošľi tavo.

Ćistá staja jich čakala zoz slamó popravenvó mesto, tu budú nocovať. Po večeri báťa sa ozvalí: – Ľud'ja tak zavćasu ľíhať, hňed' je ráno, naćin stávať do robotě! Po raňajki šľi do žita.

No, tak prvί radok vitŕen ja. Žebi bó praví, strŕisko ňivel'kvó, šecko nak bude v porjatku. – vravelí báťa. Naćachrilí kosu a stimato slovami zatľi kosu poprvó:

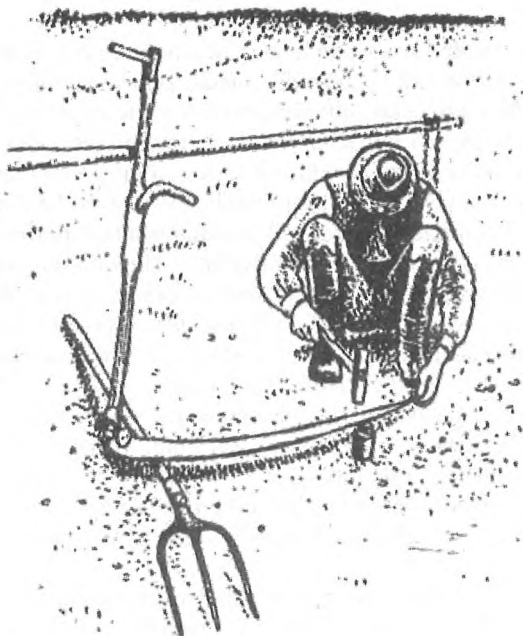
No tak Bože oće, pomáhajte, a dajte nám sili do každej žili, i kus slaŕine! Slaŕinu ňezabudŕi, ľebo bez slaŕine kosa ňechitá! – hovorja moj báťa.

Ked' prví riadok viťali, tak mi hovoria: – No, sinko, za tinto ti id'eš popretku a ja za t'ebó. Tak sa usiluj, abi sa nahala aj na druhjé dñi sila.

Popredku pód'en ja? Ved' son ja najmladší! – vracia Pavko. No iba ti buc napokoji, ved' ja pokrácán za t'ebó. – odpovedali Báťa aj šli, kosa jin naveki okolo mojich petách šuchotala. Tak sa Pavko misev usilovať, žebi aj druhí včas stávali.

Ťaškjé dva-tri dñi mav, kin do tejto chlapskej robofe ñeprivikó. Je vojsko inak ťaškvó. Ale bó mladí, silní ľachko privikó, rozrobiv sa a vitrvav dokonca. A prirobiv chľeba, ľebo bratja, sestre sa ešte maljé. Chľeba bolo dostáť ľen na cedulke.

Sa toto stálo 1941 roku. Takto ostáv Pavko za mladi prví kosec. Aj takúto robotu sa naučiv. Báťa ho aj do tohto zaviedľi.

Ján Chlebnický
Stretli sa aj „tretie lastovičky”
*päťdesiatročné maturitné stretnutie bývalých
čabianskych gymnazistov*

Gymnázium s vyučovacím jazykom slovenským v Békešskej Čabe bolo založené 1. septembra 1949. Jeho prví študenti maturovali v roku 1953 a v roku 2003 si zorganizovali päťdesiatročné maturitné stretnutie. Pri tejto príležitosti z rôznych materiálov – fotografií, výstrižkov z článkov z dobových novín – zostavili zaujímavú výstavu a pripravili „zošit” s titulom **Spomienky prvých lastovičiek**. O rok neskôr sa mal podobne stretnúť nasledujúci ročník absolventov čabianskeho slovenského gymnázia. Začiatkom júla 2005 nasledovali aj „tretie lastovičky”, v poradí tretia maturujúca trieda Slovenského gymnázia v Békešskej Čabe. Ale nielenže sa mali stretnúť, ale sa aj stretli. Kde inde ako v Békešskej Čabe, v bývalej budove vtedajšej slovenskej školy na Irányiho ulici.

Keď sme maturovali – v roku 1955 – boli sme pätnásti a po päťdesiatich rokoch sme sa zišli trinásti. Dvaja chýbali, Judita Jánosiová (Poljóková) zo zdravotných a Štefan Farkas z rodinných dôvod. Šťastná generácia – všetci

Po päťdesiatich rokoch na tých istých miestach.

*Dievčatá: Mária Csemanová (Juhászová), Piroška Árvaiová (Majernyiková),
Zuzana Ambrusová (Zelenáková), Mária Boldizsárová (Somogyiová)
a Mária Szelcsányiová (Angusová).*

žijeme. Avšak na „triednickej hodine“, keď sme s ľútosťou museli konštatovať, že spomedzi našich bývalých učiteľov už teraz nikto nežije, alebo nemáme žiadne správy o nich, veru sme zosmutnели.

Po minúte ticha venovanej pamiatke našich zosnulých učiteľov v abecednom poriadku sme sa navzájom informovali o tom, čo všetko sa s nami stalo počas uplynulých päťdesiatich rokov. Z kratších – dlhších „referátov“ vysvitlo, že v živote sme všetci dobre obstáli, prospeli. Nielen tým, že z pätnástich šiesti sa stali pedagógmi, dvaja inžiniermi (strojným a agrárnym), jeden advokátom a ostatní pracovali v rôznych iných zamestnaniach, ale aj tým, že niekoľkí počas celej svojej aktívnej činnosti zostali na slovenskom poli. Jeden z nich sa vyznamenal tým, že sa stal známym prozaikom domácej slovenskej literatúry. Pritom aj ďalší využívali znalosť slovenského jazyka buď vo svojej práci, alebo ako sprievodcovia turistov, v rodinných kontaktoch, keď navštevovali svojich príbuzných presídlených na Slovensko alebo len ako turisti v susedných slovanských štátoch.

Teraz bez výnimky všetci pätnásť – šesť dievčat a deväť chlapcov, siedmi zo Slovenského Komlóša, traja z Békešskej Čaby, dvaja z Veľkého Bánheďu a ostatní z ďalších Slovákmi obývaných osád Békešskej župy – boli sme deťmi chudobných slovenských sedliackych rodičov. Na vtedajšej našej rozlúčkovej slávnosti ani jeden z nás sa nemohol popýšiť honosnými, prepychovými „rovnošatami“, ba poniektorí sa museli uskrniť s obno-

Chlapci: Samuel Csicsely, Pavel Paksy, Ján Lukoviczky, Pavel Zelenák, Ján Kolarovszki (Jenő Kassai), Ján Chlebniczki, Michal Hrivnák a Michal Francziszti.

senými oblekmi, zlými topánkami a podobne. Vysvitlo to aj z rozhovorov, aj z dobových fotografií, ktoré sme si s veľkým záujmom prezerali.

Po maturite sme desiatí pokračovali v štúdiách (na budapeštskom slovenskom učiteľskom ústave, v Segedíne na pedagogickej vysokej škole, na univerzitách v Budapešti a v Miškovci). Ďalší išli pracovať, ale aj oni boli nútení popri zamestnaní absolvovať ďalšie školy a rôzne kurzy.

Potom sme všetci tvrdo zápasili so životom, borili sme sa s ním, pracovali na rôznych pracoviskách, vychovávali deti, až nadišiel čas pre všetkých nás odísť do dôchodku. O tomto rozprávali ďalšie, už novšie fotografie, o deťoch, o vnúčatách.

Po „triednickej hodine“ maturitné stretnutie pokračovalo v Dome slovenskej kultúry, už za účasti rodinných príslušníkov, menej viazanou formou, spomienkami na bezstarostné šantivé študentské roky. Prv, než sme sa rozišli, prisľúbili sme si, že o rok sa znova stretneme. Časť účastníkov maturitného stretnutia, ktorí došli zďaleka, bola ubytovaná v kolégiu slovenskej školy. Tam sa v spomienkach pokračovalo. Rozhovor nemal konca-kraja, takže oni, nevyoddychovaní, ustatí, ale obohatení obnovenými zážitkami sa vracali domov zo stretnutia.

*Vtedajšia budova slovenskej školy na ul. Irányiho.
Dnes škola č. 2*

Pavol Bujtár Dni Nadlaku

Keď by sa niekto podujal napísať súčasné dejiny mestečka Nadlak, veru by v žiadnom prípade nemohol obísť rok 2005. Nie preto, že bol to rok vrtošivý, s mnohými a bohatými vodnými zrážkami, s malým počtom teplých a slnečných dní, alebo že nadvýroba kukurice tunajších súkromných hospodárov ochudobnela (veľmi malá cena na trhu, vysoké výrobné náklady na jej vypestovanie) ale najmä preto, že toto mestečko si prvýkrát zasvietilo samé sebe, v rámci dvoch sviatočných dní.

S iniciatívou prišli niekoľkí zastupitelia v miestnej rade, ktorým sa podarilo presvedčiť o potrebe a význame takejto akcie aj ostatných členov, a tak celá záležitosť začala naberať na konkrétnosti. Pravda, bolo potrebné nájsť nemalé finančné zdroje – a našli sa, bolo treba zostaviť početný organizačný kolektív, ktorý by si celú akciu premyslel do najmenších detailov a potom skonkrétnil – a zostavil sa, bolo potrebné nájsť nejakú historickú udalosť v dejinách mestečka, na ktorú by celá akcia mohla nadviazať – a našla sa: 27. august 1800, keď predstavitelia kráľovskej komory na Pejčke úradne

Po nadlackých uliciach prechádza sprievod

povolili Slovákom z neďalekého Slovenského Komlóša usadiť sa v Nadlaku popri iných národnostiach, ktoré už v Nadlaku bývali a obrábať tunajší neobrobený chotár. A čo viac – v tom je symbol či vlastne heslo, pod ktorým slávnostné dni prebiehali: priateľstvo a vzájomné porozumenie všetkých tu žijúcich národností, ktoré je temer príkladné.

Oslavy prebiehali počas dvoch dní, a to 27. a 28. augusta.

Už v predvečer osláv mestečko bolo na nohách. Tisíce ľudí naplnilo ulice a šli sa pozrieť, čo sa to tam na pláci (v centre) vystrája, veď celý deň bolo zo všetkých strán počuť muziku, desiatky áut, ľudí, zamestnancov jednotlivých podnikov naplnili park v centre mesta a všade sa zjavili stánky, stoly, lavice, svietilo tisíce žiaroviek... čapovalo sa pivo, muzika hrala na dobrú vôľu a dym opekajúcich sa čevapčícov dráždil nos (i žalúdok) návštevníka. To bolo v piatok večer.

A v sobotu, v prvý deň, začali oslavy: slávnostný sprievod od mestskej rady až do centra, slávnostné príhovory, prejavy domácich, hostí, odovzdávanie ocenení radu občanov mesta za ich celoživotné dielo, slávnostné bohoslužby v evanjelickom kostole za prítomnosti predstaviteľov všetkých vierovyznaní v Nadlaku, obed, neobyčajne bohatý kultúrny program domácich, cezpoľných, ale aj zahraničných súborov, ohňostroj a bál. Návštevníci obsadili lavice, stoly všetkých stánkov k malému občerstveniu (nie zdarma), mohli si pozrieť spôsob výroby niektorých domácich výrobkov, ale aj ochutnať ich: výrobu domácej dolnozemskej klobásky, brdovcov, koláčov, kysnutých halušiek griliášov, herovkov, tkanie na krosnách a iné. Na radosť tých najmenejších sa celý deň krútil kolotoč.

A druhý deň, v nedeľu, obyvatelia zaplavili úzke aleje parku za mestom. Najprv sa v meste predstavila svojou zručnosťou domáca jednotka hasičov, ale aj niekoľko skupín z blízkeho okolia a potom na to všetko čakalo šestnásť kotlov hovädzieho paprikáša i gulášu pod starými topolmi v parku, v ktorých korunách sa spájal dym, muzika, vôňa praženého mäsa a vrava stovák oslavujúcich. A tak sa to nadránom skončilo. Hostia i oslávení sa rozišli v hlbokom presvedčení, že po roku si to opäť zopakujeme...

Ale najkrajšie na všetkom je, že oslavy aj týmto spôsobom poukázali a dokázali rozhodnutie všetkých národností tohto mestečka žiť naďalej v priateľstve, bratskom porozumení a vo vzájomnom rešpekte a úcte všetkých, ktorí tu žijú.

Natália Murvaiová Lopusná Večierky v utorok

V roku 2003 sa v kruhu mladšej generácie zrodila myšlienka založiť nejaký krúžok, v ktorom by sa mohli stretávať mladí Slováci nášho mesta. Sadli sme si s Annou Ištvánovou a rozhodli sme sa, že založíme klub. Prišla chvíľa prvého stretnutia, a tak sa zrodil klub pod názvom „Večierky v utorok“. Členovia klubu sa pravidelne stretávajú každý mesiac. Program sme zostavili tak, aby si každý našiel pre seba najvhodnejšiu zábavu. Aké programy máme? Boli sme v divadle, pozerali sme slovenské filmy. Varili sme bryndzové halušky, piekli sme šišky, urobili sme šalát z jesenných plodov, robili sme vence a stolové ozdoby na Vianoce, mali sme výlet do Budapešti, robili sme ozdoby na Veľkú noc, viedli sme debatkы o všedných problémoch atď. Cieľ klubu sa splnil. Počet členov sa pohybuje od 15 až po 24 osôb. Každý k nám chodí rád a ozaj sa cítime veľmi dobre počas tých niekoľko hodín, ktoré strávime spolu.

Časť členov klubu pri ochutnávaní halušiek

Peter Pečeňa Druhýkrát v Brezne

Naša úspešná učiteľka **Zita Berkiová** už druhýkrát dosiahla úspech v meste Brezno so svojimi umeleckými maľbami.

V októbri roku 2004 bola Ministerstvom školstva SR a mestom Brezno zorganizovaná celoštátna umelecká súťaž „Chalupkovo Brezno“. Súťaž sa konala v priestoroch mestskej synagógy, kam priniesla učiteľka čabianskej slovenskej školy tri maľby na hodvábe a jeden obraz maľovaný na skle. Medzi výbornými maliarmi bola najlepšia práve Zita Berkiová. Dostala prvú cenu, malú bronzovú sochu LAUREÁT a možnosť zorganizovať samostatnú výstavu.

Táto výstava sa konala 14. - 16. októbra 2005 tiež v mestskej synagóge. Na výstave bolo prezentovaných 19 malieb. Autorka pripravila album, ktorý darovala pánovi ministrovi školstva SR Martinovi Froncovi, pánovi primátorovi mesta Brezno a organizátorom výstavy. Zvláštnosťou je, že autorka neovláda slovenčinu a komunikuje len prostredníctvom svojho umenia. Jej jazykovými pomocníkmi boli Helena Somogyiová, Mária Ištvánová a Judita Pribojszká Molnárová.

(autor je žiakom čabianskeho slovenského gymnázia)

Učiteľka Zita Berkiová s odmenou

Pavol Žibrita
**Významné zmeny na Slovenskej škole
v Békešskej Čabe**

Uplynulý rok bol pre Slovenské gymnázium, základnú školu, materskú školu a kolégium zaujímavý z viacerých pohľadov. Mohli by sme povedať, že rok 2005 sa v živote školy stal doslova prelomovým rokom. V jeho prvej polovici prebiehali pomerne tvrdé a zložité rokovania o prechode školy pod správu Celoštátnej slovenskej samosprávy (CSS). Tento krok do „neznáma“ postupne a po počiatočných obavách odsúhlasila väčšina rodičov, zamestnancov a pedagógov školy. Takto sa CSS od 1. júla 2005 stala prevádzkovateľom Slovenskej školy a dnes sa už začína prejavovať, že to bol krok správnym smerom. Pomoc, ktorú sľúbil predseda CSS p. Fuzik sa stala skutočnosťou hneď po prevzatí školy. Ako nový prevádzkovateľ CSS súhlasila s otvorením tretej skupiny (20 detí) v materskej škole, s čím bývalý prevádzkovateľ – miestna samospráva – nechcel súhlasiť. Týmto krokom sa

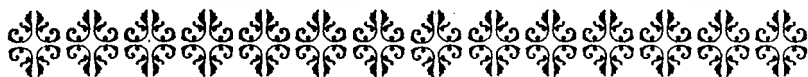
Najmenší v čabianskej slovenskej škole

posilnila pozícia školy v meste a vyzdvihla sa aj práca Metodického centra pre materské školy s celoštátnou pôsobnosťou, ktoré pri Slovenskej škole vedie pani Edita Pecsényová. Po tomto kroku očakávajú rodičia i všetci zamestnanci školy v nasledujúcom období zlepšenie materiálnych podmienok a generálnu opravu prípadne prestavbu školskej budovy. Dnes už môžeme povedať, že počiatočné obavy a neistotu vystriedal mierny optimizmus.

Ďalšou zlomovou udalosťou v r. 2005 boli maturity po „novom“. Dvojstupňová maturitná skúška kládla zvýšené nároky na študentov 12. ročníka, predovšetkým s ohľadom na ich ďalšie štúdium. Nakoniec si väčšina z nich vybrala vyšší stupeň maturitnej skúšky a treba povedať, že ju zvládli vynikajúco. Svedčí o tom skutočnosť, že všetci pokračujú v štúdiách na univerzitách a vysokých školách, medzi iným na medicíne, technickej, ekonomickej a poľnohospodárskej univerzite, študujú sociálnu pedagogiku, komunikáciu, učiteľský smer atď. Študenti 12. ročníka dosiahli vynikajúce výsledky nielen v študijnej, ale aj v športovej oblasti. Na 1. ročníku Športového dňa stredných škôl sa Slovenské gymnázium práve vďaka nim stalo najúspešnejšou strednou školou v meste.

Z množstva udalostí, ktoré sa udiali v r. 2005 by sme radi vyzdvihli plodnú spoluprácu so slovenským generálnym konzulátom v Békešskej Čabe, ktorý zabezpečil vysokú finančnú podporu od slovenskej vlády, vďaka ktorej dostala škola nové školské ihrisko pre materskú školu, stolnotenisové stoly, nové zariadenie do tried a moderný lyžiarsky výstroj.

Ako vidno, rok 2005 bol pre Slovenskú školu vo veľkej miere rokom prelomovým. V čase keď väčšina škôl (a miestnych samospráv) zápasí so značnými finančnými ťažkosťami, s ubúdaním detí, spájaním škôl a s prepúšťaním pedagógov, má naša Slovenská škola v Békešskej Čabe zabezpečené dobré podmienky pre štúdium detí a kľudnú prácu pedagógov. Vďaka za to patrí všetkým, ktorým osud našej školy nie je ľahostajný a vyvíjajú každodenné úsilie, aby sa Slovenská škola, slovenčina v Békešskej Čabe nielen zachovali, ale ďalej úspešne rozvíjali.

Natália Murvaiová Lopušná Naša prvá trieda

Jedným z najväčších krokov v živote človeka je, keď začína svoje štúdiá, keď nastúpi do školy, do prvej triedy. Na túto chvíľu čakajú nielen deti, ale aj ich rodičia. Prvé chvíle v škole, prvé skúsenosti si každý zapamätá na celý život. Práve preto sa každý pedagóg snaží, aby školáci prežili prvý ročník bez problémov.

V živote slovenskej školy v našom meste je tento školský rok mimoriadnym, veď od prvého júla 2005 má nového prevádzkovateľa – Celoštátnu slovenskú samosprávu. Takže prváčikovia, ktorých je v tomto roku devätnásť, sú prvou triedou v tejto novej ére. Ale to pre nich neznamena nič zvláštne, veď práve tak sa učia čítať, písať, či počítať, ako deti v predošlých ročníkoch. V našej škole sa deti učia slovenčinu v prvom polroku len memorovaním, čítať a písať sa učia až v druhom polroku. Slovenské slová a vety si osvoja hravou formou, pomocou básničiek, pesničiek a pod.

Triednou učiteľkou v prvej triede je Natália Murvaiová Lopušná a popoludní sa žiakom venuje Klára Bagyinková Albertiová. 13 dievčat a 6 chlapcov – toľko žiakov majú v triede. Rozumčeky žiakov sa rozvíja z týždňa na týždeň. Bolo milo pozerať sa do ich očí, keď po prvýkrát prečítali slovo „mama“, alebo keď sa učia nové písmeno a zbadajú, že to písmenko je aj v ich priezvisku, či v krstnom mene.

Ako pedagóg si myslím, že práca s deťmi je veľmi pekná. Každá veková skupina má svoje čaro, aj svoje požiadavky. Ale ako učiteľka prvej triedy, prvého stupňa, môžem povedať, že najvdámejši za vedomosti sú práve tí najmenší.

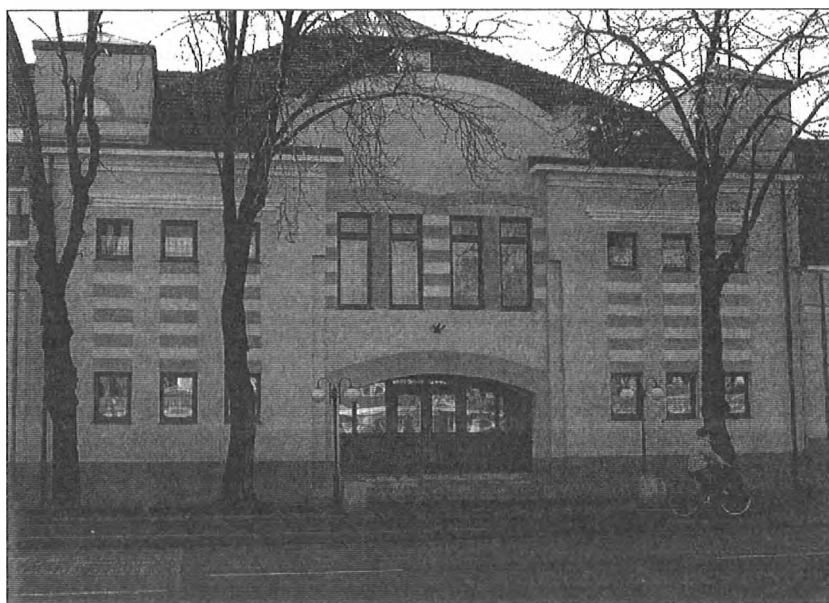

Prvá trieda Slovenskej školy v Békešskej Čabe

Slovenská základná škola, materská škola a žiacky domov Sarvaš

V povedomí širokej verejnosti je pevnou záštitou zachovávanía slovenských národnostných tradícií a rozvíjania slovenského jazyka Slovenská základná škola, materská škola a žiacky domov v Sarvaši

Obnovená škola je dominantou mesta, jeho pýchou a ozdobou.

Je to prvá slovenská škola v Maďarsku, ktorú spravuje Celoštátna slovenská samospráva. Rozhodnutie vedenia CSS a Valného zhromaždenia o prevzatí jej prevádzkovania bolo múdрым a premysleným krokom.

Nová organizačná štruktúra umožňuje nebývalý rozvoj školy a dáva priestor pre aktivizáciu celého pedagogického zboru. V úspechoch školy sa odráža množstvo odbornej práce i citlivý prístup pedagógov k deťom. V školskom zariadení spolu so 430-timi deťmi pracuje 45 pedagógov a 20 správnych zamestnancov.

Všetci spoločne vytvárajú v prostredí školy radostné ovzdušie, v ktorom je otvorený priestor pre spoluprácu s rodičmi.

Zázemie pre úspešný postup žiakov na nižšom stupni základnej školy vytvára materská škola, v ktorej sú deti zaradené do štyroch skupín podľa veku.

Kultivované príjemné a útulné prostredie, pracovne plné hračiek a kvetov vybavené zariadením z prírodného materiálu i komfortné, detským hrám prispôbené, vonkajšie priestranstvo je druhým domovom škôlkarov.

Pri tvorbe tohto krásneho prostredia sa rešpektuje požiadavka vytvárať škôlku rodinného typu. Takýto trend podporuje aj formovanie priateľských vzťahov medzi žiakmi celej ustanovizne. Vďaka tomu deti tu získavajú správne návyky a ich prechod do školy býva bezproblémový. Množstvo slovenských pesničiek, básničiek, tančekov a aj získavanie prvotných jazykových zručností sú základom pre ďalší úspešný rast detí.

V nižšom stupni základnej školy sa ďalej rozvíja vzťah ku slovenskému jazyku, pestujú sa slovenské národnostné tradície, podporujú sa kultúrne a športové aktivity detí, rozvíja sa súťaživosť.

Z takéhoto dobrého základu vyrastajú žiaci druhého stupňa, ktorí reprezentujú školu predovšetkým v oblasti slovenského jazyka.

Vyvrcholením celého úsilia je úspešná jazyková skúška stredného stupňa, ktorú v tomto roku zvládlo 60% žiakov ôsmeho ročníka. Aj dve prvé ceny v celoštátnom kole recitačnej súťaže, umiestnenie na prvom, druhom a treťom mieste v celoštátnej súťaži zo slovenského jazyka a slovenskej vzdelanosti sú dôkazom vzornej prípravy žiakov školy. O kvalitnom pestovaní

národnostných tradícií svedčí prvé miesto v celoštátnej súťaži, ktorú organizuje Výskumný ústav Slovákov.

Lásku dostávajú deti aj v žiackom domove. Nielen plnenie domácich úloh, ale nezabudnuteľné priateľské vzťahy naplňajú pestrý program, ktorý vychádza z prirodzených potrieb detí.

Každodenný život v škole je naplnený tvorivým duchom, z ktorého si dobré nápady pre svoju činnosť odnášajú mnohí pedagógovia.

Mnohé podujatia sú zdrojom duchovného obohatenia pedagogických pracovníkov školy. Návšteva dvojazyčnej nemeckej školy v Péči, návšteva Parlamentu a Slovenskej školy v Budapešti i sídla Celoštátnej slovenskej samosprávy.

Na základe dlhoročných priateľských vzťahov so Slovákami žijúcimi v Prahe sa v júli uskutočnila recipročná návšteva pedagogického zboru.

V júli sa deti tešili na návštevu Terchovej, rázovitej obce na Slovensku.

Uviedli sme iba omrvinky z celkovej činnosti, lebo vďaka novému prevádzkovateľovi, ktorý chápe potreby školy v plnom rozsahu, sa podarilo zabezpečiť oveľa lepšie pracovné podmienky. Napríklad stravovanie detí bolo v tomto roku výdatnejšie, lepšie a lacnejšie. Od apríla na základe úspechu v konkurze vypísanom Ministerstvom poľnohospodárstva, dostávajú deti v škole na desiatu mlieko. Aj v uplynulom roku sa žiaci zúčastnili pobytu na Slovensku v škole v prírode.

Takéto výsledky sa v škole dosiahli vďaka dobrej korektnej spolupráci s prevádzkovateľom.

Dosiahnuté spoločné úspechy posilňujú a naplňajú vierou, že nasledujúce obdobie, ktoré sa zdá byť ešte zložitejšie, spolu zvládneme.

Ľubomíra Rollová Odkaz budúcim generáciám

Slovenská základná škola v Slovenskom Komlóši už dlhší čas nezodpovedala súčasným požiadavkám modernej školskej výučby, a tak sa hľadali všetky možné kontakty a prostriedky, aby sa mohla uskutočniť jej rekonštrukcia. Rozhodnutie o nej padlo začiatkom roku 2005, podarilo sa zohnať aj peniaze, a tak sen, ktorý tak túžobne snili Komlóšania, sa stal skutočnosťou. 30. augusta 2005 sa na dvore Slovenskej základnej školy a materskej školy v Slovenskom Komlóši položil základný kameň pripravovanej jej rekonštrukcie a dostavby.

Na začiatku tohto slávnostného aktu zaznela slovenská, maďarská a európska hymna v podaní Mládežníckej dychovky. Ďalej nasledovalo privítanie a príhovor primátorky mesta Ireny Gyivicsanné dr. Szencziovej. Po milom uvítaní začali slávnostné prejavy. Ako prvý sa ujal slova Péter Kiss, minister Úradu predsedu vlády Maďarskej republiky, jeho vzácne slová vystriedal Pál Csáky, podpredseda vlády Slovenskej republiky. Moderátorka tohto významného podujatia Marianna Melegová vyzvala vzácných hostí, aby položili základný kameň. V závere slávnostného aktu Gabriela Mariková, riaditeľka školy, poďakovala vzácnym hosťom ako aj všetkým prítomným, že si prišli uctiť túto významnú udalosť. Slávnosť pokračovala kultúrnym programom školského súboru Harmónia a programom tanečného súboru Komlóš.

Položenie tohto základného kameňa je vhodnou príležitosťou zamyslieť sa nad uplynulým obdobím našej školy. Na Slovenskej základnej škole v Slovenskom Komlóši pôsobil celý

*Péter Kiss minister Úradu vlády MR.
a Pál Csáky podpredseda vlády SR.*

rad vynikajúcich pedagógov. Nie je však možné, aby sme vymenovali všetkých bývalých učiteľov, ktorí tu poskytovali deťom vzdelanie, ale treba spomenúť, že prvým tunajším učiteľom bol Peter Mravík, ktorý položil základy slovenského vzdelávania na škole. V kovovom valci, ktorý bol vložený do zeme, boli priložené zoznamy pedagógov a žiakov, ktorí pod vedením pani riaditeľky Gabriely Marikovej pôsobili na škole v školskom roku 2004/2005, ďalej to boli rôzne dokumenty, fotografie, prospekty, noviny atď. Budúci bádatelia budú určite prekvapení, že škola za posledné roky získala dobré meno nielen doma, ale aj v zahraničí, hlavne veľmi dobrými výsledkami a úspechmi v rôznych súťažiach, kultúrnych vystúpeniach, športových a umeleckých aktivitách. Po celý dlhý čas sa škola cieľavedome profilovala na školu s vyučovaním slovenského jazyka. Prehĺbila sa spolupráca medzi školou a rodičmi a nadviazali sa kontakty s mnohými školami na Slovensku.

Za každou činnosťou na našej škole sa však skrýva mravenčia práca jej obetavých učiteľov a pracovníkov. Preto je potrebné využiť túto príležitosť a zapriať jej terajším, ale aj budúcim pedagógom a zamestnancom veľa úspechov v ich práci a škole zase to, aby napredovala a nedovolila zaniknúť slovenskému jazyku na Dolnej zemi.

KRONIKA UDALOSTÍ

Slovenské podujatia v regióne v roku 2005

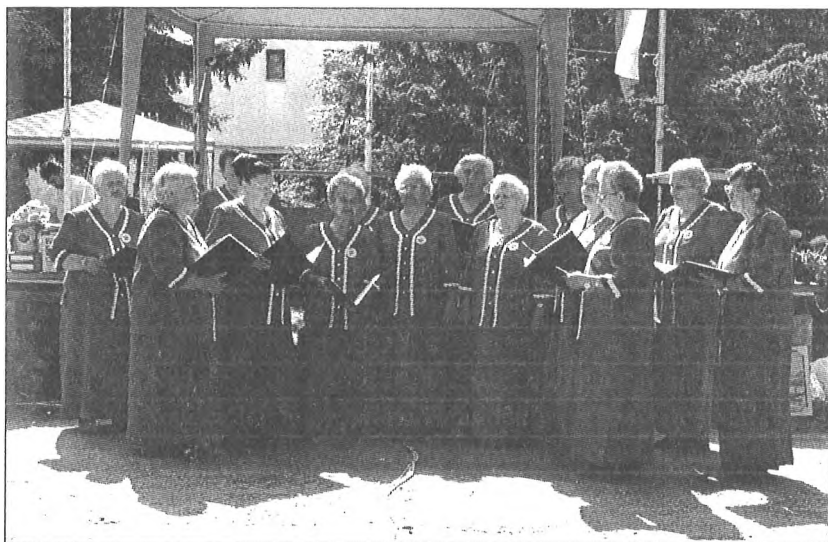
Január

- 06. január** Vernisáž výstavy čabianskeho umelca a pedagóga Jánosa Prekopa v Dome slovenskej kultúry
- 08. január** Batôžkové víťanie nového roku v Čabasabadi
- 7-9. január** Školenie regionálnych národnostných vedúcich (organizátor: Čabianska organizácia Slovákov)
- 10. január** Dodatočný Silvester – čabiansky Slovenský klub
- 12. január** Zasadnutie predsedníctva ČOS
Slovenskí evanjelici – prednáška Anny Divičanovej v Dome slovenskej kultúry (organizátori: Výskumný ústav Slovákov v Maďarsku a Dom slovenskej kultúry)
Vedecká činnosť Slovákov v Maďarsku – výstava v Múzeu Munkácsyho (organizátori: Výskumný ústav Slovákov v Maďarsku a Riaditeľstvo múzeí Békešskej župy)
- 14. január** Vernisáž výstavy Zoltána E. Szabóa v Dome slovenskej kultúry
Spomienková slávnosť na Adolfa Starka (organizátor: Čabianska organizácia Slovákov a Župná knižnica)
- 17. január** Stretnutie s družobnými klubmi - benefičné popoludnie na pomoc poškodených Južnej Ázie – čabiansky Slovenský klub
- 18. január** Stretnutie skupiny slovenskej mládeže Večierky v utorok v Dome slovenskej kultúry
- 21. január** Slováci a slovenský jazyk v Telekgerendáši – prednáška Alžbety Hornokovej Uhrinovej (organizátori: Výskumný ústav Slovákov v Maďarsku a Národnostná samospráva teleggerendájskych Slovákov)
- 23. január** Tradičné slovenské stretnutie pri čaji v Kétšoproni
- Január 24.** Čabianske zvyky na Pavla – čabiansky Slovenský klub
Oslávenie 32. jubilea ženského speváckeho zboru v Mederi
- 25. január** Zlomové čiary – fotovýstava a premietanie krátkeho filmu o kalamite vo Vysokých Tatrách v Csaba Center (organizátor: Dom slovenskej kultúry)
- 31. január** Čabianske zvyky Márií – čabiansky Slovenský klub

Doškoloňovanie regionálnych aktivistov slovenskej národnosti

Spevokol v Mezőmegyeri oslavoval 32. výročie svojho založenia

Február

02. február Zasadnutie Slovenskej menšinovej samosprávy Békešskej Čaby
04. február Výstava člena Slovenského klubu Juraja Sótiho v Galérii Pallasz (Org. Domy na ul. Békési)
7. február Doroty v poézii – čabiansky Slovenský klub
11. február Vernisáž výstavy Mihálya Ungváriho v Dome slovenskej kultúry
- 11-13. február Celoštátne stretnutie národnostných vedúcich (organizátor: Čabianska organizácia Slovákov)
12. február Konferencia Tradície a turizmus v Dome slovenskej kultúry
Školenie regionálnych národnostných vedúcich (organizátor: Čabianska organizácia Slovákov)
- 12-13. február Čabianske fašiangy – Čabianske priadky
14. február Srdečne z príležitosti Dňa Valentína! – čabiansky Slovenský klub
15. február Stretnutie skupiny slovenskej mládeže Večierky v utorok
17. február Recenzia Čabanskeho kalendára 2005 a mesačníka Čabän 2004 v Dome slovenskej kultúry
19. február Slovenský bál v Poľnom Berinčoku vystúpi aj spevácky zbor Orgován
21. február Čabianske zvyky na Mateja – čabiansky Slovenský klub
26. február Slovenský bál v Békešskej Čabe

Fašiangová zabijačka v Dome slovenskej kultúry

Slovenský bál v Poľnom Berinčoku

Tradičná každoročná recenzie publikácií Čabianskej organizácie Slovákov

Marec

- 4-5-6. a 24. marec** Slávnostné podujatia Júliusa Dedinského
- 04. marec** Vyhodnotenie súťaže Živý odkaz osobností zašlých čias v Dome slovenskej kultúry (organizátori: Výskumný ústav Slovákov v Maďarsku a Čabianska organizácia Slovákov) – v rámci slávností Dedinského
- 06. marec 10.00** Slávnostná omša v malom evanjelickom kostole pri príležitosti 100. výročia narodenia etnografa a farára Júliusa Dedinského
- 05. marec** III. Tradičná slovenská zabíjačka v Čorváši
Slovenský bál v Slovenskom Komlóši
- 07. marec** Ženy v poézii a literatúre – oslávenie žien – čabiansky Slovenský klub
Výstava výšivkárskeho krúžku ČOS Rozmarín a Fajalka a koncert citarového súboru ČOS Boleráz v Segedíne
- 10. marec** Dvojazyčnosť v našom živote – prednáška Jozefa Štefánika (organizátori: Výskumný ústav Slovákov v Maďarsku a Dom slovenskej kultúry)
- 11. marec** Otvorenie Jarného festivalu v Dome mládeže (organizátori: Dom mládeže a Čabianska organizácia Slovákov)
- 12. marec** Zástupcovia Čabianskej organizácie Slovákov v Hronci (Ildika Ocsovská, Žofia Hajnalová a Jozef Kormányos)
- 15. marec** Účasť na mestskej slávnosti 15. marca, Spevokol Orgován vystúpi v Klube dôchodcov vo Viniciach
- 18. marec** Na stretnutí miestnych ľudových speváckych zborov vystúpil Slovenský pávi krúžok a Orgován
- 19. marec** Školenie regionálnych národnostných vedúcich (organizátor: Čabianska organizácia Slovákov)
- 21. marec** Zvyky na Veľkú noc v Békešskej Čabe – národopisná prednáška – čabiansky Slovenský klub
Vernisáž výstavy Nory Mitrovej v Dome slovenskej kultúry
- 22. marec** Pašie – predstavenie Sarvaškého slovenského divadla v Mládežníckom dome
Spolok Večierky v utorok sa chystá na Veľkú noc v Dome slovenskej kultúry
- 24. marec** Zasadnutie Slovenskej menšinovej samosprávy Békešskej Čaby
Otvorenie národopisnej výstavy Život na starej Čabe pri príležitosti podujatí Dedinského výročia v Spoločenskom dome na ulici Békési
- 26. marec** Spevokol Orgován vystúpi na oslavách päťročného spevokolu Csaba

30. marec

Stredoveké maľby v srdci Európy v Dome slovenskej kultúry
(spoločná výstava Slovenského pamiatkového úradu a Úradu
kultúrneho dedičstva, Budapešť)

Vernisáž výstavy Nory Mitrovej v Dome slovenskej kultúry

Pašie – divadelné predstavenie Sarvaškého divadla v Békešskej Čabe

Apríl

- 04. apríl** Aprílová veselica – národopisná prednáška – čabiansky Slovenský klub
- 09. apríl** Školenie regionálnych národnostných vedúcich (organizátor: Čabianska organizácia Slovákov)
- 10. apríl** Čabianske dni v Temešvári s Dychovkou železničiarov (organizátor: Čabianska organizácia Slovákov)
- 13-19 apríl** Predstavenie Čabianskej organizácie Slovákov a civilnej sféry v Bazilei
- 18. apríl** Výlet Slovenského klubu do Veľkého Bánhedešu
- 20. apríl** Zasadnutie Slovenskej menšinovej samosprávy Békešskej Čaby
Zasadnutie predsedníctva Čabianskej organizácie Slovákov
- 23. apríl** Školenie regionálnych národnostných vedúcich (organizátor: Čabianska organizácia Slovákov)
Priateľské stretnutie Slovákov v Pitvaroši
- 25. apríl** Spomíname na Attilu Józsefa – dvojязыčné literárne popoludnie v Dome slovenskej kultúry – čabianska organizácia Slovákov
hostia: členovia Vlastivedného krúžku, a klubov Pamutzsövő a Kötöttáru
- 26. apríl** Divadelné predstavenie Vertiga: Azyľ v divadle Jókaiho
Stretnutie skupiny slovenskej mládeže Večierky v utorok
- 29. apríl** Valné zhromaždenie Čabianskej organizácie Slovákov
Odovzdanie odmeny Čabianskej organizácie Slovákov na vyhlásení výsledkov VI. regionálneho konkurzu ľudového remeselníctva pre deti a mládež Južnej nížiny
- 30. apríl** Slovenský páví krúžok vystúpil v osade Vésztő

Pod vedením Ildiky Ocsovszkej vystúpili žiaci slovenskej školy v Dome dôchodcov Életfa

Odmena Čabianskej organizácie Slovákov účastníkom remeselníckeho konkurzu mladých

Máj

- 01. máj** Vystúpenie Čabianskej ružičky v Budapešti, Slovenského pávieho krúžku vo Vésztő, citarového súboru Boleráz v Poľnom Berinčoku, Mladých citaristov v Mezőmederi
- 05. máj** Vernisáž výstavy Svadobné oblečenie Slovákov v Maďarsku (začiatkom 20. storočia) v Dome slovenskej kultúry (materiál Slovenského osvetového centra)
- 07. máj** Rozlúčkový sprievod absolventov Slovenského gymnázia v Békešskej Čabe
- Výstava výšivkárok Rozmarín v Jure nad Hronom
- 09. máj** Slávnosť pri príležitosti Dňa matiek so žiakmi Slovenskej školy - čabiansky Slovenský klub
- 11. máj** Kultúrne a športové stretnutie sobotňajšej škôlky v kaštieli v Kétegyházi (organizátor: Čabianska organizácia Slovákov)
- Vystúpenie kultúrnej skupiny z Nových Zámkov v spoločenskom dome Téгла (podujatie Klubu čabianskej klobásky)
- 12. máj** Čabiansky Slovenský klub hosťuje v Klube vo Viniciach Národopisná prednáška: Zvyky na Turíce – čabiansky Slovenský klub
- Priateľské stretnutie so Spolkom gazdiniek a záhradkárov – čabiansky Slovenský klub
- 14. máj** Slovenský deň v Čabačúde, vystúpi aj spevokol Orgován
- 17. máj** Zasadnutie Slovenskej menšinovej samosprávy Békešskej Čaby
- 20. máj** poslankyňa Ibolya Dávid v Dome slovenskej kultúry na stretnutí s predstaviteľmi civilnej sféry
- Mladí citaristi sa zúčastnia na podujatí Škovránok
- 20-21. máj** Čabianske dni v Komárne a v Nových Zámkoch (organizátor: Čabianska organizácia Slovákov)
- 21. máj** Vystúpenie citarového súboru Boleráz v rámci Národnostných dní segedínskeho leta
- Zabíjačka v Gerendáši, vystupuje aj Ženský spevácky zbor v Mederi
- 21-22. máj** Celoštátny festival závinov v Kiskőrösi (organizátor: Slovenská organizácia a Slovenská menšinová samospráva v Kiskőrösi)
- 23. máj** Muži v poézii – básne, piesne. Hosťami spisovatelia a básnici mesta – čabiansky Slovenský klub
- 25. máj** Výstava čabianskeho maliara Zoltána Bácsfalviho v Trebišove (organizátor: Galéria Jankayho a Čabianska organizácia Slovákov)
- XXIV. Stretnutie národnostných klubov v Eleku
- 26. máj** Fórum Dolnozemskej slobodnej organizácie Slovákov pod titulom
- Národnostná oblasť z právneho aspektu

27. máj

28. máj

30. máj

Mladí gitaristi vystúpili v Nagyszénási

Klobásový festival v Slovenskom Komlóši

XXIV. Stretnutie národnostných klubov, Békeškú Čabu zastupuje Slovenský pávi krúžok a Ženský spevácky zbor v Mederi

Zasadnutie predsedníctva Čabianskej organizácie Slovákov

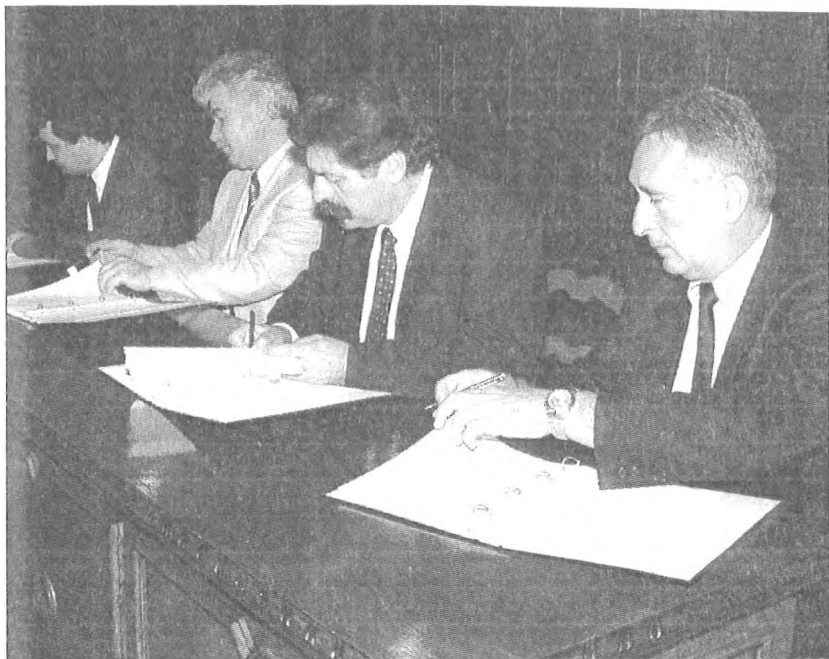
Výstava Staré hrebene-nové hrebene (organizátor: Spoločenské domy na ulici Békési a čabiansky Slovenský klub)

Deň mužov v čabianskom Slovenskom klube

*Škôlkári v Slovenskom klube**Výstava hrebeňov v Spoločenskom dome na ulici Békési*

Jún

- 01. jún** Zasadnutie Slovenskej menšinovej samosprávy Békešskej Čaby
Slávnostné podpísanie zmluvy mesta a CSS o prevzatí prevádzkovania čabianskej slovenskej školy
- 04. jún** Spolu s deťmi – oslavy Dňa detí spolu s klubom z Mederu
- 06. jún** Opekanie slaniny -stretnutie s priateľskými klubmi v Dome slovenskej kultúry
Vernisáž výstavy Vedecká činnosť Slovákov v Maďarsku, Prezentácia publikácie Používanie slovenského jazyka v Békešskej župe, Vedeckopopulárna prednáška Jazyková situácia v Slovenskom Komlóši (organizátor: Výskumný ústav Slovákov v Maďarsku a Slovenská samospráva v Slovenskom Komlóši)
- 07. jún** Zasadnutie vedeckej rady Výskumného ústavu Slovákov v Maďarsku
Vedeckopopulárna prednáška v Dome slovenskej kultúry PhDr. Márie Homišinovej Slovenská rodina v Maďarsku-úloha rodiny pri upevňovaní etnického cítenia svojich členov (organizátor: Výskumný ústav Slovákov v Maďarsku a Dom slovenskej kultúry)
Stretnutie niekdajších sálašských učiteľov v Dome slovenskej kultúry
- 18. jún** Stretnutie slovenských penzistov
- 20. jún** Radničné večere - koncert Ivana Sokola vo Veľkom evanjelickom kostole (org.: Generálny konzulát SR)
- 25. jún** Slovenský deň v Gerendáši, Békešskú Čabu zastupujú Mladí citaristi
- 26. jún** Návšteva sálaša Csjernyikovcov-účasť na jazdeckých pretekoch
- 27. jún** Rodinný tábor cez víkend – čabiansky Slovenský klub
Slávnosť pri príležitosti 10. výročia založenia speváckeho zboru Čabianska ružička v Dome slovenskej kultúry
- 28. jún** Pracovná návšteva v Dome slovenskej kultúry – projekt Mosty Dunaja
Vernisáž fotovýstavy Alexandra Jirouška: Od Tatier k Dunaju v Múzeu Mihály Munkácsyho (Vlastivedné múzeum v Trebišove, Riaditeľstvo múzeí Békešskej župy a Slovenská menšinová samospráva župného mesta Békešskej Čaby) – vystúpi Ladislav Paulik vedúci citarového súboru Boleráz

*Podpísanie dohody o prevzatí čabianskej slovenskej školy
Celoštátnou slovenskou samosprávou*

Oslava 10 ročného zboru Čabianska ružička v Dome slovenskej kultúry

Júl

01. júl Vystúpenie citarovej skupiny Boleráz na Körösvölgyi sokadalom v Gyule
02. júl Pravidlá bicyklovania sa v spolupráci s Dopravnou radou – čabiansky Slovenský klub
03. júl Vystúpenie citarovej skupiny Boleráz v Körösladányi
- 03-10. júl Celoštátny národnostný citarový tábor (organizátor: Čabianska organizácia Slovákov)
05. júl Furukawa Miyoko, japonská maliarka sa vrátila do Domu slovenskej kultúry a poďakovala sa za staranie o jej obrazy
04. júl Zasadnutie Svetového združenia zahraničných Slovákov v Bratislave – účasť
08. júl Výstava Štefana Bubána, Stana Bubána a Leny – Leškovej Bubánovej v Galérii Jankay (organizátor: Galéria Jankay a Vlastivedné Múzeum v Trebišove)
09. júl Súťaž poznania ľudových piesní v spolupráci s Pávím krúžkom
11. júl Otvorenie výstavy v Dome slovenskej kultúry z prác účastníkov Medzinárodného umeleckého tábora Inter Art Camp v Szabadkígyósi (organizátori: Dom slovenskej kultúry a Inter Art Camp)
14. júl Výlet na Tápiószentmárton (Slovenský klub)
14. júl Stretnutie s básnikom Jurajom Dolnozemským v Čabačúde (organizátor: Slovenská samospráva v Čabačúde)
18. júl Priateľské stretnutie so Slovákami z Veľkého Bánhedešu – čabiansky Slovenský klub
25. júl Výlet na Slovenský Komlóš – návšteva slovenského oblasťného domu a kúpeľa – čabiansky Slovenský klub
- 25-31. júl Čabianska ružička navštívi Prahu
26. júl Tábor ľudových remesiel – hostia z Martina
29. júl Výstava III. Medzinárodného umeleckého tábora družobných miest v Békešskej Čabe s dvomi slovenskými umelcami Mariánom Miklošom a Pavlom Ruskom v sále Mokos

*Citarový súbor Boleráz a výšivkársky krúžok Rozmarín v Segedíne
(Ián Benčík a Anna Ištvánová)*

Jedna zo skupín na záverečnej slávnosti Celoštátneho gitarového tábora

August

- 01. august** Opekanie slaniny – kultúrny program s priateľskými klubmi – čabiansky Slovenský klub
- 07. august** Tanečný súbor Tabán sa zúčastní na Festivale ľudových tancov v rumunskom Máči
- 08. august** Otvorenie výstavy Medzinárodného plenéra na Radnici
- 14. august** Na kvalifikácii v Poľnom Berinčoku vystúpi aj citarový súbor Boleráz
- 14-17. august** Tábor tanečného súboru Tabán v Sarvaši
- 15. august** Čabianske zvyky na Helenu – národopisná prednáška – čabiansky Slovenský klub
- 18-20. august** Zúčastnenie sa na Festivale dychoviek ZENIT, víťanie Mestského dychového orchestra z Trenčína (Čabianska organizácia Slovákov a Dom železničiarov)
- 25. august** Slovenský deň v Gerendáši
- 29. august** Stretnutie pri príležitosti rozlúčky s letom, oslávenie menín Rózsa, Rozália, István – čabiansky Slovenský klub
- 31. aug.-04.sept.** Vystúpenie citarového súboru Boleráz na 5. Európskom kultúrnom festivale národov a národností v Košiciach

Účastníci Medzinárodného výtvarného plenéra v Čabe

Promenádný koncert dychovky z Trenčína v centre mesta Békešská Čaba

Slovenčinári z Kétsoprothu na rodinnom výlete v Szabadkígyósi, v parku kaštieľa

September

02-03-04. september

Slovenské národnostné dni a obaračka v Malom Kereši

05. september

Prednáška: Jesenné práce v záhrade a v domácnosti – čabiansky Slovenský klub

„Po stopách našich predkov“ – vedeckopopulárna prednáška Dr. Jána Gomboša a výstava „Vedecká činnosť Slovákov v Maďarsku v Čabačúde“ (organizátor: Výskumný ústav Slovákov v Maďarsku a Slovenská samospráva v Čabačúde)

12. september

Čabianske katolícke zvyky Márii – národopisná prednáška – čabiansky Slovenský klub

12-13. september

Tréning písania grantov pre národnostných aktivistov v Dome slovenskej kultúry (organizátor: Čabianska organizácia Slovákov a Slovenské osvetové centrum)

14. september

Výlet do Rumunska ku Jaskyni medveďa – čabiansky Slovenský klub

16-17-18.sept.

Zúčastnenie sa Dychovky železničiarov Körösparty na Medzinárodnom festivale dychoviek Pádívého Trenčín 2005

17. september

Regionálne stretnutie výrobcov gágorčokov v Békešskej Čabe (organizátor: Čabianska organizácia Slovákov a Slovenské regionálne osvetové stredisko v Békešskej Čabe)

Stretnutie Kruhu gazdiniek a záhradkárov

18. september

Spevokol Orgován vystúpi na Regionálnom festivale umenia dôchodcov

19. september

Príprava na Slovenský deň v Slovenskom Komlóši – čabiansky Slovenský klub

21. september

Vernisáž výstavy Imricha Fuhla v Dome slovenskej kultúry (organizátor: Dom slovenskej kultúry a Regionálne centrum Slovenského osvetového centra)

24. september

Čabianska ružička vystúpi v Malej Tarče na Celoštátnom stretnutí Slovenského folklóru v rámci miestnych jesenných kultúrnych dní

26. september

Čabianske zvyky na Michala – národopisná prednáška – čabiansky Slovenský klub

Výšivkáarsky krúžok Rozmarín odcestuje do Mezökövesdu

30. september

Predstavenie folklórneho súboru Kýčera z Čierneho Balogu v Klube dôchodcov vo Viniciach

Stretnutie výrobcov gágorčiek v Dome železničiarov

*Otvorenie fotovýstavy žurnalistu a fotografa Imricha Fuhla
v Dome slovenskej kultúry*

Október

- 01. október** Na XIV. Dni slovenského jazyka a kultúry v Slovenskom Komlóši vystúpil spevácky zbor Čabianska ružička
- 03. október** Rozpomienka na 6. október – historická prednáška – čabiansky Slovenský klub
- 04. október** Zasadnutie čabianskej Slovenskej menšinovej samosprávy
- 05. október** V rámci Dní kultúry Slovenska v Maďarsku: Laco Novomeský rodák Budapešti – Slovenské gymnázium v Békešskej Čabe, Musica aeterna – Múzeum Mihálya Munkácsyho
- 06. október** V rámci Dní kultúry Slovenska v Maďarsku: Divadelné predstavenie zo Spišskej Novej Vsi v Dome mládeže a výstava Ernesta Zmetáka – Dom slovenskej kultúry
- 10. október** Navštívenie Slovenskej školy – program deťom – čabiansky Slovenský klub
- 13-14. október** Dom slovenskej kultúry sa predstaví s regionálnym národným životom na Civiliáde v Pešti
- 17. október** Príprava na Festival čabianskej klobásky – čabiansky Slovenský klub
- 20. október** Klobásový festival dôchodcov – zúčastní sa aj čabiansky Slovenský klub
- 20-24. október** V rámci Čabianskeho klobásového festivalu Čabianska organizácia Slovákov organizovala súťaž nakladaných kyslých zaváranín
- 24. október** Rozpomienka na našich predkov – populárno-vedecká prednáška – čabiansky Slovenský klub
- 25. október** Stretnutie slovenského mládežníckeho krúžku Večierky v utorok v Dome slovenskej kultúry
- 28. október** Partnerský spolok Ochránarov mesta oslavuje svoje 20. výročie
- 31. október** Slovenský klub v Telekgerendáši oslavuje svoje 30. výročie

V rámci Festivalu čabianskej klobásy prebiehala aj súťaž kyslých zaváranín organizovaná Čabianskou organizáciou Slovákov

V rámci Dní slovenskej kultúry v Békešskej Čabe s veľkým úspechom vystúpila Musica Aeterna

November

- 04. november** Medzinárodné národnostné stretnutie v Poľnom Berinčoku
4-5. november Tibor Pintér, Kristina Gera a Ladislav Gál sa zúčastňujú na doškoloňovaní vedúcich slovenských súborov (organizátor: Slovenské osvetové centrum)
- 06. november** Čabianska ružička vystúpi v Rumunsku pri Delne na slovenských dňoch
- 08. november** Rozlúčková recepcia konzulov v Dome slovenskej kultúry
- 10. november** Zasadnutie Slovenskej menšinovej samosprávy Békešskej Čaby
- 11. november** Priateľské stretnutie na Martina v Hotely Fiume v organizovaní čabianskeho Slovenského klubu
Vernisáž výstavy Márie Vacsiovej Demeterovej v Dome slovenskej kultúry
- 12. november** Spevokol Orgován sa zúčastnil na kvalifikácii v Seghalmu (strieborné pásmo)
Slovenský večierok v Čabačúde, zúčastní sa čabiansky Slovenský klub
- 10-14. november** Seminár Európskej ochotníckej služby s účelom uzavretia partnerstiev v Dome slovenskej kultúry (hlavný organizátor: Župné osvetové stredisko)
- 14. november** Oživenie zvykov na Martina – čabiansky Slovenský klub
Predstavenie divadla Vertigo od Petera Karvaša: Zadný vchod v Redute divadla Jókai
- 18. november** Návšteva ministra kultúry Slovenskej republiky – Františka Tótha – v Dome slovenskej kultúry
- 19. november** Čabianska organizácia Slovákov sa zúčastní na čabianskej prehliadke civilnej sféry
- 17-20. november** Tímea Tejesová a Ildika Ocsóvszka sólistky citary sa zúčastnia na prehliadke Cez Nadlak je...
- 18-20. november** Program z príležitosti zaznamenávania 85. výročia SKUS
P.J. Šafárika v Novom Sade – Čabiansku organizáciu Slovákov zastúpil predseda Kontrolného výboru ČOS so svojou manželkou
- 21. november** Čabianske zvyky na Alžbety – národopisná prednáška – čabiansky Slovenský klub
- 23. november** Metodický deň Farebný svet v organizovaní čabianskeho Slovenského metodického centra pre materské školy
Prenáška Györgya Popovicsa, podpredsedu a Antona Paulika vedúceho oddelenia Úradu pre národné a etnické menšiny o modifikovanom menšinovom zákone na Župnej radnici (iniciátor: Čabianska organizácia Slovákov a župa Békés)

- 24. november** Básnické popoludnie slovenského básnika Slovenského Komlóša Michala Divičana v Župnej knižnici
- 25. november** Dobročinný večierok za miestnu slovenskú kultúru v slávnostnej sále Radnice – hostia z Veľkých Kapušianoch (organizátor: Čabianska organizácia Slovákov)
- 26. november** Slovenský deň v Eleku
- 28. november** Začínajú sa zabíjačky. Deň Ondrejov a Katarín – čabiansky Slovenský klub
3. Fotoseans – výstava a odborná foto-prehliadka v Dome slovenskej kultúry

Hostia z Veľkých Kapušian vystúpili na dobročinnom večierku usporiadanom na Radnici

Zvyky na Martina

December

- 05. december** Zavíta k nám Mikuláš - čabiansky Slovenský klub
Verejné vypočutie miestnej Slovenskej samosprávy
- 5-16. december** Slovenský týždeň v čabianskej slovenskej škole
- 07. december** Mikuláš v Sobotňajšej škôlke
(organizátor: Čabianska organizácia Slovákov)
- 08. december** Stretnutie Slovenských gazdiniek a milovníkov záhradkárstva
spojené s prednáškou o vianočných pochúťkách a zimných prác
(organizátor: Čabianska organizácia Slovákov)
Deň menších na Mestskom úrade – vystúpil aj citarový súbor Boleráz
- 10. december** Slovenský deň v Kondoroši – zúčastnil aj čabiansky Slovenský klub
- 12. december** Zvyky Luciek na Čabe – čabiansky Slovenský klub
- 14. december** Slávnostný koncert 8. ročného citarového súboru Boleráz
v Župnej knižnici
(organizátor: Čabianska organizácia Slovákov a Župná knižnica)
- 15. december** Vianočná slávnosť u slovenskej skupiny Volán
Vianočná slávnosť v čabianskej Slovenskej škole – zúčastnil sa Ženský spevokol v Mezőmederi
- 17. december** Okonomické vianočné stretnutie v Mezőmederi s biskupmi katolíckej a reformátskej cirkvi – zúčastnil sa čabiansky Slovenský klub a Ženský spevokol v Mezőmederi
Výšivkársky krúžok Rozmarín vystavil v Sabadke v rámci Živého ľudového umenia Vojvodiny a Békešskej župy
- 19. december** Vianočné zvyky – Betlehenské hry – v čabianskom Slovenskom klube. Vystúpil spevokol Orgován a citarový súbor Boleráz
- 20. december** Vianočné stretnutie starých rodičov a vnučiek v Dome železničiarov
(organizátor: Čabianska organizácia Slovákov a Dom železničiarov)
- 21. december** Na Vianočnom stretnutí dôchodcov vo Viniciach vystúpil spevokol Orgován a citarový súbor Boleráz
- 31. december** Silvester slovenských dôchodcov v Dome železničiarov
Organizátor: čabiansky Slovenský klub a Dom železničiarov

Minister kultúry Slovenskej republiky František Tóth v Dome slovenskej kultúry

Vystúpenie časti speváckeho zboru Orgován na vianočnom stretnutí v Dome železničiarov

OBSAH

KALENDÁRNA ČASŤ	Recepty z dedičstva Evy Chovanovej	5
	Múdrosť mesiaca zozbierala H. Somogyiová	5

Z MINULOSTI DOLNEJ ZEME

<i>Ondrej Krupa</i>	Hospodársky denník jedného čabianskeho gazdu	28
<i>Štefan Tóth</i>	Vážnych 12 bodov slovenských aktivistov z Békešskej Čaby z roku 1939	32
<i>Ľudovít Augustín Haan</i>	Obrazy zo starej Čaby – Preklad: Ján Gombos	34
<i>Ľudovít Augustín Haan</i>	Spomienky na starú Čabu (Preklad: Ján Gombos)	36
<i>Ján Jančovič</i>	Padina v Banáte	38
<i>Bertalan Bertók</i>	Tranoscius, spevník dolnozemských evanjelikov	44
<i>Pavel Husárik</i>	Presídlenie Slovákov z Rumunska do Česko-slovenska	46
<i>János Janecskó</i>	Spomienka na Jána Sucha	50

SLOVENSKO-MAĎARSKÉ VZÁJOMNOSTI

<i>Bela Hamvas</i>	Uhorská/maďarská kuchyňa (Preklad: K. Wlachovský)	52
<i>Kálmán Mikszáth</i>	Nitra, milá Nitra (Preklad: K. Wlachovský)	55
<i>Kálmán Mikszáth</i>	Žoviálni previnilci (Preklad: K. Wlachovský)	58
<i>Pavel Rohár</i>	Jadvigín vankúšik v českom preklade	60

VÝROČIA A JUBILEÁ

<i>Juraj Dolnozemský</i>	Rozlúčka a čas	63
<i>Michal Lásik</i>	Rozlúčka s pracovníkmi Generálneho konzulátu	64
<i>Alžbeta Hornoková Uhrinová</i>	15-ročný Výskumný ústav Slovákov v Maďarsku	66
<i>Anna Divičanová</i>	Pozdrav Jánovi Chlebnickému v mene pracovníkov Slovenského výskumného ústavu	74
<i>Juraj Ando</i>	Slávnostný príhovor k pani Helene Somogyiovej	77
<i>Juraj Rágyanszki</i>	Milan Rastislav Štefánik v Sarvaši	79
<i>Zora Sirácka</i>	K nedožitému jubileu Jána Siráckeho	81

ZAÚJÍMAVOSTI

<i>Mária Žiláková</i>	Behá ako osoleným zadkom („osolenou riťou“)	83
<i>Judita Oláhová</i>	Milé chvíle z 15. rokov	85

<i>Miroslav Kmet'</i>	Smutný osud jednej menšiny	88
<i>Ján Benčík</i>	Aj silného zvalí to „mocnvo“... ..	92
<i>Koloman Szokolay</i>	Smrť metliara	94
<i>Sándor János Tóth</i>	Na ceste svätého Jakuba	96
<i>Brigitta Gruberová</i>	Obraz	98
<i>Marcela Somogyiová</i>	Dúha	99
<i>Nándor Mucsi</i>	Szeged	101

Z DOLNOZEMSKÉJ LITERATÚRY

<i>Michal Čičel'</i>	Na mamičku sa rozpamätám	102
<i>Juraj Dolnozemský</i>	Jesenné vyznanie... ..	103
<i>Michal Divičan</i>	Moje rodné mesto	104
<i>Gregor Papuček</i>	Nemelte mlynky	105
<i>Gregor Papuček</i>	O pilíšskych frndulienkach	106
<i>Angela Turáková</i>	Lastovičkám	107
<i>Štefan Lami</i>	Nesmelý Michal	108
<i>Štefan Lami</i>	Smutný príbeh	109
<i>Štefan Lami</i>	Strážny anjel	111
<i>Mária Uhrinová</i>	Na opustenú búdku klopkajú perly síz	114

V DOLNOZEMSKOM NÁREČÍ

<i>Juraj Badinka</i>	Gondášik	116
<i>Juraj Badinka</i>	Prvý kosť	117

ZO SÚČASNOSTI DOLNEJ ZEME

<i>Ján Chlebnický</i>	Stretli sa aj „tretie lastovičky“	119
<i>Pavol Bujtár</i>	Dni Nadlaku	122
<i>Natália Murvaiová Lopušná</i>		
	Večierky v utorok	124
<i>Peter Pečeňa</i>	Druhýkrát v Brezne	125

ZO ŽIVOTA NAŠICH ŠKÔL

<i>Pavol Žibrita</i>	Významné zmeny na Slovenskej škole v Békešskej Čabe	126
<i>Natália Murvaiová Lopušná</i>		
	Naša prá trieda	128
<i>Magdaléna Pažická</i>	Slovenská základná škola, materská škola a žiaci domov Sarvaš	129
<i>Ľubomíra Rollová</i>	Odkaz budúcim generáciám	132

KRONIKA UDALOSTÍ	134
-------------------------------	------------

OBSAH	158
--------------------	------------